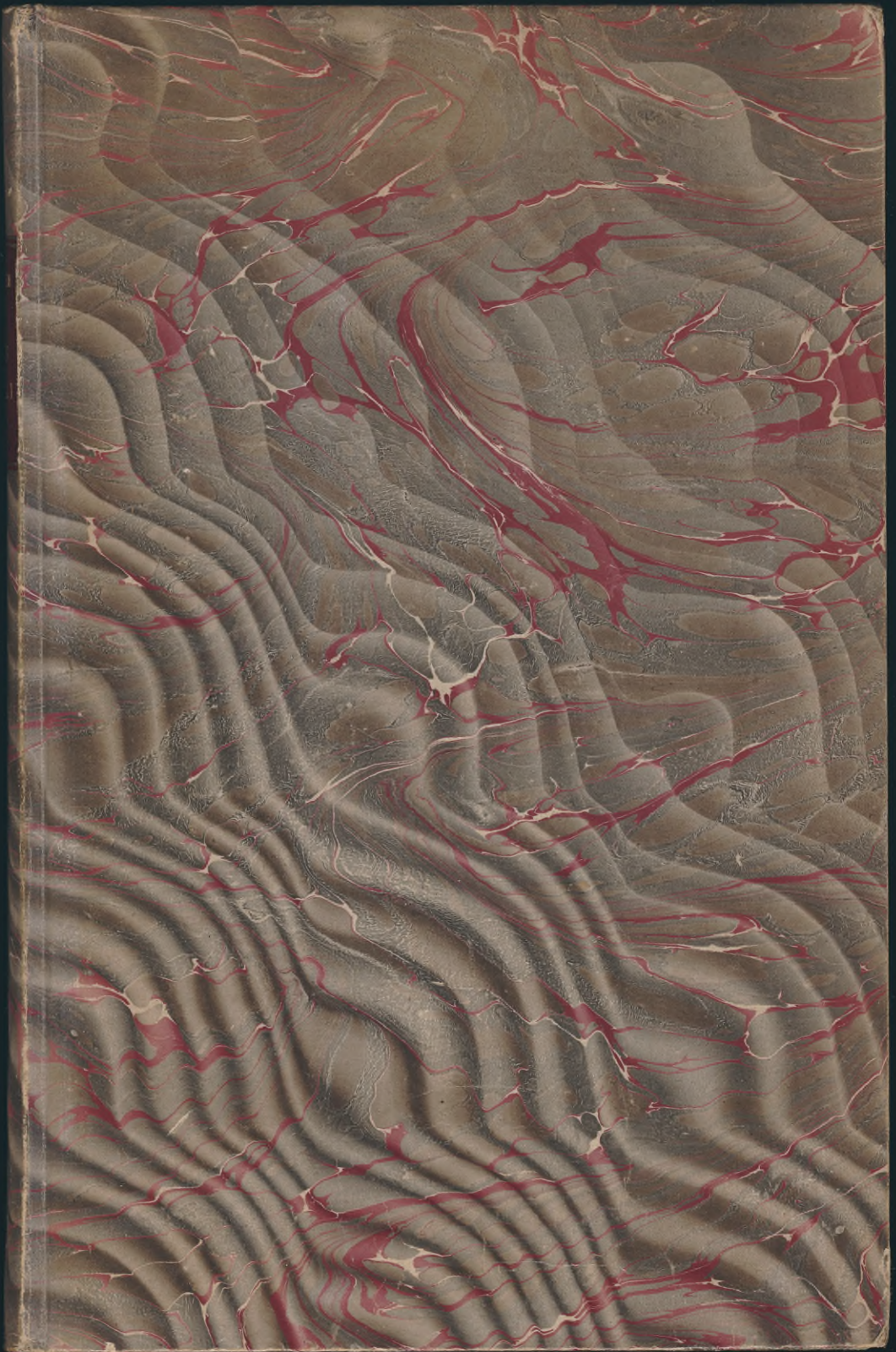

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

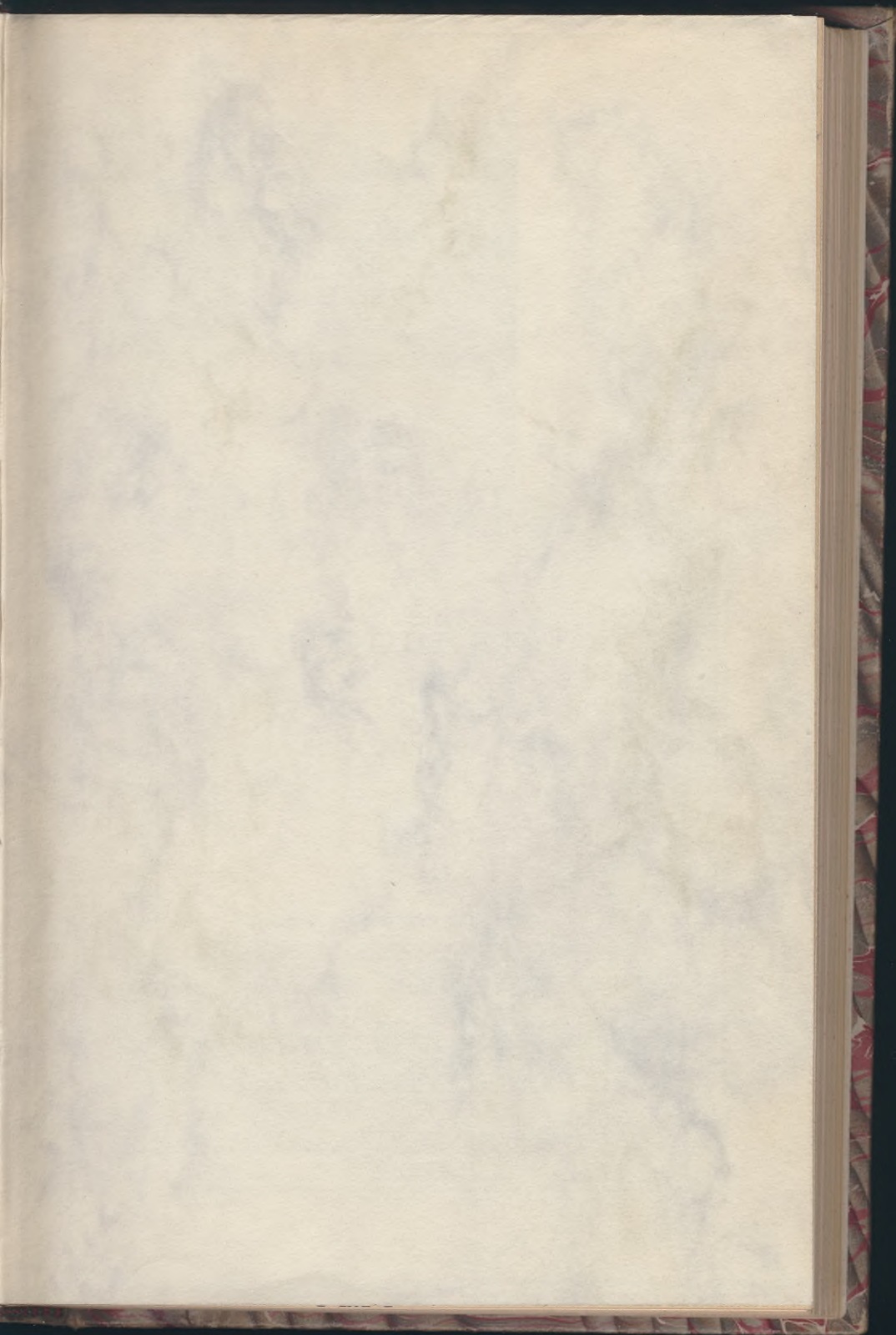

ALBERT HALLBERGS
DONATION

TILL

GÖTEBORGS
STADSBIBLIOTEK

1937

Allmänna Sektionen

Geogr.

Ital.

Ex. A

Ex. A
26

Geogr.
Nab.

FRÅN APOLI

RESEBREF

AF

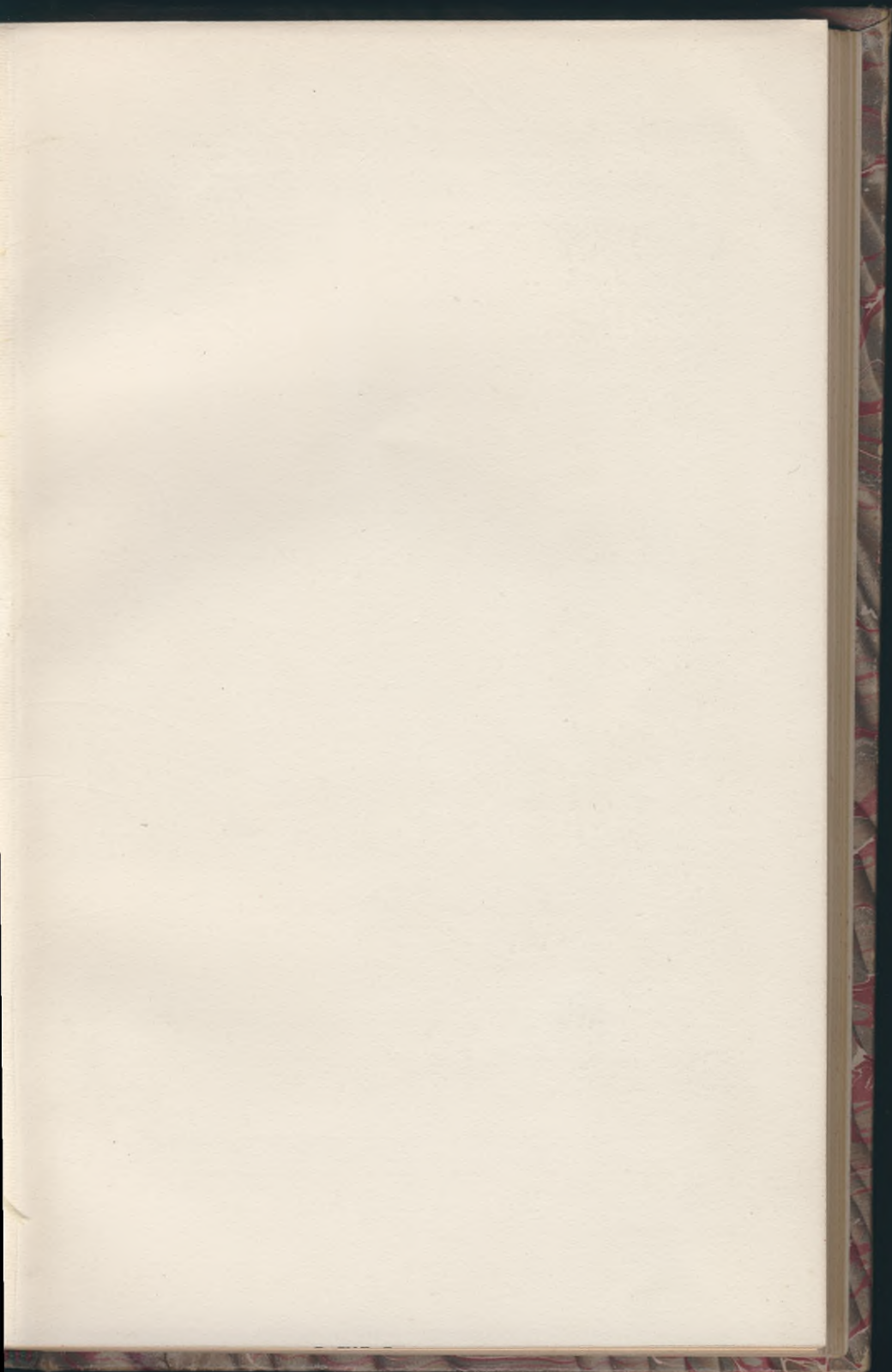
Edsall
PUCK MUNTHE.

STOCKHOLM. P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

*Sv. $\frac{43}{987}$

"Assistenten"

26

EX. A

FRÅN APOLI

RESEBREF

AF

PUCK MUNTHE.

STOCKHOLM.

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

STOCKHOLM 1885.

KONGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.

FÖRORD.

Dessa bref datera sig från en liten utflykt till Napoli förliden höst. De äro skrifna under förhållanden, som ej lämpade sig för litterära idrotter, och under en sinnestämning, då man ej har lust för utstuderade fraser och oratoriska figurer — de äro skrifna "sur pied de guerre" dessa bref. Det är efter mycken tvekan jag samtyckt till deras utgifvande i bokform; och min första tanke var att söka omarbete brefven, korrigera dess formela bristfälligheter och stryka hvad som ej tillfredsstälde mig. Denna plan har jag emellertid måst öfvergifva, ty jag märkte att det blef högst obetydligt kvar af dem — jag bara strök. Jag beslöt då att låta brefven vara som de äro, lemnande denna stryknings-omsorg åt kritiken. Något blir väl alltid kvar, om ej annat så åtminstone min kärleksfulla tacksamhet mot Italien.

Och må man betänka att jag red på en liten af-dankad åsna och ej på någon vingstark Pegasus — glöm ej att åsnan var så liten, att benen släpade i marken på mig.

Rosina är dessutom gammal och klen, och må man ej gå alltför illa åt henne, om ej för annat så för att ej störa henne i sina filosofiska forskningar, som fortgå oafbrutet. Jag har ej så talande skäl att anföra till mitt försvar, men innan herrar kritici bereda sig att äta upp mig lefvande, vill jag dock varna dem, ty det kunde ju hända, att några koleramikrober följde med . . .

P. S.

Till sist anser jag mig böra hänvisa till ett längre fram befintligt post-scriptum, för att än en gång fritaga en fullkomligt menlös och oskyldig doktor från beskyllningen att vara dessa brefs författare. Misstaget torde hafva uppkommit på grund af en fatal namnlikhet, och jag utsätter därför äfven mitt förnamn på titelbladet under förhoppning att detta må vara nog för att få den litterära eganderätten respekterad.

Paris i februari 1885.

P. M.

»**P**artenza per Napoli!» ljöd det på jernvägsstationen i Roma.

Vi voro en hel hop resande, som sutto der inne i buffeten och åto; jag var trött och hungrig efter den långa resan och hade just satt mig i ro i ett hörn för att på de återstående minuterna kunna få sluka i mig så mycket som möjligt af min romerska middag. Mannen, som ropade ut tåget, tittade i dörren, men ingen rörde sig från sin plats; nu kom han fram till bordet der jag satt, och alla matsalens gäster läto knif och gaffel falla och beskådade mig med stor nyfikenhet, då han sade till mig: »Lei va a Napoli, è vero?»

Jo, nog skulle jag till Napoli, och jag fick brådtom ut för att få god plats; onödig omsorg, ty då tåget satte sig i gång, var jag ensam i kupén, i Marino upptäckte jag att jag var ensam i vagnen, och i Albano fick jag klart för mig att jag var den ende resande på hela tåget.

En ohygglig stank af karbolsyra fylde waggonen.

Aldrig hade jag åkt så fort i Italien. I svindlande fart rusade vi förbi Velletri, Segni, Anagni, Ferentino — allt gamla bekanta från min vandrings-tid — och innan jag visste ordet af, voro vi i Ceprano, der det var fem minuters uppehåll, enligt hvad jag fick veta af konduktören, som placerat all sin ömhet på mig, eftersom inga andra förhoppningar om drickspengar medföljde tåget. Här brukade ju vara middagsrast för Roma—Napoli-tåget; jag kom just ihåg att här fans förr i verlden ett godt gammalt vin att få, och jag sprang in i buffeten; men den stod tom, och en gumma, som satt derutanför och spann, upplyste mig att numera fans der ingenting alls att få: »non vengono sinè nessuno», tillade hon melankoliskt.

Så foro vi öfver Liris, floden med det vackraste namn, och der åt venster högt uppe på berget låg ju redan Monte-Casino, det grå gamla klostret, och sände mig fridfulla helsningar från fordom, från stilla arbetsdagar der uppe i de tysta klosterarkiven, då händerna bläddrade i någon gammal munkeprentad krönika och tankarne drömde sig långt, långt bort från nutida tankar . . .

Och fram brusade tåget förbi Teano, Sparanisi, Pignataro, öfver Volturno's dal, närmande sig allt mer till sommarens land. Terra di Lavoro

låg der i sin rika fågring, grönskande almar och doftande rosor hade redan glömt att hösten var inne, men vinrankan lyste ren i sensommarens färgprakt, och tunga klasar af fullmogna drufvor väntade på att ge sitt unga vin.

Det började skymma, och jag tror att jag slumrade in en stund; jag mins att jag tyckte karbolsyrelukten tilltog allt mer och spred sig genom de öppna fönstren ut öfver vägen vi foro fram. Ett iskallt luftdrag, som om någon hade plötsligt öppnat dörren, strök öfver mig och släckte lampan i taket; jag ryste till, det kom för mig denna bestämda, oförklarliga förnimmelse af att jag ej längre var ensam, och jag kände kallsvetten i pannan. Och i det samma såg jag att det var ett liktåg, som i svindlande fart åkte fram öfver de skumma fälten, och döden och jag voro de enda som voro med, och jag kände under mina slutna ögonlock, huru den dystre reskamraten oafvändt stirrade på mig, der han satt i hörnet midt emot...

Lindrig karbolsyreförgiftning + nattvak + betydlig nervositet, icke sant, docteur? Men lampan var släckt i alla fall.

I Capua var der verkligen en människa, som skulle med på tåget; han kom fram mot min vagn, och jag kände mig mot vanan nästan sällskapligt stämd. Mannen hade ett hufvud som Augustus,

och den stolta munnen drog sig till ett trotsigt skratt, då den starka karbolsyrelukten slog emot honom ur den öppnade vagnsdörren. Jag blygdes för mig sjelf öfver mina liktågsfunderingar och tänkte: se der åtminstone en man, som aldrig varit rädd för någonting. Ty så såg han ut; och liksom han kunnat läsa mina tankar, föllo hans blickar i det samma på mig, blott ett enda ögonkast, men obeskrifligt föraktfullt, tyckte jag.

Konversation blef der ingen af, men vi sågo morska ut begge två, han som Cæsar och jag som plebej. Tåget stannade nu i Caserta; öde och tomt liksom på de andra stationerna under vägen. Men vagnsdörren bredvid öppnades nu, och tvenne jernvägskarlar buro förbi oss in i stationshuset vår konduktör, som en timme förut varit inne och sett på våra biljetter; lyktskenet föll på det vaxgula ansigtet, som jag knappast kände igen, der ångesten lyste ur de vidöppna ögonen. Den stolte och jag sågo ofrivilligt på hvarann, och samma ord kom öfver våra läppar: il cholera! Och jag tog tillbaka hvad jag tänkte för mig sjelf, då han kom in i vagnen och skrattade åt karbolsyrelukten, ty den modige bleknade till, flyttade i största hast öfver till andra sidan af vagnen och band sin näsduk om näsa och mun. Den andre konduktören kom nu tillbaka, och jag såg, medan han torkade svetten ur pannan, huru handen halft i

smyg gjorde korstecknet; jag vinkade mannen fram till vår vagn och fick då höra, att detta var den tredje konduktören som sjuknat på tåget sedan fjorton dagar; han menade att kamraten nog skulle få det mycket bättre här i Caserta än i Napoli, der sjukhusen voro öfverfulla.

Att få samtalet i gång var nu än mindre sannolikt än förut, sedan min reskamrat fått sin näsduk för munnen, och dessutom såg den stolte med högst fiendtliga och misstänksamma blickar på mig efter mitt samtal genom fönstret med konduktören. I Canello steg han af, och den nye konduktören — som nu omhuldade mig med en ifver, som stod i omvänt förhållande till afståndet till Napoli, der drickspengarne skulle vankas — omtalade att han undrade om det inte var sjelfve »il sindaco», mären i Canello, som vi haft med oss. Det är i Canello som den uppgående posten från Napoli qvarhålles en dag för att desinfekteras, nedrökas med svafvel, bestänkas med karbolsyra m. m. Jag mins, att jag funderade på huruvida »il sindaco» sjelf öfvervakade den ceremonien, och hur han då skulle taga sig ut. Men det är synd att vara elak mot honom, i synnerhet om han ej trotsar regeln att rädslan öppnar vägen för koleran, ty annars kanske han i dag som är ligger sjuk sjelf — jag har kommit ihåg honom ibland, när jag läst bulletinerna från provinsen.

Och medan jag satt der ensam i den halfskumma waggonen, började skimret af soliga minnen lysa upp vägen vi foro fram. Det var åter öfver Campagna felice, öfver »de lyckliga fälten», som septemberqvällens måne steg upp, det var »Italiens paradis» och min ungdomstids fröjder, som sträckte mig sin famn, och »Napoli det sköna» helsade mig välkommen som förr med guitarrklang och sång! Utöfver golfen kommo ljumma vindar helsande från Sorrento, och der långt borta lik jordens skönaste hägring sam Capri's blånande ö. Och luften i den karboldränkta waggonen störde mig ej mer, förgångna somrars vissnade rosor började dofta igen, och gamla vänliga tankar af kärleksfull tacksamhet mot det sköna landet vaknade upp, der de legat i vinterhvila under långa arbetsår, fjerran från sol och sommar.

Aldrig hade jag känt bandet, som förenade mig med denna nejd, så starkt som nu — det är ej i glädjens stunder man känner huru högt man kan hålla af en vän, det är då man får veta att han är olycklig och i nöd, som de hemliga rösterna djupt ner i hjertat tala sitt språk, som ingen lögn vet af, och säga ut själens tystaste tanke. Nu ligger Napoli i sorg, och då vilja vi ju skynda hit som till en broder i nöd, vi alla som en gång lefvat så lyckliga här, som lärt oss att älska detta barnsliga, varmhjertade, fattiga folk; vi som hört

mandolinen ljuda från Santa Lucia till sången om »O dolce Napoli!» som uppe från Camaldoli's kloster sett den skönaste syn ett menskoöga kan se, då solen går ned bakom Ischia's berg och öfver Sorrento's kullar ligger detta fina rosiga skimmer som ingen pensel målar, då Capri sveper sin blånande slöja kring sin väna ö och öfver Vesuvius' grönskande sammetslena sluttning faller denna dunkel-violetta färg som man aldrig glömmer! Och mins du, när näktergalarne sjöngo i lunderna kring Sorrento, der orangerna stodo i blom, när du satt och lyssnade en ljum sommarqväll till de vemodiga sångerna från någon fiskarbåt ute på golfen, och se'n gick till sängs med det sista »Felicissima notte! addio, addio!» ännu ljudande i dina öron som ett dröjande afsked från den lyckligaste dagen i ditt lif?

Och nu är stunden inne att gifva litet igen af allt hvad Italien gifvit oss! Här är plats för alla, fattiga och rika kunna hjälpa här, der nöden är så stor och klär sig i så många olika former; här behöfvas armar att bära de sjuka med, här behöfvas hufvuden att tänka ut medlen att lindra eländet öfverallt. I behöfven intet föra med eder annat än barmbertighet mot ett lidande utan namn, och hafven I så er kärlek till Italien se'n förr med eder, så mycket tåligare blir då ert sinne, så mycket lenare blir då er hand, som rör vid den stac-

kars sjuke! Gäller det kanske ert eget lif, hvad mer! Är det då så gladt att lefva, och är det då så svårt att dö, när man dör i sina drömmars land, medveten af att hafva sökt hjälpa andra att lefva eller, om deras dom är fallen, åtminstone hjälpt dem att dö! I, som ären rika, gifven af edert öfverflöd, här finnas tusende munnar, som ropa efter bröd, och I, som ingenting egen att gifva bort, tänden då i vänliga tankar ett ljus vid edra tysta förböners altare.

Nervositet + medfödd sentimentalitet + blind kärlek till Italien + misstänkta tendenser åt mysticism — skulle karlen vara katolik? Icke sant, docteur?

Tåget gled in på stationen i Napoli. Perongen tom, inga ifrigt gestikulerande »fachini», som slitas om sakerna, derutanför inga hojtande kuskar, som stående upprätt på kuskbocken klat-scha med piskorna och skrika sitt: »Ecco Signorì, buona carozzella, buonissimo cavallo!», ingen döfvande helsning från Napolis gatulif i form af hundratala pojkar, som svärma kring den nyankomne, hjulande med armarne, stående på hufvudet ögonblicket derpå, allt med framsträckta händer och »Date u soldo, Eccellenza, u bajocco, Signorì!» — Och min vän Pasqualino, mitt allt i allom från fordom, synes ej heller till för att hemta mina saker; jag hade dock skrivit till hans mamma, min

gamla »padrona», för att få mitt forna rum iordningställdt åt mig. Hvert hafva då alla människor tagit vägen? En dyster, olycksbådande tystnad öfverallt på gatorna, och jag börjar ana hvarför min stackars Pasqualino ej var nere vid tåget. Nu äro vi framme vid min gamla bostad; öfver den stängda porten sitter sanitetskomiténs svarta kors med: »Stängdt på grund af kolerainfektion». — Pasqualino var död, min snälla gamla värdinna var död, hennes svartögda lilla Teresina var död!

Det är i tider som denna, midt bland kolera och ett namnlöst armod, som folkkaraktären träder tydligt fram, visserligen med alla dess lyten, men också med alla dess vackra sidor. Nog har här kommit hjälp från hela landet, ja från nästan alla länder; men äfven här liksom så ofta är det de fattiga, som utöfva den vackraste barmhertigheten, den tysta uppoffrande hjälpen kommer från dem, som hafva så litet sjelfva. Hvem har gifvit mest, den rike bankiren, som tackas offentligen för de tusen francs han skänkt till staden, eller den fattige contadino'n, som kommer släpande till kolerafattigsjukhuset med sin enda get, som skulle hafva slagrats till julen, och Mergellinas fiskare som efter en hel natt ute på sjön tyst sätter sin hela fångst utanför den sjuke grannens dörr — har du hjerta att skratta, om han först tagit undan några fiskar, som han sålt under vägen för att kunna köpa

det ljus, som nu brinner vid madonnabilden i den sjukes rum!

Alla loford egnas de ädla gifvarinnorna af så och så många par lakan och skjortor till nödhjelpskomitén, och deras namn stå tryckta i alla tidningar, men hafva de alla tillsammans gifvit så mycket som den okända unga fiskarhustrun vid Vico Grotta Santa, som jag såg i natt? Historien är ej lång, vill du höra den?

Min uppmärksamhet fästes vid henne — Anarella heter hon — redan i går, då jag var der uppe i gränden der hon bor; hon hade då till och med tagit mitt försvar i ett uppträde jag hade med hennes grannfolk. En fiskare ur hennes mans båtlag hade dagen förut sjuknat i kolera och genom en af sjukvårdsföreningarnas omsorg nästan med våld blifvit transporterad till S:ta Maddalena-sjukhuset, der jag tillfälligtvis kom att se honom. Han var då vid sans, fastän ytterligt usel; han ropade ideligen på sin hustru och sitt barn, och som jag ingenting kunde göra för honom själf, lofvade jag honom att åtminstone gå hem och se till dem. Han dog strax derpå. När jag kom till hans hem, voro både hustrun och barnet angripna af sjukdomen, och modern dog fram emot qvällen. Hon måtte hafva varit mycket omtyckt af grannarne efter hvad jag kunde förstå af deras häftiga klagan

och högljudda sorg, och jag hörde huru det började mumlas der nere i hopen om »avve-
natore», »assassino»* o. s. v. Och det blef
mig synnerligen svårt att söka få dem att för-
stå att, om jag äfven ej kunnat uträtta något
till hennes räddning, så var jag dock oskyl-
dig till hennes död — mannens död var man
beredd på sedan det ögonblick han förts till
sjukhuset, från hvilket folket här tror att man
aldrig kan vända åter.

Det var då Anarella tog mitt försvar, hvil-
ket egentligen innehöll att hon sett mig dricka
sjelf af medikamenten, innan den sjuka fick deraf
— detta tycktes betydligt höja mina aktier, och
man lemnade mig i fred.

Emellertid var hela huset infekteradt, och
der voro två nya kolerafall i natt. Eftersom jag
var der, tittade jag in i rummät der den döda
modern ännu låg. Der brunno ljus kring sän-
gen, och bredvid låg barnet på ett bylte i en
fiskkorg — det lefde ännu, men »vavama»**,
som satt der inne och tummade på sitt radband,
förstod lika väl som jag att det höll på att dö,
om af svält eller af kolera var inte godt att
säga — det är ej så lätt att fuska i läkareyrket.

* Giftblandare, mördare.

** »La mia nonna», mormor.

Jag sände gumman ut för att söka skaffa litet mjölk, men hon kom tillbaka utan att hafva fått någon. Medan jag höll på att meddela mormodern att jag allt mer och mer lutade åt den dubbla diagnosen af kolera och ihjelhungering — den stackars gumman såg ut, som om hon hade personlig erfarenhet af hvad det senare vill säga — kom Anarella in i rummet. Hon såg på barnet ett ögonblick och sade halfhögt »poverina, poverina!» (stackars liten!), så tog hon upp det ur korgen, och med en superb åtbörd, som jag aldrig skall glömma, slet hon upp sin trasiga fiskartröja och lade barnet till bröstet.

I det samma kom hennes man in i rummet; han har varit lots och är väl ej rädd för någonting, men han delade dock folkets ytterliga fasa för kolerasjuka, och han kom för att söka få sin hustru med sig bort från det smittade huset. Då han såg henne med det sjuka barnet i famnen, bleknade han till, han visste att det kanske gälde hans hustrus och hans eget friska barns lif, men han sade ej ett ord, utan korsade sig tyst. Och jag tror att doktorn gjorde så med.

* * *

Ja väl, lytena i folkkarakteren framträda också under tider som dessa. Men gör man blott en vänlig ansträngning att tänka sig in i

dessas stackars människors lifsåskådning, så lär man sig lätt nog att förstå och med tålmodighet urskulda mycket som man eljes skulle stöta sig emot; och man håller i alla fall lika mycket af detta arma, i otrolig okunnighet förmörkade, men så godhertade och tåliga folk. Och då kan äfven aristokratens fina hand taga i lazzaronens trasor, filosofen har ej längre hjerta att skratta åt all deras blinda vidskepelse hvarken om madonnan eller S. Gennaro (Napolis skyddshelgon), och doktorn nekar att taga emot revolvern, som man erbjuder honom under natttronden i fattigkvarteren för att skydda sig mot utbrodden af folkfanatismen. (Hvad som så ofta öfverklagats i denna tid är tyvärr sant: läkarne ha många gånger blifvit öfverfallna af de sjukes anhörige och måst försvara sina lif.) Men det är ej så farligt, tänker jag; tålmodig vänlighet mot den sjuke, litet bröd åt den hungrande hopen ikring och fördragsamhet med deras vidskepliga mistro uträtta mer än revolverskott och två sabelskramlande carabinieri i ens hälar till eskort.

Och doktorn får ej heller vara för nogräknad i afseende på aktningen för hans yrke och ej för ömtålig om patientens tilltro till hans skicklighet; lazzaronerna äro lika skeptiska med hänsyn till medikamenternas ofelbarhet, som doktorn i djupet af sitt sinne kanske sjelf är. Men

de gå ännu längre, och de tro, att det kan ligga mycket hemska saker på botten af mixturen — åtskilliga gifter, »onda ögon», ormtungor, några af den ondes hårstrån m. m., som jag ej tror förekomma i farmakopén. Patienten sjelf är ju för sjuk att göra något motstånd, men de som stå ikring bevaka med ytterligt misstroende hvarje läkarens åtbörd, och det har händt doktorn, hvars namn jag redan nämnt en gång, att hvarje försök att gifva den sjuke medicin mötts med »bevete voi primo» (drick ni först sjelf!) Och naturligtvis gjorde doktorn det — enda obehaget af denna samfälda medicinering (som kanske borde rekommenderas för vissa medikamentälskande doktorer) kan vara att, som inte doktorn har kolera, kan han bli litet sömning af opiidropparne

Bekantskapen med läkare och med ordningsmaktens upprätthållare är dessutom så ny för dessa fattigkvarterens invånare, att man nästan kan förstå deras misstänksamhet. I vanliga tider kommer aldrig en polis hit — hvilket väl nog gifver ett visst behagligt lugn åt åtskilliga af de svartögda figurerna derinne, hvilkas samveten ibland väl ej äro stort renare än deras ansigten. Och befolkningen i kvarteren Mercato's, Pendino's, Porto's och Vicaria's »fondaci», »bassi» och »sottoterrani» födes och dör utan

att en doktor någonsin hjälpt till vare sig med det förra — eller med det senare. Men ofta nog ser man genom gluggen, som utgör en dylik bostads både fönster och dörr, en skranglig gammal munk slinka in . . .

Apropos munkarne, eftersom det kanske är nog med kolera för i dag, så låt mig sluta mitt bref med någonting jag vill hafva sagt om munkarne!

Kritikern skakar på hufvudet, då han läser i föregående punkt »en *skranglig* munk»; i romaner och resebeskrifningar från Italien äro munkarne alltid rödkindade och tjocka, och våra Italien-kännare och estetiska orakel der hemma — helst om de äro feta sjelfva — unna inte munkarne att magra; men det hafva de stackarne emellertid gjort, sedan de hetsats till döds af det fria Italien, och jag opponerar mig mot herrar författares klassiska feta munktyp. Jag vet att till en modern skildring från Italien hör att skämta öfver munkarne. Hvar enda skrifklådig resande (skrifklåda och malaria äro de två vanligaste sjukdomar, som hemsöka resande här, i synnerhet nordbor, och de äro begge två svåra nog att råka ut för ibland), äfven om han ingenting mera vet om Italien, än hvad han lärt utantill i Bædeker's resebok, och aldrig känt hjertat af Italiens skönhetslif klappa under bar-

ken — så har han dock alltid åtminstone att berätta, huru han såg trinda munkar dricka vin och smörja kråset. Jag vet, att det inte är populärt att taga munkarne i försvar, men det gör jag i alla fall — det är för resten blott min skyldighet, ty jag har många snälla gamla munkar till vänner. De äro dessutom så fattiga, dessa stackars öfverblifna munkar, och så skygga i medvetande af att de måste tyst och tåligt taga emot idel hån och speglosor, hvar de gå fram; och därför trivas de kanske bäst bland de fattige, som äro vänliga emot dem. Fred öfver de stackars gamle munkarne, de äro ju dömda att dö ut i alla fall, hvarför ej då åtminstone unna dem att sluta i ro!

Och jag har andra skyddslingar också, och det är bäst att taga fram dem med ur mina medlidsamma tankars gömmor. Vore jag kung öfver ett stort, stort rike, skulle jag dela mitt land i tre delar och upplåta hvar sin del åt tre af civilisationens stora, oförskylda offer: munkar, lappar och indianer. Men huru skulle de komma öfverens med hvarann, det är frågan? Männe indianerna skulle så pass modifiera en af sina fula ovanor, att de åtminstone blott åto upp hvarandra, när den gamla lusten vaknade, eller skulle de kanske öfvergå till mina andra vasaller också? Men jag skulle gå kring i mitt rike

och söka hålla ordning öfverallt, och jag skulle bestämdt vara vän med dem allihop! — Eller kanske skulle jag, när allt kommer omkring, abdikera och bli munk sjelf. . . .

Efter att under en månads tid hafva rasat med förfärlig hastighet började ändtligen koleraepidemien aftaga, och den stackars staden Napoli hoppades att dess sorgetid snart skulle vara slut. De frivilliga sjukvårdsföreningarna ansågo sig kunna gifva välbehöflig hvila åt en del af sina medlemmar, sedan ett par dagar hade man upphört med att bränna eldar om qvällarne på torgen, den starka svafvellukten, som öfverallt förpestade luften, började aftaga, butikerna på Strada di Toledo öppnades den ena efter den andra, lifvet på gatorna började vända åter, och sindaco'n telegraferade till kungen att epidemien snart vore slut.

Och frukthandlarne började smuggla in nya fikon från Sorrento, de vackra, blåskimrande, saftiga fikonen, som det varit förbjudet att sälja sedan epidemiens början, och de små osteriorna, »bettole», som i öfver tre veckor hållits stängda,

släppte in den ene törstige gästen efter den andre, som ej längre kunde låta bli att med ett läskande glas »vino nuovo» skölja ner så många dagars och nätters oro och bekymmer.

Nu var ju oktober inne, då folket brukade fira sina gladaste festdagar ute i osteriorna vid Posilipo för att profva årets vin, som just blifvit färdigt, Gragnano, Vino del Monte, del Vesuvio, del Procida och hvad de nu alla heta; och i torsdags, »Ottobrate»-festdagen, ljödo der ute vid Posilipo guitarer och mandoliner som förr, och tarantellans toner väckte den domnade glädjen till nytt lif — è morto il cholera, evviva la gioia! (koleran är död, lefve glädjen!)

Napoli drog liksom ett djupt andedrag efter den utståndna ångesten, alla människor voro glada och vänliga, och man kände ett behof att tacka hvarann för de svåra dagarne. *Hvem* man egentligen hade att tacka för denna lyckliga, oväntadt lyckliga sakernas vändning, det visste man knappt sjelf; alla människor höllo tal, och tidningarna innehöllo lofsånger än till den ene och än till den andre. Den officiela myndigheten tackade kungen, hvars mod och energi hade lifvat alla, borgerskapet tackade municipalrådet och de frivilliga sjukvårdsföreningarna, och folket, det stackars folket som lidit mest — det tackade Guds moder. Och jag tror det var

folket som hade rätt. De hade tändt ljusen vid hennes altare, då nöden var som störst; då döden kom till nästan hvar enda boning, hade de anropat hennes hjälp, och nu, då frälsningen syntes nära, kysste de i ödmjuk tacksamhet fallen af madonnans mantel.

Den unga tiden, som redan blifvit så stor, att den vuxit ifrån gudsbegreppet, ler åt all denna »vidskepelse», men jag håller med lazzaronerna; det går nog att lefva i medgång och helsa utan Gud, men jag börjar förstå att det blir långt svårare att veta dö utan honom.

Jag skulle vilja få hit ner en deputation af nybakade ateister och låta dem följa mig kring här på en rond i fattigkvarteret, der sorgen och eländet bo. Jag skulle visa dem friden, som religionens tröst kan gifva åt de slocknande ögonen äfven på dessa stackare härnere, hvilka dock nästan hafva rätt uti att de ej hafva mycket att tacka lifvets Herre för; jag skulle visa dem huru krucifixet öfver sängen kan ge mera ro för dödens plågor än doktors morfinspruta. Ack, »det fins mycket mellan himmel och jord hvarom filosofien aldrig drömt» — och inte kemien heller, och kanske skulle den synen kunna så pass mycket skaka om deras förnuftsklara tankesystem, ur hvilken filosofisk vishetsbrunn det än må vara hemtadt, att något af den gamla

barnatrons rena guld kunde fällas ut på själens botten.

Nå, men om verkligan filosofien skulle svigta, så har man ju den vetenskapliga forskningens säkra grundvalar att stå på, medicinens storartade triumfer och skarpsynta rön! Nåväl, i hela detta virrvarr af döda teorier och lefvande mikrober, af famlande experimenter och grumlige mixturer — la main sur la conscience, huru små stackars qvacksalvare äro vi ej, och huru litet kunna vi täfla med den andre Läkaren med den stora klientelen, han som går ikring från säng till säng med sin enda medicin, sin evinnerliga sömndryck!

Det fattiga, okunniga folket här visste då åtminstone, hvart de skulle taga vägen med sin ångest och sorg; åt Guds moder hade de ju anförtrott alla sina bekymmer sedan gammalt. När de blifvit utstötta öfverallt, stod ju hennes famn dem alltid öppen, huru trasiga de än voro, hon hade ju hjälp för allt!

Och de många, som skrattade åt de fattiges vidskepelse och förbjödo deras processjoner, hvad hade de då att erbjuda dem i stället för deras förmörkade men bergfasta tro? Jo, hygieniska regler, som nästan utgjorde ett hån mot deras armod, tryckta plakater, som de flesta ej kunde läsa och ingen enda begrep, om huru

man skall bo i luftiga rum, undvika grönsaker och i stället äta kött, och så desinfektera i oändlighet, antingen med karbolsyra, som är utmärkt enligt en helsokomit , men odugligt enligt en annan, eller med sublimatl sning, hvilket  r det förnämsta antimikrobmedlet, som finnes enligt d:r Koch — fastän den åsigten att det duger till ingenting också  r högst beaktansvärd.

Och hvad har en stackars lazzarons mörka hjerna att göra med Koch och mikrober, han, hvars tanke aldrig gått utanför golfen, bortom hvilken hela den öfriga verlden sammanfattas i namnet »barbariet», han, som vet dagarne f r en hop helgon, några böner som han lärde som barn, namnet på ett dussin fiskar som han sett sprattla i näten vid Mergellina, han, som kan spela morra och sjunga Santa Lucia, men inte stort mer! Och hvad skall han göra för att få »frisk luft i rummet», han som bor tillsammans med tio   tolf andra nere i en af dessa »fondaci» dit dagens ljus aldrig tränger in, och der en af oss andra ej kan stanna mera än ett par minuter förrän vi måste ut för att andas! Och han skall välja sin föda, han, hvars budget äfven i lyckliga dagar ej tillåter honom att depensera mer än 1   2 soldi om dagen på mat, han, som aldrig i sitt lif har haft råd att smaka på kött och som

du kanske sett stå utanför bagareboden och med djurets hungriga ögon följa med bit för bit af den kaka bröd du gaf åt din hund, och se'n slåss med en skara andra om smulorna som blefvo öfver! — Och desinfektion! Hvad vet han derom, han som tyvärr har så synnerligen små anlag för att lära sig den första stora desinfektionsreglen, den populära antiseptiken, som består uti att någon gång doppa hufvud och händer i vatten

Tänk litet på allt det der, och du skall ej längre finna det så underligt, att detta stackars folk tror mera på rökelsen från altarkärlden än på svafvelångorna från desinfektionsugnen, mera på vigvattnet än på en 10 procents karbolsyrelösning!

* * *

Jag hade dröjt länge qvar derute vid Posilipo i torsdags qväll, och det var redan sent, då jag vandrade hem mot staden. På Strada di Piedegrotta satt en pojke och sjöng sången om »La bella Sorrentina»:

»Io te vidi a Piedegrotta,
Tutta gioia, tutta festa.»

Och längre fram stannade jag en stund på Mergellinan och lät hafsvinden blåsa på mig, medan jag stod och såg på huru fiskarbåtarne,

den ena efter den andra, kommo hem från dagsfisket ute på golfen. Bortifrån Villa Reale ljud musik, och på Chiaian vimlade det af menniskor som förr under en festdag; och det var ju också festdag i dag, koleran höll ju på att upphöra, och det var första dagen man fick lof att profva det nya vinet för i år! È morto il cholera, evviva la gioia!

Men nej — den var ej död, under natten gick den hemska gästen kring, och då Napoli vaknade på fredagsmorgonen, voro öfver 200 nya kolerafall anmälda sedan gårdagen, under dagen fylles sjukhusen på nytt, och myndigheterna kunde ej fördölja att epidemien tagit till å nyo med stor häftighet. Den officiella bulletinen, som offentliggöres af tidningarna, återger jag ej här; telegrafan har redan fört den kring, och den har ingen annan betydelse än att den anger, om koleran — stiger eller faller. Dess siffror äro alldeles för låga, det veta alla här, och man gör heller ingen hemlighet deraf. I synnerhet nu, då farsoten tagit till på nytt, måste myndigheterna söka lugna sinnena, som redan äro tillräckligt uppskrämda; det är tidningarna förbjudet att angifva andra uppgifter än de officiella från municipiet. Jag räknade i går jemt dubbla antalet sjuka på *ett* af kolerasjukhusen mot hvad som tidningarna samma dag angåfvo.

Här förekomma åtminstone en 300 kolerafall om dagen i fattigkvarteren, oaktadt den officiella bulletinen ej går ens till hälften (i lördags 122). Att dödssiffrorna ej äro exaktare än sjukdomsfallens siffror såg jag i förgår qväll, då jag i sällskap med en fransk läkare, en dr Munthe, var uppe på kolerakyrkogården; vi voro väl der en dryg timme, och blott på den stunden ditfördes 83 koleralik (den officiella rapporten för hela dygnet angaf blott 57 dödsfall).

De döda läggas upp i en rad, innan de begrafvas; doktorn lutade sig ned öfver hvar och en — de voro varma ännu, så att det var intet misstag möjligt att de ej alla voro af dagens dödsskörd. Allt efter som de läggas ner i grafven, skrives den dödes namn upp i ett register. Det gjorde ett förunderligt hemskt intryck att se de många luckorna i boken, blott ett nummer till märke, döda utan namn, utan hem under lifstiden och den stora koleragrafven efter döden!

Öfver 1,000 sådana namnlösa döda ligga nu dernere sedan epidemiens början; nog hade de väl haft ett namn de också, äfven om samhället aldrig gifvit dem mer än ett namn — men ej ens det hade döden låtit dem behålla. Nog hade de haft ett namn, som hviskats dem med det skönaste språks alla smekord, då de voro barn och slumrade på moderns knä, men kanske lågo

de enda som kände det dernere i grafven förut, eller kanske var det blott några hungriga små föräldralösa, som nu irrade kring i fattigkvarters gränder, som kunde ha sagt det — häruppe var det ingen som visste det, ett nummer bundet om halsen, ingen kista, ingen svepning, blott ett lager af kalk häldt deröfver. Och så till en annan.

Harsotens plötsliga tilltagande i förra veckan har framkallat stor panik. På en enda dag blef staden lika tom och dyster som under epidemiens svåraste tid; den otäcka svafvellukten på gatorna kom igen, och om nätterna brunno eldar som förr på torgen; de frivilliga sjukvårdsföreningarna, som höllo på att upplösas, sammankallades ånyo, och det såg verkligen ut, som om de sorgliga dagarne skulle komma igen för det stackars Napoli. Folket började förlora tålmodet, och der förmärktes en viss olycksbådande oro i fattigkvarteren. Municipiet gjorde allt hvad göras kunde för att lugna sinnena, och tidningarna blefvo ånyo strängeligen förbudna att ofentliggöra sakernas verkliga tillstånd. Läkarne diskuterade i tidningarna öfver orsaken till denna häftiga och oväntade stegring af sjukligheten, och diskussionen härom fortgår ännu. De fleste tyckas hafva stannat vid den åsigten att orsaken

var att söka hos »il vino nuovo», det nya vinet, som man provvat för mycket under torsdagens Ottobrate-fest. En af skribenterna citerade, såsom bevis på det missbruk som gjordes häraf, bland annat ett gladt sällskap af fyra lazzaroner, som på något besynnerligt sätt sett sig vara rika nog att kunna köpa 24 liter vino di Posilipo och som — troligen i förvåningen öfver sitt plötsliga välstånd och för att undanrödja alla spåren deraf — på stället druckit ur alltsammans; det festliga samqvämet afslutades emellertid på Conocchiasjukhuset, ty alla fyra fingo under natten kolera.

Denna åsigt, att farsotens återvändande berodde på excesser under torsdagens fest, var nog lugnande, men den är näppeligen sann. Jag förstår för resten ej, huru läkare kunna tro att en så plötslig stegring af sjukdomsfallen kan förklaras genom en festdags vindrickning; jag tror visst, att af de glada människorna derute vid Posilipo i torsdags, som i vino nuovo drucko graföl öfver farsoten, flere måhända fingo kolera, men, huru kort inkubationstid* man än må gifva åt koleran, så är den dock längre än de timmar, som förflöto från torsdagsqvällen till fredagsmorgonen, då de flesta sjukdomsfallen anmäldes.

* Det dolda sjukdomsskedet mellan smittans mottagande och sjelfva insjuknandet.

Utan att vilja ingå i denna fråga, som ej bör afhandlas här, tror jag dock, att farsotens stegring berodde på de atmosferiska förändringar, som nämnda dagar egde rum (barometerns snabba fall, vindförändringar, grundvattensfall m. m.). Jag är så mycket mera benägen för denna åsigt, som ett samtidigt observerande af de kolerasjuka på S:ta Maddalena-sjukhuset — hvilka minnans på intet sätt hade något godt af torsdagens festligheter — visade en märkbar försämring hos de flesta just samtidigt med kolerafallens plötsliga tilltagande ute i staden.

Det är för resten en erfarenhet, som de flesta härnere kunnat göra, att plötsliga atmosferförändringar ofta medföra digestionsrubbnings och således derigenom ju äfven verka predisponerande för mottaglighet af kolerasmittan. En annan anledning, som man ogerna vill erkänna, men som är otvifvelaktig, är att här inträdt en viss slapphet hos administrationen af helsovården och äfven hos läkarne. Hvad dessa senare angår, så är detta ej underligt, ty de äro människor de också, och fysisk trötthet skall en gång alltid taga ut sin rätt; och de hafva i sanning genomgått en svår tid. Första veckorna efter sjukdomens uppträdande gick det väl an, de flesta (lände detta Napolis läkarekår till heder!) gingo pligttroget i elden, och man ville

kämpa lif för lif. Vid sidan af pligtens maning att stanna på sin post var det nog äfven det vetenskapliga intresset, som var driffjädern för mången; här voro många rön att göra, många mörka gåtor att lösa — många lagrar att vinna. Det är ännu för tidigt att afgöra, i hvilken mån denna vetenskapliga ifver blifvit tillfredsstäld, men så mycket kan jag säga, att om, som man säger, det största intresset ligger i sjelfva *sökandet* efter sanningen, så böra läkarne vara nöjda ännu, och deras ifver spänstigare än någonsin — ty man har ingenting funnit. Man gick denna epidemi till mötes med nya vapen i hand, de allra sista forskningarnas viktiga rön, Kochs upptäckt af koleramikroben m. m., men man har här fått se huru mycket återstår, innan man kan hoppas komma till något positivt, praktiskt resultat, hvad speciellt *behandlingen* af de kolerasjuka angår — om man ens någonsin kommer dit.

Och denna epidemi har varit nästan än mera mördande än de föregående; tiotusen kolerafall tagna »en bloc» gifva en dödlighet af öfver sex tusen; och i vissa infekterade centra har dödligheten öfverstigit 80 procent (i Fuorigrotta, i Napolis utkant, dogo af 29 kolerasjuka 25; Torre del Greco m. fl. orter hafva äfvenså en kolossal dödsprocent). Äfven om i staden mycket saknats i afseende på hygienisk och terapeutisk

vård, så hafva dock sjukhusen varit något så när utrustade, och deras läkarekår har haft ibland sig dugliga män och ifriga forskare. Man har försökt allt, men hvad som vunnits är ej stort. Jag, som af en tillfällighet kommit att få se några hundra kolerasjuka här — jag har gjort en mycket djupsinnig reflexion, som jag gerna kan meddela här, der inga doktorer höra oss. Jag tror, att de kolerasjuka kunna delas i två stora grupper: de, som skola lefva, och de, som skola dö. Och det blir ej ens förrän mycket sent man vågar säga, till hvilken af dessa begge grupper den sjuke skall räknas. Den bizarra karakter, som utmärker koleran som farsot, kan äfven tillämpas i mycket på den sjuke individen. Vi veta ej, hvarför den ene dör efter blott ett par timmar, den andre efter flere dagar och den tredje kommer sig, oaktadt sjukdomen utvecklats sig med precis samma symptom och, som det tyckes, med samma styrka hos alla tre; hvarför en, som förefallit oss lindrigt angripen, plötsligt faller i agoni, medan en annan, som legat i koleras slutstadium och som läkaren redan lemnat åt presten, lika oförmodadt qvicknar till. Vi äro här inne på okänd, obruten mark; den vanliga svaga vägledningen man annars ibland har i hänsynen till individens motståndskraft, ålder m. m. tyckes alldeles svika oss här.

Och hvad man sagt om koleran liksom om andra farsoter, att sjelfva giftets intensitet tyckes minskas med den aftagande epidemien, att fallen mot slutet liksom antaga en mildare form — jag kan ej finna att det heller just alltid håller streck här. Koleran är ju stadd i starkt aftagande, och lika väl förekomma fullt upp af dessa »foudroyanta» fall ännu. Så t. ex. inkommo i går under morgonronden (kl. 8) på S:ta Maddalena-sjukhuset sju kolerasjuke, som alla sju varit friska qvällen förut, och redan kl. 10 f. m. voro sex af dessa döda. Menniskor stupa på gatorna lika väl som under epidemiens höjdstadium, och kusken, som i förrgår körde mig ut till Granatello (se nedan!), ramlade af kuskbocken, medan han satt och väntade på mig, och han dog 4 timmar derefter — den stackarn fick för resten aldrig betaldt för min åkning dit ut!

Och likaså i Egypten förlidet år, då koleran ansågs afstannad i Alexandria, då på 12 dagar icke ett enda kolerafall förekommit på sjukhuset, kom ej då sjukdomen i samma häftiga form öfver en af de ditsända franska läkarne, den stackars Thuillier, som väcktes kl. 3 på natten af de första kolerasymptomen och om hvilken redan kl. 8 på morgonen kunde telegraferas till Paris sorgeposten att han låg döende! Sant är, att hos honom hölls ett slags artificiellt lif uppe

i hela tolf timmar, men det tjenade ju till ingenting och är nästan grymt i fall som detta, då lifvets definitiva utslöcknande ej är liktydigt med att upphöra att *lefva*, men med att upphöra att *dö*.

Då jag skrifver Thuilliers namn, kommer jag att tänka på ett vackert drag af doktor Koch, den celebre tyske vetenskapsmannen. Koch var i Egypten samtidigt med de franska läkarne, Pasteurs elever, ditsända af regeringen för att studera koleran. Som bekant hafva Koch och Pasteur drabbat ihop i mången vetenskaplig fejd, och ofta har striden å ömse sidor förts med en häftighet, som tyvärr nog hemtat sin näring äfven ur politiskt hat, och för de så ömtåliga fransmännen är Koch, hur stor han än må vara, dock alltid »le prussien». Äfven i Alexandria rädde mellan de begge missionerna, den franska och den tyska, en viss dold fiendtlighet. Den store tyske forskaren fick här ett vackert tillfälle att visa, att ekot af dylika små tvister tystnar inför dödens allvar, och att grafven är den fridlysta mark der alla mötas. När de franska läkarne begrofvo sin döde kamrat, infann sig doktor Koch å egna och de andra tyska läkarnes vägnar och lade två lagerkransar på kistlocket — »de äro blygsamma», sade han, »men de äro dock af lager — det är sådana, som man ger åt hjeltar!»

Jag kommer ifrån mitt ämne, men Koch's namn är för resten så nära förbundet med allt, som har att göra med kolera, att det nästan må vara tillåtet.

Apropos doktorer, så skref jag härofvän i afseende på Napolis läkare att många stannat på sin post af pligtkänsla och andra ryckt fram, mest drifna kanske af vetenskaplig ifver. Men här fins ett tredje slags läkare, som hvarken kunna hänföras under den förra eller den senare kategorien — det är de, som farit sin väg. Och de förtjena verkligen en särskild minnesruna. De äro ganska många. Hit hör t. ex. Napolis mest anlitade läkare d:r S., som sedan flera år funnit sig synnerligen väl af att utbyta sitt eget hemland mot Napoli, ur hvars rika främlingsström han vaskat fram mycket guld; nu när koleran kom, och de högt betalade främlingarne och de rika familjerna uteblefvo, för doktorn till sitt land för att hvila sig på sina gyllene lagrar. Man skulle dock kunna tycka, att Napoli i sin sorg hade rätt att räkna på honom, som så väl förstår sig på att begagna

sig af Napoli i dess lyckas dagar. Han började visst begripa detta sjelf, och han tillkännagaf för en tre veckor sedan sin omedelbara ankomst hit; men så tog koleran samtidigt till på nytt, och mannen fick förhinder och har ej synts till ännu. Andra af Napolis medicinska celebriteter, som också ha »förhinder», äro C—lli, C—ci m. fl. Att samhället kommer att ha dessa herrar i godt minne tror jag mig kunna se af hvad som i dessa dagar passerat med en af Napolis deputerade, marchese U. Då stadens öfriga representanter ansett för sin pligt att vara här och hjälpa till med hvad de kunde, har denne hållit sig undan, ursäktande sig i ett offentliggjordt bref* med att han af familjeskäl var hindrad att komma hit. Han fick tillfälle att i detta sitt bref omtala, att han för öfrigt var en mycket modig man, och som bevis härpå påminde han med blygsamhet sina glömska landsmän, som vågat betvifla hans heroiska egenskaper, att han under sista kriget »ensam med sex bersagliorer tog en kanon från österrikarne vid Villafranca». Men det hjälpte ej ändå — tidens rost tyckes betänkligt hafva frätt på kanonen — och oviljan bland valmännen var så stor, att man fordrade att han skulle afsäga sig att vara staden Napolis representant i deputeradekammaren. Saken blef

* I tidningen »Piccolo».

så allvarsam, att »L'Onorevole Deputato» blef nödgad lemna sin »villeggiatura» och komma hit. Han kom i torsdags och såg sig ej kunna rädda sitt politiska anseende med mindre än att han samma dag anmälde sig som frivillig sjukskötare på kolerasjukhuset. Efter beräkning kom naturligtvis den nya bedriften genast ut, »kanonen vid Villafranca» drogs åter fram ur glömskans arsenal och släpades med skramlande fraser kring i alla tidningsspalter, afskjutande väldiga skottsalvfor mot alla dem, som vågat betvifla Il Deputato's mod — och valmännen voro belåtna igen. Sådana äro »galantuomini», den s. k. bättre klassen här, skrytsamma, ytliga och narraktiga. Jag håller mig allt mer och mer till mina stackars lazzaroner, som äro långt intressantare att studera och mycket lättare att hålla af.

Jag ser nu L'Onorev. U. (han är för resten öfverstelöjtnant i landtvärnet) ibland på sjukhuset. Han luktar förfärligt kamfer, hvilket tyckes vara hans ideal såsom preservativ mot smitta. Mest söker han komma ut i korridorerna eller ned på gården, der någon modig politisk vän eller någon tidningsreporter kan få beundra honom i hans sjukvaktarkostym. Männe han förstår att han bör vara stolt att få bära den enkla grå blusen, som kanske är mera värd att behängas med tapperhetsmedaljer än öfverstelöjtnantens galonerade rock!

Det retar mig att man bifallit hans skrytsamma begäran att få spela sjukskötare (sjukhusets direktör, en för resten mycket framstående man, är sjelf deputerad; här liksom i Frankrike lemnar läkarekåren ett mycket stort antal representanter till deputeradekammaren).

Ett sjukhus är en allt för allvarlig plats för att lämpa sig för dylika skrytsamma politiska agitationer, och jag vet en doktor, som föresatte sig att begagna sig af sin myndighet i sjuksalen för att låta den illustre kanoneröfraren få veta af detta. Doktorn störde honom en dag med att bedja honom hjälpa till att lyfta en kolerasjuk i ett badkar, och den handskbeklädde sjukskötaren såg verkligen ut, som om han tagit i en glödgad kanonkula . . .

Vill han se hur hjeltarne i *dess*a strider se ut, så kan han gå in i salen bredvid, der Sœur Philomela ligger; den modiga barmhertighets-systemen, som utan att svigta natt och dag vårdat de kolerasjuka, har nu stupat på sin post, och nu ligger hon der lugn och väntar på döden.

Det är ett annat slags mod än det, med hvilket man tar kanoner, som fordras här — det tysta, obesjungna modet, som Napoleon, den store kanoneröfraren, dock skattade högst, det mod, som han kallade »le courage de la nuit»!

Hvad beträffar de municipala myndigheterna här, så hafva de nog gjort sin pligt under dessa svåra tider, om kanske ej genast i början, så dock under epidemiens senare period. Och man hade ett väldigt arbete att göra, här var att börja från början, ty något slags helsovård har Napoli väl aldrig vetat af; jag skall en annan gång återkomma till frågan om Napolis helsovård — den är intressant nog. Kungens besök här midt under de värsta dagarne lifvade nog betydligt upp de officiella myndigheterna. Men nu på sista tiden hafva de slappat af — det kan ej hjälpas; och jag skulle vilja införa detta faktum såsom ett betydelsefullt moment i den pågående diskussionen om orsakerna till farsotens häftiga återuppträdande förliden vecka. Men lyckligtvis har koleran ej inväntat resultatet af denna diskussion mellan doktorerna, den har tagit sitt parti och snabbt minskat af. I dag blåser Tramontana (nordanvind), och med den sopas en hel hop koleragift bort från oss, och om en vecka tror jag att sjukdomsfallen skola vara nere i samma låga siffror som för fjorton dagar sedan. Och det är hög tid, ty Napoli är så nära sin fullständiga ruin som det är möjligt.

Enligt hvad jag med säkerhet vet, har härifrån till inrikesministeriet i Roma ingått en petition att publiceringen af kolerafallen skulle af-

skaffas, ty det är för Napoli en lifsfråga att här varande koleraepidemi upphör — officiellt åtminstone. Fortsatt offentliggörande af kolerafallen under ännu en tid skall vara tillräckligt att skrämma bort hvar enda främling för hela vintern, och som dessa främlingar utgöra Napolis enda inkomstkälla, så gäller det att få koleran alldeles nedtystad och snarast möjligt bortglömd. Man kan därför bereda sig på att *koleran snart kommer att officiellt upphöra*. Det är emellertid ej kompetenta personers åsigt att så kommer att i verkligheten ske. Koleran kommer tyvärr enligt all sannolikhet att länge nog öfverlefva sitt officiella utslocknande och fortgå åtminstone med ett tiotal fall om dagen, om ej mer*.

Med sådana infektionshärdar som kvarteren Mercato's och Porto's »fondaci» — mörka, fuktiga hålor, dit aldrig hvarken luft eller ljus tränger in, och der så mycket människor i det gräsligaste elände äro packade samman — bör far-soten kunna bibehålla sin lifaktighet länge nog.

Och det är ej stort bättre i Napolis utkanter och dess kringliggande kommuner. Jag var i dag igen ute i »Bagno di Granatello», en mellan

* Denna profetia har endast allt för väl slagit in, ty en af Napolis läkare skref till mig en af de första dagarne af februari att dernere förekommo ännu några spridda fall af kolera.

Napoli och Portici belägen galèrinrättning för kroniskt sjuka och infirma straffångar. Redan för ett par veckor sedan förekommo der kolerafall, men saken hölls hemlig, och ingenting har gjorts för de arma fångarne, mestadels gamla krymplingar. De kolerasjuka hafva ej isolerats, utan fått ligga qvar bland de andra i de otroligt trånga rummen, der 260 stackare äro hopade. Nu har koleran gifvit dem större utrymme, ty många äro redan döda, och flere bli det väl snart. Dessa fångar äro människor som vi och inga bofvar alls, de flestes brott bestå i smuggling, upprepad rymning från korallfisket o. s. v. — kanske har i värsta fall, en gång då blodet var ungt och kifvet häftigt, en knif blänkt till i någon af de nu vissnade händerna. Och man kan tänka sig ångesten hos dessa bundna vittnen till farsotens framfart, då den ene efter den andre faller offer för sjukdomen.

Jag känner den som rapporterat sakernas tillstånd under hot af offentliggörelse, så vida ej snabba åtgärder skulle vidtagas att lindra eländet, och jag for dit ut i dag egentligen för att se fångvårdsstyrelsens bebådade inspektering. Harmen öfver hvad jag sett är ännu qvar i mig, då jag skrifver dessa rader. Sedan i går hade der förekommit sju nya kolerafall, och fyra dogo, medan jag var der nu i dag. Det skulle hafva

kunnat röra stenar att se de stackars fångarnes förtviflan, de kysste kläderna på de höga herrarne under ångestfulla böner om räddning och hjälp — väl var att det inte var jag som var fängelseinspektör, ty jag skulle hafva släppt ut dem allihop!

Men fångvårdskomitén, mera van vid fångelsernas dystra scener, var af en annan åsigt; de inspekterande behagade konstatera att »lokalsens dåliga beskaffenhet och dess öfverbefolkning hade omöjliggjort alla försök till isolering eller desinfektion, liksom hvarje annan hygienisk åtgärd».

Och den bebådade och i sådan ångest efterlängtrade hjälpen uppenbarade sig deruti, att en af ledamöterna mycket omsorgsfullt och högtidligt fylde en liten flaska med dricksvatten, taget ur fångelsets brunn, för att låta det analyseras i Napolis laboratorium — och så gingo de sin väg!

Men här var ej fråga om att i morgon finna mikrober eller ej i vattnet, här skulle *i dag* alla de sjuke hafva förts på kolerasjukhuset och — som den usla lokalen omöjliggjorde all desinfektion och hela fångelset var infekteradt — alla de andra hafva flyttats i observation på annat, isoleradt ställe.

Jag blir till slut arg på dessa dagens hjeltar, de olycksaliga mikroberna, *ty man glömmar bort*

menniskorna för mikroberna. Som sanningens siffror syntes obehagligt höga för fångvårdsstyrelse och sanitetsråd, så beslöt man sig att gå en medelväg och endast bringa till allmänhetens kännedom, att der förekommit 42 sjukdomsfall och 30 dödsfall — och med dessa siffror komma morgondagens lydiga tidningar att omtala inspektionen af »il Bagno di Granatello».

Emellertid hörde jag att Portici's deputerade har telegraferat till inrikesministern om omedelbar hjälp, och jag hoppas för de stackars fångarnes skull att hjälpen kommer snart och i mera kraftig form än i gestalten af slappa inspektörer och mikrob-jagande kemister.

Mycket har jag varit med om under denna tid, men min erfarenhet från Granatello's galèrer var svår nog. Den gräsligaste stank öfverallt, mörka källarhålur med mossbelupna, fuktiga murar — detta sista är ej underligt alls, eftersom fångelset ligger alldeles utmed vattnet. Det är väl ej många som sett il Bagno di Granatello, ty den gamla byggnaden synes hvarken från Portici eller Resina. När sjön går hög, som i förgår, då jag var der, rinner vatten från murarne, och en iskall källarluft råder derinne i de skumma s. k. salarne, der ett par hundrade stackars gamla fångar bo. Till och med en af Napolis tidningar medgifver dock, att lokalen

möjligen skulle kunna lämpa sig för en »scuola di piscicoltura», fiskodlingsanstalt, men ej för att herbergera menniskor!

Tror du min beskrifning öfver ett italienskt fängelse är för mörk, så läs en nyligen publicerad officiel rapport öfver Italiens straffanstalter af »commendatore» Beltrani Scaliä, en boknyhet som dagens tidningar anmäla såsom »interessantissima», men som jag finner gräslig.

Boken kom af en tillfällighet i mina händer i går; jag sökte förgäfvets efter något om Granatello's fängelse som var anmärkningsvärdt, men på en annan sida föllo mina ögon på följande rader: »läkaretjensten för fängelset i . . . är anförtrodd (lyckligt uttryck!) åt en barberare, som tillika är »flebotomo» (åderlåtare)». — Nog, icke sant?

* * *

Jag behöfde andas fritt ut ofvanpå allt det der — jag hade gått och blifvit så bitter derinne i de förtrycktes boning och så nedstämd öfver all den sorg, man skall få se här i verlden och som man ingenting kan göra för att mildra. Jag tog mig en promenad fram till Resina och gick så till fots hit hem. Och under vägen gick jag och funderade på, om den dock skulle kunna vara sann, den der sagan om att vi en

gång alla skola komma att träffa samman på en annan planet i ett slags omvänd själavandring, der rollerna skola vara utbytta; der de som voro olyckliga här nere skola vara lyckliga, der de fattige här skola fira fester, medan de rike stå och se på, der hvad som fick stryk här på jorden deruppe skall hålla i piskskäftet, der denna lifsforms hårdhertade fångvaktare då skola sitta i cell och de forna fångarne fara kring och inspektera! Och i det förlofvade landet skola också djuren gå ikring och vara elaka mot människorna, vår jords alla småfoglar och fjärilar skola på fria vingar flyga kring och se på, huru alla våra söndagsjägare sitta uppstoppade i enorma glasskåp, och alla fjärilsfångare i långa rader sitta uppträdde på väldiga knappnålar och sprattla med benen — månne de skola taga sig lika bra ut som deras forna offer fjärilarne gjorde? Och den planetens uppförsbackar skola vimla af nutidens alla gamla dödströtta åkarekampar, som då skola sitta på kuskböckarne och utan medlidande klatscha igen hvart blodigt piskslag på sina forna tyranner, droskuskarne Men djuren äro mycket snällare än människorna, och de skulle nog ej länge hålla ut med att plåga den första »skapelsens herrar»!

Men jag sjelf, jag undrar hvad jag skulle bli deruppe på den märkvärdiga planeten?

Om jag just nu skulle blifva tagen hädan från denna jemmerdalen och flyttad dit upp, och om mitt kommande öde skulle bestämmas efter hvad jag haft för mig nu på sista tiden af mitt jordelif, så vet jag sannerligen inte hvad jag skall tro! Jag tycker just ej att jag nu kommer åt att vara så elak mot menniskor, men jag är rädd jag blefve stämplad som djurplågare. Ty jag gör ju inte annat än plågar djur hwarenda dag. Antingen jag »fångar dem lefvande», eller jag med all möjlig listig omvårdnad odlar och omhuldar dem i kulturapparater, föder upp deras små i lagom värme med hvad de tycka bäst om, såsom Pasteurs köttsoppa, gelatin m. m. — det är alltsammans blott för att sedan gå så illa åt dem som möjligt, röka, koka, uttorka och förgifta dem och derpå kallblodigt titta efter i mikroskopet, om jag riktigt lyckats plåga dem till döds, de små oskälige (jag hade så när skrivit *oskyldiga*, men det törs jag ej för doktor Koch) mikroberna, som ej ana huru illa jag vill dem! Skall jag kanske, när allt kommer ikring, blifva en koleramikrob deruppe, och blifva pinad på samma sätt af en af den planetens doktorer, som skall stirra på mig genom sina grå glasögon med samma onda uppsåt?

Apropos doktorer, hvad månne de blifva deruppe? Skola de kanske få byta skinn med sina

gamla patienter här nere? Det vore ett hårdt straff!

Men om jag inte skulle bli en koleramikrob, hvad då? Kanske blefve jag dömd att sitta deruppe och läsa i tryck alla de dumheter, som här nere flugit igenom min svaga, oroliga jordiska hjerna — det vore vackert så, jag tror jag operade för mikroben.

Det var kanske dumt af mig att skämta med koleramikroben i mitt sista bref: jag börjar verkligen tro att jag har orätt och doktor Koch har rätt i afseende på dess farlighet — det måtte åtminstone vara ett hämndgirigt djur, denna koleramikrob. Sedan jag skref sist, för två veckor sedan, har jag haft tid att tänka på mycket — det är märkvärdigt hvad man kan komma att tänka på allvarsamma saker ibland! Men det blef inte så farligt som det såg ut.

* Att skrifva kolerans historia med dess ströftåg genom verden vore intressant nog, men jag kan den inte utantill, har inga källor att tillgå här, der jag nu ligger och skrifver, och jag har således heller ingenting att beskrifva. Se här hvad jag kommer ihåg, och det är för resten allt hvad vi behöfva veta nu, ty jag vill blott

hålla mig till koleran i Neapel — och den har jag något så när reda på.

Vi veta att koleran är en indisk sjukdom, dess hemland är Bramaputra's och Ganges' delta-land, och der herskar den endemiskt. Den började sin vandring kring jorden 1817, hemsökte under nästföljande år Britiska Indien, Siam, Tonkin, Kina, Persien, Syriens Medelhafskust m. m., men afstannade åren 1823—24 utan att hafva inträngt i Europa. Med år 1827 börjar ett nytt ströftåg åt vester öfver Hindostan . . . — nej, jag tror vi stanna här, jag har varit sjuk, är klen i benen ännu och orkar inte följa med på dessa »ströftåg». Nog af, koleran kom första gången till Napoli år 1836 på hösten; den utbröt då i ett af de kvarter, som äfven i år varit mest hemsökt (Porto), spred sig hastigt öfver hela Napoli och upphörde i februari 1837.

Hvad angår 1884 års epidemi, som är den sjunde sedan dess, så är det för tidigt att göra upp dess räkning; koleran fortgår, ehuru blott med ett fåtal fall, och den kommer väl att finnas kvar här ännu en tid. Jag återger ej här bulletinerna — de äro redan kända. Men man behöfver ej vara skarpsynt för att få klart för sig att dessa siffror äro i hög grad otillräckliga att mäta sjukdomens fruktansvärda härjning. Anledningen till att dessa officiella bulletiner ställa sig så låga är

flerfaldig. Här måste först och främst påpekas det faktum att folket i det längsta undvek att hafva något som helst att göra med myndigheterna; och ingen, som under farsotens dagar satt sin fot i fattigkvarteren, vill betvifla att ej en stor del af Mercato's, Porto's, Pendino's och Vicaria's sjuke och döde aldrig blefvo anmälda på municipiet. Och detta gäller naturligtvis i högsta måtto om epidemiens höjdpunkts-stadium, då vagnar och bårar ej räckte till att transportera de sjuke med, då myndigheterna nödgades hyra Portici's omnibusar för att, fyllda med lik, köra upp till kolerakyrkogården.

Och ej ens sjukhusens siffror äro fullständiga, oordningen på Maddalena- och Conocchiasjukhusen var obeskriflig, der skedde ej och kunde ej ske någon noggrann registrering hvarken öfver dem, som fördes in, eller dem, som fördes bort till kyrkogården. Alla sängar, gångar, korridorer och trappor voro öfverfulla af sjuke, nya ditfördes natt och dag i massor, och hvarken läkare, sjukvaktare eller uppsyningsmän räckte till att uppehålla något slags ordning; och en noggrann statistik öfver den tiden skall aldrig kunna göras.

Ännu en förklaring öfver de låga siffrorna är att municipiet ej vågade angifva den verkliga summan af de anmälda fallen, utan min-

skade dem betydligt för att ej uppväcka för stor panik. Den högsta officiella siffran af sjukdomsfall och dödsfall är resp. 966 insjuknade och 474 döde (under 24 timmar), men det är alldeles utom allt tvifvel att under, ej *en*, men *fyra à fem dagar* här förekommo *omkring 1,000 fall om dygnet*.

Ett bevis på huru absolut otillräckliga dessa bulletiner äro får man vid blotta genomläsandet af »Hvita korsets» nyligen publicerade rapport. Under de 20 dagar denna frivilliga sjukvårdsförening verkade skulle enligt de officiella uppgifterna inalles hafva i Napoli förekommit 9,689 sjukdomsfall och 5,356 dödsfall — nåväl, under dessa samma dagar söktes *blott hos denna privata förening* läkarehjelp för 7,015 kolerafall. Läger man härtill att samtidigt »Röda korset» och »Gröna korset» (de begge andra större sjukvårdsföreningarna) hade fullt upp att göra med de sjuke, som sökt hjelp hos dem, att vidare municipiets läkarekår, ehuru mångdubblad, var absolut otillräcklig att bispringa de å municipiet anmälda sjuke, och man så till slut påminner sig det ofvan påpekade faktum, att för en stor, mycket stor del af fattigkvarterens sjuke *ingen läkarehjelp alls söktes* — så torde man blott härigenom kunna inse att denna officiella siffra måste vara alldeles för låg, ja kanske ej motsvara hälften af det verkliga antalet insjuknade.

Denna folkets motvilja mot allt, som hade att göra med myndigheten — och som ju för oss synes så förunderlig — skall jag en annan gång söka förklara; jag tror jag förstår den till en del.

Beträffande innevarande oktober månad har jag redan påpekat att farsotens då inträffade recrudescens var långt betydligare än bulletinerna angåfvo.

Granskar man hvilka delar af staden som varit mest hemsökta af koleran, så finner man att vid denna liksom vid de föregående epidemierna det egentligen varit de fyra fattigkvarteren, som lemnat största antalet fall.

Ministerpresidenten Depretis ord: »*bisogna sventrarè Napoli!*», »man måste rifva upp Napoli!» är nu dagens lösen; dessa usla fattigkvarter måste bort, ty de utgöra en ständig fara ej blott för det öfriga Napoli utan för hela Italien, ja för Europa. Lämpligare infektionshärdar än dessa kvarter finnas ej i någon europeisk stad, och farsoten, som annars kanske skulle hafva afstannat, får här ny lifskraft att fortsätta sin vandring. Och detta gäller ej blott om koleran.

Alla främlingar äro rädda för Roma med dess malaria, men om *Napolis tyfoidfeber* talar man ej — jag anser den emellertid långt farligare. Tyfoidfiebern herskar här *endemiskt*, är

en här ständigt fortlevande sjukdom, som med sin stora dödsprocent årligen kräfver ett högst betydligt antal offer, synnerligen bland nyankomna, hvilkas motståndskraft är mindre. Och det är från dessa samma kvarter som denna sfer af smitta sprider sig öfver Napoli. Ej blott dessa sjukdomar frodas här: i dessa kvarter bor äfven en annan smygande sjukdom, som ej är tillräckligt känd, men som kan liknas vid Romas malaria och som kallas »febbre napoletana». Och vill du veta huru den ser ut, så gå blott in i en af dessa fattigkvarterens gränder eller »fondaci», och du skall träffa på flere specimen af denna sjukdom än du vill se. Der inne fins ju aldrig någon sol, men är der något hörn der ljuset faller starkare in, så se ditåt — der finner du säkrast dina nya patienter, ty de tro det är solen och de frysa så! Se på dessa utmärglade barnungar, som sträcka fram en hand, torr som på ett skelett, för att få en slant; den andra handen sticker barnet i sin mun för att du skall förstå han är hungrig — säger han något, så är det »muojo di fame!» (jag dör af hunger!). Se på det gulbleka, vissnade ansigtet, der ett par stora ögon lysa i feber — och du ser en bild af »febbre napoletana». Se på det — men gif honom en slant, ty han behöfver den väl, han har tyvärr så ofta rätt, då han säger att han

är så hungrig — armodet och febern följas åt, och jag vet knappast, om jag ville önska att »la febbre» ej finnes till, den är kanske barmhertigare än vi, ty den hjälper så ofta det stackars barnet från både hunger och elände dit upp till fattigkyrkogården.

* * *

Helsovårdsläran visar oss i hvilket nära samband en Orts sanitära tillstånd står till dess befolkningstäthet. Napolis sjukdomshistoria lemna oss en belysning af denna s. k. »befolkningsstäthetslag». På en yta af 8 qv. kilom. (ytan af de bebyggda tomterna) bo ej mindre än 461,962 individer. *Och här af bo enligt den officiela statistiken ej mindre än 128,804 personer i jordvånarna och källrarna.* Men det fins något som är värre än dessa »bassi» och »sottoterrani»; ännu ett steg ner för samhällets sluttande trappa, och vi komma till en ännu eländigare bostadsform — till »fondaci». Du har ofta hört mig nämna detta namn såsom scenen för det gräsligaste eländet här — jag skall, då vi slutat vår helsovårdsinspektion*, säga dig hvad en »fondaco» är. Napoli har nu 86 fondaci: de voro fler, men nyare konstruktioner hafva tagit bort åtskilliga af dem. Tre af dessa fondaci (i

* Åtskilliga i brevet upptagna statistiska upplysningar äro här utelemnade.

quarteren Chiaia, S. Ferdinando, S. Giuseppe), äro temligen snygga, d. v. s. jemförda med de andra; och som här blott är fråga om *det gräs- ligaste som fins på jorden i afseende å mennisko- boningar*, så frånräknar jag dessa tre. Af de återstående 83 fondaci har quarteret Mercato 13, Porto 19, Pendino 12, Vicaria 17 och de öfriga quarteren tillsammans 22. *I dessa fondaci bo 9,846 individer*, som äro upptagna i folkräkningen (en distinktion, som en stor del af dessa stackare aldrig fått — så att siffran är låg).

En *tredje* bostadsform utgör de s. k. »locande», der man mottager »logerare» för natten mot 2 à 3 soldi pr individ (jag har äfven sett för 1 soldo, men der fick man sitta och luta armarne och hufvudet *mot ett rep*, uppspändt mellan väggarna — för att herbergera mycket folk är idén ej dålig). Huru många dylika lokaler som finnas här, kan ej säkert uppgifvas, den enda statistik som föres häröfver är redan gammal; då funnos emellertid i Porto 105 dylika »locande», innehållande 488 rum med 2,793 sängplatser, i Mercato 87, innehållande 276 rum med 1,319 sängplatser o. s. v.

»Fondaci» och »bassi» känner jag väl till, men min bekantskap med »locande» är mera ytlig. Jag har dock en gång, med en camorrist till ciceron, vandrat igenom Mercato's alla lo-

cande för att söka efter en gammal gitarrspelar af mina forna vänner — jag skall tala om den historien en annan gång.

Det fins ännu en *fjerde* klass människor här i Napoli, som hvarken bo i husen, i »bassi», i »fondaci» eller i »locande» — en mycket talrik klass, som dock ej hör hit, der vi i högtidlig helsovårdskomité helt strängeligen gå ikring och inspektera bostäderna, för att sedan räkna ut, huru mycket jordyta de ha att bo på och huru många kubikmeter luft de ha att andas in pr dygn. Nej, de höra ej alls hit, de som representera denna fjerde klass, men de äro mina favoriter sedan gammalt, och de äro, om ej »au point de vue hygiénique», så dock »au point de vue artistique», de intressantaste af dem allihop, och därför få de komma med i min klassifikation af Napolis fattige. Denna fjerde klass människor — ja de hafva minsann stor nog jordyta att residera på, och huru många kubikmeter luft de hafva att inandas, vet jag sannerligen inte, ty de hafva den stjernströdda himlen öfver sig och — kloakerna under sig.

Det är den klass af Napolis fattige, som icke hafva något hem alls.

Huru talrika de äro vet ingen, ty hithörande individer fly all statistik, stå utanför all folkräkning. Vill du »inspektera» dem, så måste det

ske nattetid. Gå blott ut på ett par timmars vandring, när dagssorlet tystnat, och du skall träffa på dem öfverallt. Din fot snuddar oförmodadt mot något mjukt bylte, byltet rör på sig, och med ett »scusate, signori!» — ej med en svordom, som om det vore hemma — drar någon stackare, du väckt upp, benen åt sig och kryper så ihop i sina trasor igen. Han ber dig om ursäkt för att han ej har annat hem än gatan att sofva på! Under lampan, som lyser upp madonnabilden i gathörnet, på alla kyrkors trappsteg, under de uppdragna båtarne vid Mergelina, vid tidningskioskerna och vid en »acquafrescaio's» stånd, på torgens och trädgårdarnes bänkar — öfverallt finner du dem; mödrar med det minsta barnet vid bröstet och ett par andra småttingar halft skylda under den trasiga schalen, krymplingar, som du i morgon bittida skall finna på samma plats för att tigga fram sin dag, halfstora pojkar, somliga sittande der en och en hoprullade som igelkottar för att hålla sig varma, andra liggande i högar under ett gemensamt skydd, — en gammal kappa, ett segel, några säckar eller dylikt.

Det är otroligt hvad en sådan der gammal kappa kan rymma! Jag hade varit uppe i en af Mercato's fondaci här om natten och gick hem framåt morgonen, klockan var väl mellan

3—4, det var ännu mörkt. Jag gick i mina djupaste funderingar öfver Piazza del Carmine och väcktes upp med att jag snuddade vid den gamla kyrkans trappsteg; i det samma trampade min fot på något mjukt föremål, som låg der på marken — och i ögonblicket stodo sju yrvakna pojkar på benen. Jag sade dem att jag var ledsen att hafva väckt dem; och de lade sig ned under kappan igen i ypperligt lynne, medvetna som de voro att de helt oförmodadt fått sin morgondag betryggad — »morgonstund har guld i mun» — eller åtminstone koppar! Jag, som har så svårt att sofva, jag beskådade tankfull hur de fjorton benen sprattlade en sekund under den gamla trasiga kappan, så blef allt orörligt och stilla — positionerna voro kända och inöfvade sedan länge — och de sju hemlösa barnen sofvo lugnt på Santa Maria del Carmines gamla trappa.

Post scriptum. Det har händt mig något högst allvarsamt i dag. Jag satt nere vid Mergellinan och såg utöfver golfen bort till Capri och funderade på huru gerna jag ville komma öfver en stund på min kära ö, och huru omöjligt det var. Och jag gjorde den djupsinniga reflexionen att ögat och tanken äro det enda menniskan har kvar från en bättre, förgången lifsform — ögat kan se bort mot vår »lycksalig-

hets ö» (hvar och en har sin), och tanken kan flyga hän till den sköna stranden, der ljusa minnen vinka oss välkomna, men kroppen, vår tunga, fula jordiska kropp, han kommer ingenstans, han blir sittande kvar på den kullhvälfda båten på Mergellina! Tjugufyra dagars karantän på jorden — och »il purgatorio» efter döden, innan man når drömmarnes fagra land!

Ja, jag satt och funderade på allt det der, då i detsamma en menniska kom rusande, och »jag såg en röst komma emot mig med häftiga åtbörder» — som en polismästare i Upsala en gång skref i sin rapport. Mannen (ej polismästaren) hade grå glasögon, såg högst originel och »enkel» ut; jag visade tänderna och morrade smått åt honom. Han svor — det lät inte så bra som på italienska — och frågade mig om det var jag som skref »Bref från Napoli» till Stockholms Dagblad. Gud skall veta att jag inte är stolt öfver det faderskapet, och jag sökte kringgå frågan och svarade honom på franska, att jag var från Paris och att der enligt Napoleons lagcodex »les recherches de la paternité sont interdites». Men han lät sig ej afskräckas, han kunde franska han också, och sade mig att han för resten var från samma land sjelf. Sedan en veckas tid hade han mottagit tjogtals Dagbladsnummer och fullt af bref med mer el-

ler mindre vänliga kritiker öfver dessa korrespondensartiklar, som allmänt tillskrefvos honom. Ej nog att dessa artiklar voro slarfvigt skrifna, men de vågade skämta med saker, som voro honom »heliga» och som han skulle lefva på, t. ex. koleramikroberna. Och hela tonen i dessa bref — sade han — saknade den torra, tråkiga klang, som pryder ett stilprof, der man rör vid vetenskapliga frågor; der hade visserligen, medgaf han, luktat litet karbolsyra i början, men den klassiska parfymen dunstade allt mer och mer bort, och i stället kom der in en hel hop andra saker, som ej alls stå i någon patologisk handbok — munkar, lazzaroner m. m. Skulle jag ovilkorligen tala om »hunger» och »hungra ihjel», så borde det vara åtföljdt af obduktionsprotokoll om huru tarmarne sågo ut — »hvem f-n tror herrn bryr sig om huru människorna sågo ut i ansigtet!» sade han. Vidare tillade han, att läkekonstens ormar voro afsedda att tamt slingra sig kring Hippokrates' staf och att i apotekarnes burkar spotta ut sina respektive gifter, men han kunde ej tåla att de slingrade sig kring en dålig tidningskorrespondents penna och spottade ut vanligt profant bläck — som till och med ej en gång var hemmagjordt.

Han tillhörde visserligen ingen oupphunnen och öfver-alla-stående fakultet — jag skulle an-

nars hafva trott det att döma af det språk mannen talade — utan blott den obscura fakulteten i Paris, der man visserligen ingenting kan alls, men man har sin lilla stolthet der också, sade han; och han opponerade sig på det bestämdaste mot all inblandning af medicinska frågor i mitt skrifveri. Dessutom fordrade han ovilkorligen att jag, i fall jag hade något vidare att skrifva, skulle *signera* mina bref, så att inga vidare misstankar fölle på honom. När mannen sade det der, tyckte jag alldeles jag kände igen honom — det var bestämdt den der doktorn, som var med uppe på kolerakyrkogården och som jag skref om i ett af mina första bref, jag har glömt hans namn nu. I dag såg han så ond ut och rullade med glasögonen; jag trodde han fått rabies, och jag rullade en cigarrett — såsom antisepticum. Jag brydde mig ej om att svara honom. Annars kunde jag nog hafva upplyst honom om, att jag ej alls sökte uppträda som någon doktor och att jag redan sedan länge hade insett att jag tyvärr aldrig skulle duga till att bli någon doktor, och att jag till slut satte det yrket lika högt som han — minst!

Jag måste emellertid lofva att avslöja min anonymitet och underteckna mina bref — och i dag får jag lof att göra det.

Jag har skattmärke i Paris, jag är i allmänhet menlös och oskadlig, men biter någon gång igen, då man är elak mot mig, och jag heter

*Puck**

* Jag signerade brevet med detta namn, som har en kär klang i mina öron, men denna signatur lär vara upptagen af en förf., hvars rykte ej trängt till mig nere i Napoli; redaktionssekreteraren strök obarmhertigt »Puck» ur manuskriptet och skref en annan pseudonym i stället, som vår stolthet dock förbjuder oss att antaga.

»Blad ur min praktik.»

I. Mina assistenter.

Jag lofvade i förra brevet att säga dig hvad en »fondaco» är. Ja, nog kan jag beskrifva en fondaco, jag känner dessa eländets hem väl. Men jag har ett förslag att göra dig, som vi begge två skola finna oss väl af, i fall du går in derpå, ty jag slipper då att beskrifva, och du slipper höra på — kom med och se sjelf! Jag har en sjuk att gå till nu i qväll uppe i Fondaco Papare — följ mig dit!

Vi åka ett stycke bortom Piazza Mercato, längre fram far ej gerna kusken så här dags på dagen — och han kommer för resten ej stort längre, ty gränderna bli så små; men se'n gå vi till fots.

Du förvånar dig att jag hittar i denna labyrinth af gränder, men ser du, jag har varit här nu så ofta; vi gå fram genom gränder hvilkas

namn du aldrig hört nämnas och aldrig sett upptagna i någon plankarta öfver Napoli, gränder, der aldrig en främling satt sin fot och en napolitanare knappt heller. Men snart är också min kunskap slut, jag hittar ej längre sjelf, men det gör ingenting, ty der du ser lampan lysa under madonnabilden der i hörnet, det är Vicolo Fiumecello, och der få vi en ciceron, som för oss an. Ser du pojken som står der och håller i betslet på en liten, liten åsna? Jag stiger i din aktning, icke sant, då jag säger dig att jag är herre öfver dem begge två — både pojken och åsnan. De äro de enda öfverlevvande af en hel familj, som bodde här i gränden; pojkens far och mor och två syskon ligga der uppe på Campo Santo. Fadern var »verdummaro» (folkdialekt), grönsakshandlare, och den lilla åsnan bar ikring den vandrande butiken. Men affärerna gingo visst mycket illa i dessa svåra tider, så fick han kolera och dog på sjukhuset, och ett par dagar senare dogo de begge barnen och modern der hemma. Jag fick först höra den sorgliga — och tyvärr så vanliga — historien genom en grann-
qvinna samma dag modern dött, och som det var strax bredvid, gick jag dit. En mörk, eländig håla, som vanligt; pojken satt på den fuktiga marken och grät, och bort i hörnet stod en ynkelig liten åsna, som jag ej hört upptagen

bland de efterlevande. Åsnan hade visst varit alldeles bortglömd och varit nära att hungra ihjel, ty hon hade nästan ätit upp den ruttnade halmmadrass, på hvilken den döda qvinnan ännu låg kvar.

Pojken och åsnan äro nu under mitt speciella beskydd; pojken, Peppino heter han, bor hos en grannqvinna, och åsnan residerar nu ensam i den gamla rengjorda familjebostaden, som för resten passar långt bättre till stall än till människoboning. Tro ej jag gör storverk — här är det så lätt att spela mecenat! Pojken kostar mig 4 soldi om dagen och åsnan 2, summa 6 soldi; cigarren du nyss tände mot min kostar ju 8 soldi — således är uppoffringen inte stor. Nog är det roligt att röka, men de 6 soldi göra mig dock ändå större nöje — se på pojkens fina, graciösa lemmar, se på det vackra lockiga hufvudet med den rundade, nästan qvinligt veka läggningen af kinderna och de stora, vemodiga ögonen, som se dig rakt in i själen! Så måtte Antinous ha sett ut som barn. Vi äro nu så goda vänner, Peppino och jag, och jag funderade på att ta honom med mig hem till Paris, om jag ej tyckte att det vore synd. Och om du visste hvad jag har roligt af den lilla afdankade melankoliska åsnan! Henne kan jag ju ej tänka på att taga med mig, men under tiden omhuldar

jag henne så godt jag kan. Och åsnan söker på sitt sätt visa sin tacksamhet; hon gnisslar som en såg (du har väl hört åsnors sätt att uttrycka sig — jag vet ingen bättre liknelse) hvar gång jag tittar in till henne; nu, sedan jag varit sjuk, har hon fått ett bättre tillfälle att gengälda mig, ty nu bär hon mig kring på nattexkursionerna, så länge jag ännu är klen i benen. Pojken följer med, han känner Mercatoqvarteret på sina fem fingrar, och han har skaffat mig många patienter. Du förstår inte ett ord af hvad han säger, och han förstår knappt dig med din vackra högitalienska; »iamo nucopp' al maruzzaro?» frågar Peppino. Ja, amico mio, vi skola dit upp till den stackarn — vi voro der i går qväll, han var då så usel, men det har varit mig omöjligt att kunna komma till honom i dag. Jag bestiger min gångare, Peppino utstöter sitt åsnekommandorop »iaaah iaaah!» Åsnan sågar till ett slag — och vi ge oss i väg. Jag har ingen åsna att bjuda dig på, men du har goda ben och får gå bredvid oss — vi färdas för resten ej fort fram, hon är visst otroligt gammal (»è antica», säger Peppino), och hon är dessutom filosof, denna gamla åsna, och då och då tvärstannar hon och funderar på »den felande länken» i sitt system — och den får hon visst aldrig reda på. Att det är något på tok i verdssystemet och

något outgrundligt i lifvets gåta, det har hon klart för sig — och det har jag med, men längre komma vi ej, hvarken hon eller jag. Jag respekterar i allt den fria forskningen — och hon är för resten inte den första åsna som studerat filosofi och är ej längre ifrån de vises sten än någon annan; jag låter henne därför följa sin fria impuls och stanna en stund, när de der funderingarna om den felande länken komma öfver henne, och jag sitter under tiden och funderar på min lifsåskådning, som är lika dunkel som åsnans. Jag säger dig allt det der, för att du skall förstå att vi ej springa ifrån dig. När jag rider så här, så tänker jag alltid på Don Quixote — jag måtte vara lik honom, der jag sitter på den ruggiga lilla åsnan, med benen släpande i marken; mager och ynkelig lär jag se ut sjelf också, efter hvad man säger mig. Men är jag den irrande riddaren, då är det den trogne Sancho som luffar bakom oss, och han är den ståtligaste af oss allihop — han skall väl få sin rad han med, efter det är han som är vårt tågs historieskrifvare, som sätter sitt namn under brefvet. Och tror du inte han gör nytta då, se på korgen han bär om halsen, du skall få se att den skall komma oss väl till pass, vet du hvad det är i den? Jo, både vin och konjak, och räcker inte det till, för att han skall få sin minnesruna här,

så kan jag tala om: det fins mera saker ändå i korgen, eter, morfin, Pravaz' spruta, Diculafoy's dito m. m.

Förhållandet mellan honom och min springare är ännu outredt å ömse sidor; han är en belevnad person, och han underlåter aldrig att hvar gång han möter åsnan helsa på henne på det sätt som vår Herre lärt honom att helsa på sina gelikar — något som alltid hos åsnan uppväcker den största förbluffelse, och hon vet inte alls hvad hon skall tro. De äro ungefär lika stora, och hon har aldrig sett något dylikt; att han inte är en åsna, det begriper hon. Hennes egentlige herre, Peppino, delar sin skyddslingstvekan i afseende på hvilken grupp inom skapelse-serien den nye kamraten tillhör, men han har nu stannat vid att det är en »lupo» (varg), och den åsigten delas af alla våra bekanta här. Jag har fått dem att tro mig i mycket, dessa mina fattiga vänner, de tro på min goda vilja att söka hjälpa dem så godt jag kan, de försöka tro på mina medikament — men att det ej är en »lupo» som går bakom mig, det vilja de ej gå in på. Och kanske är det, när allt kommer ikring, bra att så är, ty den förfäran han inger kan måhända vara oss till nytta ibland — det är väl tyvärr sant att här ej är så säkert om nätterna. Men vår bekantkrets har nu vidgats så

pass mycket, att jag ej tror det är farligt alls — vi se ju för resten ej ut, som om vi hade några stora egodelar att fresta de hungriga ögonen med. När magen är tom och det ligger någon sjuk der hemma, för hvilken doktorn har ordinerat buljong, och der inte fins en styfver att köpa för — då är det ej så lätt att vara ärlig som det är för oss. Och nog kan det väl hända att du som är obekant här gjorde klokare i att stoppa in klockkedjan, som blänker i mörkret — om inte för annat, så för att bespara någon en frestelse. Men Peppino, åsnan och »il lupu» vaka öfver oss, lampan under madonnabilderna lyser upp de mörka gränderna här och der — och vår sak är god, således ingen fara, och avvanti! Och är du inte katolik och — fatalist som jag, och är du uppskrämd af tidningarnas dagliga berättelser om osäkerheten i fattigkvarteren och de många stölderna och öfverfallen, så skall jag hviska dig någonting i örat:

»Don Salvatore Trapanese vakar öfver oss!»
 Du förstår mig ej? Håll ögonen öppna och se dig för, så godt du kan i mörkret, och du skall snart få veta, hvilken mäktig bundsförvandt vi ha. Gumman som sitter der i hörnet — nej det är inte hon, som skall ge dig förklaringen på gåtan, fastän hon nog kunde det; hon nickar åt oss, hon är min goda vän fastän, jag aldrig kun-

nat bli hennes kund, hon säljer kastanjer och »chioccioli» (sniglar), men de se tyvärr så oap- titliga ut — jag ger henne en slant ibland, ty affärerna gå dåligt (jag känner till sådant der), och den stackars gumman har mistat sin dotter i koleran. Titta ditbort i hörnet midt emot — gummans lykta hjälper dig att genomtränga dunklet — ser du en figur som står der halfdold i portfördjupningen? Han ser hemsk ut, icke sant, som om han lurade på oss? Men var ej rädd för honom, ty det är så långt ifrån att han vill öfverfalla oss — att han beskyddar oss i stället. Ser du, han helsar: »buona notte, Eccellenza!» Korrespondenten bakom oss är den ende, som ej tycks vilja taga emot hans hels- ning — han morrar och ser arg ut — men det göra tidningskorrespondenter ofta; han har dock så till vida rätt i sin misstro, som karlen verkli- gen ser hemsk ut. Som du ser, är han helt olika fattigkvarterens vanliga typer; han har en kappa öfver axeln, hatten på sned och käpp i hand, och som det tycks hela kläder — en fin karl här, men fysionomien är otäck. Fråga Peppino, skall du få veta hvem han är; pojken ser sig om att mannen derborta inte skall höra oss, och så svarar han dig: »Signori, è a camorra!» Du har läst att camorran är slut — misstag min vän, camorran lefver än! Och vi ha kanske camor-

ran att tacka för att vi också lefva än! Mannen du såg är ej en »hög», ej en »masto», han är blott en underordnad, en »picciuotto di sgarro», men han har order att beskydda oss, och därför gå vi lugna som i vårt eget rum här midt i tjufquarteret — ty der äro vi nu. Du tror här skulle hjälpa att ropa på polis — här fins ingen polis på en half timmes väg, och kan du få tag i *någon enda* under hela vår nattvandring, så skall jag ge dig alla mina egodelar — och förmynderskapet öfver Peppino och åsnan med! Camorran är än i dag det enda slags ordningsmakt som fins i dessa qvarter — och der har du hemligheten till att den ännu kan existera. Jag trodde, jag också, att camorran var död, — men jag har fått lära mig i år att den lefver, och du skall en gång få en beskrifning på denna underliga institution; och jag skall då med ett exempel visa dig hvad nytta jag haft af att hålla mig väl med camorran.

Men vi knoga vidare. Allt mörkare blir det kring oss, allt trängre bli gränderna — vi kunna ej längre gå i bredd, åsnan och jag först, Peppino bakom (du vet kanske *hvar* man håller i åsnan på italienskt åsnedrifvaremanér?) så du, och sist il lupo! Ja, såge doktorn, som var så ond på mig nere på Mergellinan, såge han oss, tror jag ej han skulle vilja anklaga mig för att söka

»posera» som doktor, ty Gud skall veta att så enkel doktorsutstyrsel som vår blygsamma kavalkad får man länge söka efter! — Förtjensten är ej min, äfven jag har en gång haft lust att fara ikring efter två hästar — men nu se'n jag hamnat bland de fattige går jag till fots, och då benen svigta, sitter jag och dinglar på en liten ruggig åsna.

Här är ju alldeles öde, och du frågar hvar alla människorna äro. Jo, ser du, här har koleran gått fram med förfärlig häftighet, och nästan hela gränden, vi passera, har blifvit utrymd. Nu residera här ensamma »pipistrelli» (flådermöss), som fladdra kring oss i den tjocka, vidriga luften, och oräkneliga råttor, stora som halfvuxna kattor, hoppa mellan smutspölarne i den sumpiga gränden — dessa råttor skrämde mig i början, det erkänner jag. Vi äro nu i centrum af fattigkvarteret, och armodets tyvärr oskiljaktige följeslagare — smutsen blir allt gräsligare kring oss. Du vill vända om, du kan ej beherska din vämjelse för all denna vidrighet! Nå, tror du jag tycker det är roligt då! Men vi skola fram likaväl, vi ha gjort mycket ondt här i världen, och det kanske är enda gången i vårt lif det förunnas oss att kunna göra något godt!

Och ser du, allt det der går att få bort — det biter ej djupt, fläckar som gå att tvätta bort

äro ej farliga! Jag har varit här länge nog midt i eländet, jag har tagit i trasorna med begge händerna — se på min hand, är den ej lika ren som din?

Så, när vi slutat vårt nattarbete, gå vi ned till Mergellinan i morgon bittida och draga några djupa andetag, så att hafsvinden riktigt får fara in och rensa lungorna rena, så ett bad ute i det blåskimrande vattnet, innan Napoli ännu vaknat och hunnit andas på dess klara spegel — och af nattens vämjeligheter skall intet finnas kvar!

Och så gå vi hem och lägga oss, och vi skola sofva som kungar! Och nattens mörka minnen skola taga form i drömmen, du drömer att du dyker djupt, djupt ned på samhällets vida hafsbotten, der bland dy och smuts lifvets skeppsbrutne sofva dödens sömn, du söker bland lik och spillror om der ej är någon hvars hjerta ännu slår, du famlar med handen för att rycka någon drunknande med dig dit upp till ljuset igen! Men tyvärr ha de nog kämpat ut sin strid mot de hårda böljslagen, och lif kan du väl ej rädda — men lika väl, när den tycker att du liksom stiger, stiger upp mot hafsytan igen, så slutar drömmen, och du vaknar vid att morgonsolen, Italiens sol, skiner in i rummet! Du vaknar, och nattens dröm har ej gått spårlöst förbi, ty du har handen full af musslor, der de smut-

sig skalen ha brustit och perlor äro kvar, idel perlor af det goda du velat, af det vackra du tänkt! Och dessa perlor virar du med kärleksfull hand in i kransen af dina italienska rosor, som dofta af evig vår, och af dessa perlor formar du det radband, du håller i din hand, då du bredvid publikanen faller på knä för den Gud, mot hvilken du så ofta brutit!

Och af dessa perlor kommer en eller par äfven att en gång i de sälla jagtmarkerna pryda halsbandet på

Puck.

II. Mina patienter.

Vi äro framme; Peppino och åsnan stanna här, och du och jag och assistenten med korgen om halsen, vi gå in under den hvalfformiga porten, som leder till fondacon. Municipiet är dock en bra institution, det är municipiet, som bekostar elden som brinner här midt på gården och som skall lysa upp taflan för dig — det är för att rena luften, och du går utan svårighet in på att sådant torde behöfvas. Du tycker, att du står midt i en grotta eller snarare på den smutsiga bottnen af en uttorkad brunn — det är fondacons borggård; rundt ikring bildas väggarna af

bostäder, kyffe vid kyffe, håla vid håla, med de glugglika öppningarna tjenande som både fönster och dörrar. Oftast delas hvar och en af dessa hålor af flere familjer, och det är undantag, om du träffar mindre än 6—8 personer i hvarje.

Hvilken förskräcklig mängd med barn, icke sant! Ja! de lära ju vara uttryck af vår Herres speciella välsignelse — och i hvilken fruktansvärdt hög grad är ej då detta stackars fattiga folk välsignadt! Ur hvarenda glugg kräla ungar fram, hvarannan qvinna bär ett barn vid bröstet, och hela gården är ju alldeles full af pojkar, som leka kring det brinnande bålet. Der sitter en lång rad barn närmast elden; det röda skenet ger en så frisk färg åt de stackarne — du skulle se dem vid dagsljus, huru bleka de äro! De bry sig ej om de andra barnens lekar och upptåg, de sitta alldeles stilla som gammalt folk och stirra i elden; hälften af dem äro kanske fader- och moderlösa, men allihop ha de »la febbre». Pojken, som sitter här närmast och helsar på oss med den själlösa, slöa blicken och idiotens klanglösa skratt på läpparne, han har *tabes* och är krympning sedan ett par år. Han bäres hit ut hvar qväll till elden, och han har sagt mig att han aldrig haft så roligt som nu se'n koleran kom hit. Hans far är på galererna, och hans två systrar

och modern dogo förliden vecka. Begge flickorna dogo under natten, och jag mins moderns omedvetna grymhet, då hon, pekande på krymplingen — som utan att kunna hjälpa till med någonting satt der hopkrupen på familjens enda stol och likgiltigt följde oss med ögonen — i sin förtviflan utropade: »solo questo, il Dio non se lo piglia!» (blott den här, den tar Gud ej till sig!). Jag såg i detsamma bort till krymplingen; nattens hemska syn med de två systrarnas långa dödskamp måtte dock ha väckt det domnade förståndet; då moderns ord nådde hans öra, hade idiotens skumma tankar ljusnat, reflexen af en menskosjäl flög öfver det vissnade, uttryckslösa ansigtet, och den slöa hjernan hade fått förmåga att fatta betydelsen af hennes ord — han var människa igen, ty han kunde känna sorg! Men det varade ej länge, nu sitter han der lika slö som förr, och frågar du honom hvar hans föräldrar äro, så svarar han dig med ett fånigt skratt: »papà è al Bagno e mamma sta al Campo Santo!» (pappa är på galererna och mamma är på kyrkogården). Hustrun, som står der bredvid med sitt barn vid bröstet, har tagit honom till sig sedan moderns död — hon är dock så utfattig sjelf!

Pojken, som springer der kring elden, han har mist både far och mor och är nu ensam

med åtta syskon; äldsta syster är sexton år, det är hon som står der och rifver kastanjerna ur elden — småsyskonens middag! Pysen ser inte ledsen ut alls, han är för liten att förstå sin förlust, men han förstår i stället att han för första gången i sitt lif uppträder i hel kostym, och han njuter nu som bäst af den stolta känslan. Som du ser, består kostymen i en skjorta, som släpar efter honom och betydligt hindrar de små fötternas glädjesprång; men ser du på ungarne ikring honom, så förstår du att en skjorta är ett högst distingueradt plagg här — och är hon dessutom hel som hans, så är den fullständigt uppseendeväckande. Dussintals af hans små beundrare uppträda såsom vår Herre bragt dem till verlden, i fullständig adamitisk dräkt — men de äro lika glada för det! Pojken har fått skjortan af fattigvårdsstyrelsen. Der var häromdagen utdelning af 200 skjortor midt på Piazza Mercato; jag var med, d. v. s. ej som aspirant, men som åskådare till det tragikomiska spektaklet — aspiranter var det minsann nog, mer än dubbelt så många som det var skjortor. Toaletten skedde på stället, ty order voro gifna att de trasor, som sågo för betänkliga ut, skulle genast brännas (det brann en eld framför skjortutdelningstribunen, och flere hundra gatpojkar stodo derikring! det hela såg mycket besynnerligt ut som tablå)

Samma bizarra öde, som presiderar vid utdelningen af beväringssersedlarne der hemma vid mötena och som med konsekvent humor låter den *lille* beväringen alltid få en rock, som är dubbelt så stor som han sjelf, och den *långe* krigaren få en dito, som i sin korthet och snäfhhet på ett högst tillfredsställande sätt låter bonddrängens eleganta konturer och naturliga behag göra sig gällande — samma skämtsamma öde tycktes presidera vid skjortutdelningen på Piazza Mercato. Stora lazzaroner, som kommit dit med sitt »omnia mea mecum porto» och förtroendefullt *först* öfverlemnad hela sin garderob åt lågorna, stodo nu tankfulla inför problemet att kunna herbergera sina bruna kroppar i den lilla barnskjorta, som fallit på deras lott; halfstora pojkar snafvade oupphörligen i sina långa, säcklika municipalitetsskjortor, och på marken kraf-lade små bytingar ikring, spårlöst försvunna under de vida vecken af skjortan, som skulle varit lagom åt deras pappor.

Men vändom åter till fondaco'n.

Der står ju vår patients hustru och värmer ett gammalt täcke framför elden — han lefver således, hennes man, »il maruzzaro», som vi skulle besöka. Men ser du hennes svar på min stumma fråga, hon korsar sig och pekar dit upp — han är död! Men hvarför värmer hon då täcket?

»Carmela, l'ha presa stanotte» (det är Carmela, hon sjuknade i natt) snyftade modern. Carmela är deras dotter, hon var så snäll mot sin far och vakade så ömt öfver honom. Vi gå dit upp. I ena hörnet ligger liket af fadern, två ljus brijna på marken der framför, och några halfvissnade blommor ha förirrat sig ända hit upp och ligga vid den dödes hufvud. Liket ligger alldeles ohöljdt, ty det var familjens enda tücke, som modern höll på att värma der nere åt dottern, som visst fryser, efter som hon käns' så kall. Flickan ligger vid väggen midt emot, så nära, att hon kunde röra vid den döde, om hon sträckte ut handen.

Armod, fruktansvärda, otroliga, namnlösa armod, var då det elände, som följer dig i spåren, ej nog för dessa stackars menniskor, skulle de också behöfva få den hemskaste af alla sjukdomar ibland sig för att deras lidandes mått skulle vara rågad! Att vara tvungen taga madrassen, på hvilken den döde fadern hvilar, för att lägga den under det sjuka barnet, att nödgas rycka bort det smutsade täcket, som skyler hans lik, för att lägga det öfver dottern som kämpande med lifvet ser döden der tätt bredvid sig, döden i dess ohyggligaste gestalt! Och inte en kudde att lägga under hennes hufvud, inte en trasa att gnida henne varm med, inte en sked

att hålla i henne medikamenten med, inte en panna att värma upp vinet med!

Nu kommer modern med det värmda täcket och sveper det om flickan så ömt som endast en mor kan göra det kring sitt sjuka barn. Hon, modern, har vakat i tre nätter öfver mannen och nu i natt öfver dottern; dignande af trötthet faller hon ned framför bädden och ropar: La madonna la salverà! La madonna la salverà! (madonnan skall rädda henne!)

Vi börja förstå oss en smula på kolera, du och jag, och vi skaka på hufvudet, hon ser dålig ut; ingen puls, extremiteterna kalla, och de medvetlösa ögonen stå halföppna.

Och nu till verket! Det är så trångt i det usla kyffet, att vi måste lyfta upp liket och ställa det nästan upprätt mot hörnet för att ej trampa på det.

Här gäller att få lifsvärmen igen hos den sjuka; hittar du intet annat, så slit af dig rocken att gnida de kallnade lemmanne varma med! Och du doktor, fram med allt hvad du har att taga till!

Och huru börjar du ej hålla af en sådan der halfdöd stackare, med hvilken ifver spanar du ej efter hvarje gynsamt tecken till att vi äro på god väg, huru glad blir du ej, om den stela blicken börjar få lif, om de trötta halföppnade

ögonen, med de stora svarta ringarne ikring, långsamt vända sig mot dig och liksom söka följa dina rörelser! Och så glänser det till i dem — det var medvetandet som kom igen, det var själen som vände åter! Du lutar dig ned öfver hennes ansigte, och du ser att hon känner dig igen, du säger henne, att allt skall gå bra, och du ser att hon förstår dig och att hon vill tala, fastän hon ej kan det. Så börja läpparne röra sig, och hennes första ord är att hon ej vill dö! Du stryker kallsvetten ur hennes panna och säger henne att hon skall lefva! »Si, tu guarirai, si, si!» (ja! du skall bli frisk!)

Och så börjar hon bli orolig, kastar sig af och an på den usla bädden, och med det klarande medvetandet komma dödsångesten och plågorna igen: »Salvatemi! salvatemi! Ma mi salverete? Non è vero che sarebbe un peccato se morissi?» (rädda mig! skall ni ej rädda mig? Inte sant att det vore synd att låta mig dö?)

Och så blir hon så varm och vill oupphörligen dricka! »Ho sete! brucio! neve, neve! io ardo!» (jag är så törstig, jag brinner! is, is!)

Du var beredd på det der, och du har is med dig i korgen, och du undrar öfver hvärifrån den som är så nervös får tålmod att sitta der timtals och då och då stoppa en isbit i munnen på henne. De stora ögonen se så til-

litsfullt på dig, men så forskande, för att af hvarje din blick, hvarje ditt minspel söka förstå om du är nöjd, om du tycker det går bra.

Och om hon kommer sig! Inte är det då fråga om hvems förtjenst det är, inte väntar du dig någon tack för det lilla, lilla du gjort därför — och ingen får du heller. Modern har sin tro för sig, att det var madonnan och inte du, som räddade hennes barn, och ju flera sjuke du får se, desto mera kommer du att luta åt moderns åsigt. Och inte är du i stämning att notera dina doktorsobservationer, att säga att du »räddat» en kolerapatient och publicera »fallet» med alla handa teoretiska funderingar öfver vare sig den ena eller den andra behandlingsmetodens förträfflighet, koksaltinsprutningar, Cantani's »hypodermoclys» och »enteroclys» o. s. v. — lemna det åt de andra, eller vänta åtminstone dermed, tills du kommer hem och sitter vid ditt arbetsbord och funderar i nattrock och tofflor öfver hvad du upplefvat.

Här är du människa och ingenting mer.

Stör ej andakten i ditt sinne med tanken att söka pryda läkekonstens halfgudsaltare med din erfarenhets torra medicinalväxter eller lysa upp det med ditt vetandes lilla ljus — de äro så många som trängas derikring, den ene söker blåsa ut ljuset för den andre, och lemna du plats

för dem som kunna smycka det altaret bättre än du! — Gå du modigt fram till mensklighetens högaltare och tänd din kunskaps ringa talgljus der, och lägg så på dess nedersta trappsteg dina enkla blommor; de hafva inga prunkande färger och inga djupsinniga latinska namn, dina blommor — de äro vuxna på den mark der Gøthe's vackra ord spirade upp:

»Gru, teurer Freund, ist alle Theorie,
Und grün des Lebens goldner Baum!»

Två pessimister.

Du mins min lilla åsna från vår natttrond i Fondaco Papare, icke sant? Du mins att jag anförtrodde dig att hon var en stor filosof, den lilla åsnan, att hon ibland tvärstannade och funderade på den »felande länken» och att jag under tiden funderade på mitt system, som ej heller var så klart?

Så hafva vi suttit många stunder fördjupade i våra tankar. På de sista dagarne har Rosina (så heter åsnan — alla åsnor i Italien heta Rosina) blifvit mera sällskaplig och meddelsam, den sorgsna blickens allvar har liksom mildrats, och en fläkt af humor har ibland klippt till i de slokiga, melankoliskt sänkta öronen. I går morse hade vi vandrat ner till Mergellina för att se solen gå upp bakom Vesuvius, och medan vi sutto der och väntade, passade jag på — efter att med ett saftigt blomkålshufvud ha sökt höja

stämningen — att varsamt röra vid det förflutna, som jag anade hade lemnat mången sorgsen hågkomst i den lilla åsnans själ. Jag frågade henne till slut om hon ej ville berätta mig sin historia, så skulle jag se'n tala om min — hon skulle ej tro, att det blott var åsnor som voro olyckliga här i världen. Rosina log bittert, och medan vi sutto der för oss sjelfva och sågo på huru golfen vaknade, berättade hon mig sitt ödesdigra lif. Vill du höra hvad hon sade, med de vackra, oförstådda djurögonen stirrande ut öfver vattnet?

Med fladdrande band i betslet och den blomsterprydda sadeln hvilande så lätt på den glänsande fällen bar hon förr, lättfotad och glad, mången fin engelsk miss dit upp till Camaldoli's kloster (hon var stationerad på den linien). Och medan kavaljeren, som red bredvid, sökte göra sig qvick öfver hur dumma åsnorna äro, gick hon och klippte med öronen och tänkte för sig sjelf att nog kunde hon ha sagt lika många plattheter som den der kurtisören, om hon hade velat; men hon var för klok — och derfor teg hon. Och den unga damen tyckte visst så med, ty hon klappade med den handskbeklädda handen så vänligt på hennes nacke, lät henne stanna och rycka af de friska grässtrån, som här och

der spirade upp mellan stenarne, och stack till och med ibland ett saftigt fikon i hennes mun.

Och åsnan såg ut i världen med sina klara, vackra flickögon och tyckte tillvaron vara rolig nog och att de äldre kollegerna i åsnestallet hade alldeles orätt i sin mörka åskådning af lifvet. »Men låt oss ej dröja vid denna lyckliga tid — nessun maggior dolore che recordarsi del tempo felice nella miseria!» citerade åsnan, då hon beskref sin ungdom — »låt oss gå vidare!»

Så gingo ett par år. Pligttroget och snällt bar hon sin börda dit upp på höjden, der rymden var så ljus och der hon fick det källfriska vattnet att dricka, och aldrig snafvade hennes fot, då det bar nedför branten igen, huru glatta stenarne än voro. Nog var arbetet hårdt ibland, men man måste kämpa för tillvaron, tänkte åsnan, och hon höll kuraget uppe så godt hon kunde. Men så glömde man allt oftare att rykta henne fin, och den vackra fällen på ryggen började nötas bort af den hårda sadeln. Och en dag var det djupa hål på bogen; ingen brydde sig om att hjälpa henne att få dem läkta, och när hon sökte skaka bort flugorna, som kröpo i såret, fick hon stryk. Men åsnan höll ut och gjorde tåligt sin pligt, oaktadt det sved som eld under den hårda sadeln. Och hon började tycka att menskorna blefvo allt tyngre och tyngre, allt

efter som hon sjelf blef allt spensligare och spensligare. Hon, som förr satte sin ära i att vara bland de främsta i kavalkaden som klättrade uppför backens brant, hon började nu hålla sig i midten, och snart kom hon bland eftertruppen, der kamraterna med den mörka lifsåskådningen stretade fram med sänkta hufvuden. Inga blommar bar hon mer i sadelknappen, det bandprydda betslet lånades allt oftare ut till en yngre, nykommen åsna, och snart fick hon för alltid ett gammalt rostigt betsel i stället.

Och allt sällsyntare blefvo smekningarna, allt sparsammare blefvo läckerbitarne som vankades under vägen, allt hårdare haglade piskslagen.

»Om jag skulle slå igen», tänkte åsnan en dag, då hon orättvist fått slag på slag af den tjocke ryttarens ridspö, medan drivvaren bakom slog med sin grofva käpp så hårdt han kunde; en gammal åsna, som knogade bredvid henne, förstod hvad hon tänkte göra och afrådde henne — »det är alltid vi som få orätt i alla fall», sade hon melankoliskt.

Men hon slog igen med bakbenet och sökte samtidigt ruska af tyrannen på sin rygg med sadel och allt. Det gick ej, ty remmarna sutto så hårdt; och hon fick stryk se'n hela vägen. Och när hon kom hem den dagen, trött och

hungrig efter utståndna mödor, var krubban tom och intet vatten fans att dricka, och så fick hon ligga der hela natten och fick likväl arbeta strängare än någonsin dagen derpå.

Sedan dess slår hon aldrig mer bakut.

Men hon började förstå, att verlden ej är så glad, som hon trodde förr, och att menskorna ej äro så snälla som de sjelfva säga. Och hon blef hypokondrisk och bitter och slöt sig allt närmare till den skola, der de gamla afdankade åsnorna föreläste sin tröstlösa, pessimistiska filosofi.

En dag lades ingen sadel på henne, men hon spändes i stället för ett stort lass med sten; och så släpade hon med det ett par år, hon drog sig dödstrött, men fick ändå ideligen stryk. Hon föll af allt mer, förlorade så småningom intresset för allt som förr roat henne och brydde sig ej heller längre om att hon aldrig blef ryktad — hvad gjorde det henne nu att hon såg allt rusigare och sloigare ut, hon fick ju bara stryk i alla fall. Tåligt och undergifvet gick hon tyst och drog det tunga lasset, och när piskslagen föllo som hårdast, såg hon blott på sina tyranner.

Och så kom hon alldeles på dekis. Och en dag fördes hon till en stor plats, der många andra olyckskamrater stodo; mycket folk gingo

förbi henne, några ryckte upp hennes sargade mun, som var så öm efter ryckningarna i betslet, och tittade på hennes tänder, som voro så nötta af att ideligen tugga på den torra halmen — men ingen brydde sig vidare om henne. Till slut sent på qvällen kom der en man med en gosse vid handen, han talade med hennes tyrann en stund, och så tog han henne vid betslet och ledde henne hem till sig; och åsnan förstod att hon bytt om egare. Sedan dess var hon i Pappinos pappas tjänst och gick omkring med honom och sålde grönsaker; stryk fick hon nog der med, men arbetet var mindre tungt.

»Och så till sist», slutade åsnan, »till sist höll jag på att få ända mitt sträfsamma, pligtrogna lif med att långsamt få svälta ihjel, efter att hafva nödgats äta upp den gamla halmmadrassen med koleramikrober och allt! Men då kom doktorn...» Här afbröt jag åsnan, sägande henne, att jag inga tacksägelse ville hafva och bedjande henne på det bestämdaste att ej använda några komprometterande titlar — finge man reda på att det var en doktor, som satt långa stunder och resonnerade filosofi med en liten åsna ner på Mergellinan, så skulle inte ens en veterinärläkare vilja kännas vid honom. För resten tackade jag åsnan för hennes historia, och jag skämdes öfver min egen bitterhet — huru myc-

ket större rättighet hade ej hon att vara bitter öfver sitt öde än jag öfver mitt! Och nog hade hon, liten åsna, anledning att fundera på livets outgrundliga gåta!

Och så kommo vi in på filosofien. Hon sade mig, att hon fruktade att aldrig kunna genomtränga den hemlighetsfulla slöja, som höljde tiden, att hon skulle dö utan att få veta hvad sanningen är — »arcano è tutto, fuor che il nostro dolor!», tillade hon.

Jag hade länge misstänkt att den lilla åsnan var en inbiten pessimist, och då hon nu citerade Leopardi, förtviflans skald, blef jag ej alls förvånad. Jag frågade henne om hon kände till Schopenhauer. Men det gjorde hon ej; hon hade blott hört talas om honom genom ett par andra åsnor, som en dag knogat upp till Camaldoli med ett par tyska professorer — konversationen hade under vägen uteslutande rört sig kring Schopenhauer, och åsnorna hade följt med så godt de kunde. Men de hade kommit hem bittra och ovänliga; der hade vankats mera stryk än vanligt, åsnedrifvarne voro vid dåligt humör, därför att de inga drickspengar fått af filosoferna — så att hon trodde ej, att Schopenhauer passade för åsnor. (Jag tror bestämdt, att den klippska åsnan ville göra en häntydan på att Schopenhauer var känd för att

vara lika snål som butter — men som jag tycker om honom och ej ville gråla med Rosina, så låtsade jag ej förstå piken.)

Nej, hon trodde att Leopardi hade mera rätt, han, den ädle italienske skalden, hvars pessimism ej ledde till revolt mot lifsprincipen, utan till resignation, till tystnad, till förakt; hon påminde mig om hans ord: »nostra vita a che val? Solo a spregiarla!»

Jag sade henne att hon gjorde bättre i att upphöra att söka efter sanningen, ty, äfven om hon skulle finna den, så vore hon blott olyckligare, *ty sanningen är i och för sig sorgsen!* Bättre vore att söka bibehålla de illusioner, som smycka lifvet, att göra till vårt mål att söka glömma att de äro blott *illusioner*.

»Men hvad är då verldsprocessens mål!» utropade åsnan; »vore det sant hvad Kant säger, att detta mål är *moraliteten*, så skulle man väl se oss närma oss detta mål allt mer, så skulle väl det godas princip och utöfning tränga allt djupare ned bland samhällets alla lager, så skulle väl människorna blifva allt bättre!

Men så är det ej — nog vet jag att jag fått allt mer och mer obarmhertigt med stryk ju längre jag lefvat!»

Jag hade eljes tänkt försvåra Kant, men inför detta åsnans slående argument blef jag all-

deles svarslös, och, när i detsamma mina ögon föllo på hennes sönderpiskade rygg, lemnade jag Königsbergfilosofen åt sitt öde.

»Och är återigen» — fortsatte åsnan — »är återigen vårt mål en allt högre stegring af intelligensen, en allt större utveckling af vår förmåga att tänka och att känna, ja, då äro vi också dömda att blifva allt mera medvetna om vårt lidande, om vår sorg, ty detta medvetande går i jemnbredd med utvecklingen af vår hjerna, med förfiningen af vårt nervsystem.»

»Du har nog rätt, min stackars vän», svarade jag, »och därför är det också som, ju djupare vi stiga ned i skapelseserien, dess mer aftager förnimmelsen af sorg, ända tills vi komma ned till känslolöshetens nollpunkt, der det omedvetnas ödliga hvila vidtager, der lifvet slumrar i smärtfri dvala.

Och vore du en vanlig åsna, Rosina, skulle jag därför också säga dig, att du är mindre olycklig än jag. Du citerade nyss Leopardi, men mins du hans 'Canto notturno di un pastor errante', der herden, irrande kring på Himalaya's berg vänder sig till månen, dömd liksom han sjelf att aldrig få hvila, och tager henne till vittne att hjorden han vaktar, är lyckligare än han! Ty djuren äro åtminstone okunniga om sitt elände, de glömma snart hvarje ångest, hvarje

olycka som går igenom deras lif, de veta ej hvad ledsnad är!»

»Om jag mins den vackra dikten!» svarade Rosina — och de begge verserna, jag nyss tolkat, ljödo på Petrarca's och Dante's språk i mina öron:

Che fai tu, luna, in ciel? dimmi, che fai,
 Silenziosa luna?
 Dimmi, o luna: a che vale
 Al pastor la sua vita,
 La vostra vita a voi? dimmi: ove tende
 Questo vagar mio breve
 Il tuo corso immortale?

— — — — —
 — — — — —

O greggia mia che posi, oh te beata,
 Che la miseria tua, credo, non sai!
 Non sol perchè d'affanno
 Quasi libera vai;
 Ch' ogni stento, ogni danno
 Ogni estremo timor subito scordi
 Ma piu perchè giammai tedio non provi!

Och mins du »La Ginestra?»

E tu, lenta ginestra
 Che di salve odorata . . . »

»Läs den en annan gång», afbröt jag, »se der lyser morgonsolen redan öfver Sorrento's berg — vi måste ge oss i väg, min vän, vi få fortsätta i morgon.»

»Men då skulle stenarne ju vara lyckligare än vi?» fortsatte åsnan, medan vi rustade oss till att gå.

»Ja, jag tror det», svarade jag, »blott jag vore riktigt säker på att all förnimmelses lif är stelnadt inom dem — jag har ibland mina tvifvel derom, och det hade Heine med — och tänk om de kunna känna, huru mycket olyckligare än vi äro de ej då! Ty blommorna kunna ju gråta dag, och vi andra kunna någon gång tala ut vår sorg, men de kunna intet säga!»

»Se på idioten», sågade åsnan, »han är alltid lycklig!»

»Ja visst, min lilla åsna, ty *smärtan är en intellektuell funktion* och den står i direkt förhållande till utvecklingen af vår hjerna.»

»Blott ett ord till», sade åsnan, »men vi begge, som aldrig känt oss lyckliga, således är då vår hjerna mycket utvecklad, således äro då vi missförstådda intelligenser begge två?»

»Nej, min stackars lilla vän», svarade jag, »vi äro visst inga ljushufvuden någon af oss — vi äro blott litet mindre åsnor än några andra — voilà tout!»

»Det omedvetnas filosofi.»

Funderingar på hemvägen från fattigkvarteren.

»**H**vad var det du halfhögt gick och mumlade för dig sjelf, när vi gingo hem i natt?» frågade mig åsnan här om dagen.

Jag tyckte jag urskilde namnet på en stor författare, han som skrivit så mycket om de fattiges lif, han som med sina rörande skildringar af nöden i så hög grad ökat medlidandets intresse för de arma — och ökat upplagorna på sina romaner.»

Ja, du gissar rätt, Rosina, men inga namn; vi resonnera blott i allmänhet, vi se sakerna i stort, du min lilla åsna och jag.

Men du förstår, på hvem jag tänkte, på honom, den celebre författaren af den moderna skolan som »skildrar ur verkligheten», han som sitter der i sin bekväma länstol framför det eleganta skrifbordet och låter pennan raskt löpa

öfver papperet. Vi skola ej störa honom, blott observera mannen en stund — hans tid är mycket dyrbar, manuskriptet skall vara färdigt om ett par dagar, och det är ej så lätt att få det passande omfånget, då förläggaren betalar per rad. Ser du, nu lägger han bort pennan och lutar tankfull pannan mot handen — pannan der de medlidsamma tankarne bo, handen, som i så många böcker signerat den förtryckta nödens protest mot det hårda ödet. De stirrande ögonen fixera något fjerrbeläget föremål, som den arbetande tanken nu formar fram — det måtte väl aldrig kunna vara oss begge han ser, vår blygsamma utstyrsel kan komma honom att tro att vi äro tiggare, och då är det slut med vår observering, ty vi bli i så fall genast utkörda — han tycker inte om tiggare. Han är teoretiker. Nu reser han sig upp och börjar vandra af och an på den tjocka persiska mattan — hvad kan han fundera på? Jo, ser du, jag tror mig veta det, jag har redan hört talas om den nya romanen som snart skall se ljuset — det är den han tänker på. Boken lär vara allt igenom sorglig, full af dystra scener ur armodets lif. Sjelfva »le clou», sjelfva hufvudintresset af boken lär vara en rörande historia om en mor, som med sitt barn vid bröstet hungrar ihjäl. Det är just detta kapitel som nu skall korrigeras och som

ger författaren mycket hufvudbry. Han går der af och an i rummet, som det tycks i yttersta spänning, talande halfhögt för sig sjelf och då och då görande några korta annotationer med ett *obs!* framför i kanten af manuskriptet. — Låt oss höra hvad han säger och titta öfver hans skuldra på de der annotationerna:

»Barnet måste dö — det är nödvändigt — hela intrigen hvilat derpå.

Modern är jag nöjd med, scenen när ljuset faller på hennes af nöd och sorg knappast igenkänliga ansigte (*obs! »der dock spåren af ovanlig skönhet ännu kunde skönjas»*) — den är bra; men barnet, barnet!

Hon *måste* hålla ett dödt barn i armarne, taflan blir härigenom dubbelt gripande, och barnet måste se ut som om det sofver.

(*Obs! motsatsen mot moderns förtviflade döds-kamp, som antydes med det krampaktiga famntag, hvarmed hon i döden pressar ungen intill sig; obs! svårt att få den senare loss!*) Jag har väl reda på åtskilliga dödssätt — man tvingar ju numera oss moderna författare att studera allt, t. o. m. medicin — men jag kan ej få klart för mig, om denna ihjelhungring, *som jag håller på i det längsta*, kan tillåta att barnet ser ut som i djup sömn! Och min nya bok får ej innehålla det minsta detaljfel i beskrifningen häraf, ty jag

garanterar i företalet att denna historia är *sann* och låter förstå att jag sjelf sett den sorgliga synen. Men hvem i Herrans namn kan veta hur en ihjelsvulten barnunge ser ut!»

Nu sågade åsnan i mitt öra: »Han skulle varit med oss i Vicolo del Monaco i natt, så hade han fått se hur ett ihjelhungradt barn ser ut.» Tyst Rosina, och hör på, — det här är intressant, i fall vi någonsin komma att slå oss på romanskrifveri.

Den celebre författaren stannar i sin vandring framför den stora marmorspiseln och rör tankspridd om elden.

»Vore det möjligt att låta barnet *frysa ihjel*, så vore saken klar, ty jag vet att man somnar in då, men det är ju här alldeles utförbart, eftersom scenen försiggår under sommaren och i Italien till på köpet (*obs! några blommande rosenbuskar kring liket, nakna galar? — kan göras något af det der!*) — det vore dessutom ett olämpligt upprepande, det blefve monotont, då i min föregående roman tre barn fröso ihjel.

Men denna barnunges bortskaffande ur verlden ger mig ännu ett hufvudbry. Det står i rättsmedicinen att små 'dibarn äro ytterst seglifvade och kunna lefva flere dagar utan föda'. Förlägger jag nu moderns död till ett par dar förut och uppskjuter scenen med likets upptäc-

kande, till dess de medicinska auktoriteterna ge barnet tillåtelse att ha haft tid att svälta ihjel — ja då har åter modern *hunnit bli för gammal*, då är hennes lik ej längre poetiskt, och då måste jag stryka hela den vackra scenen med Rudolf, när han faller ned och kysser henne (*obs! »de kallnade läpparne!»*) — ingen människa vill kyssa ett flera dagar gammalt lik!

Men denna scen måste vara kvar, den är utmärkt, och ingen kan skriva något sådant mer än jag; det fins ej i hela literaturen en sådan passage som denna, då Rudolf utropar: *»Hårda, grymma makt som ej är annat än det blinda ödet, kan jag ej få återköpa hennes lif med mitt, kunna ej de slocknade ögonen blott en enda gång få»* . . .

(Här sågade åsnan till så hånfullt och så högljudt, att jag inte förstår att han ej hörde oss; men när författare deklamera sina egna saker hvarken höra de eller se de.)

»Min beskrifning på sjelfva liket är jag nöjd med, jag tror den skall vara fullständig (likets ansigtsfärg upptar ensamt 11 sidor), och det fins ingen som kan beskriva ett lik som jag, ingen inom hela literaturen.

Skada att jag aldrig sjelf har kunnat förmå mig att se ett lik, min motvilja härför är så mycket obehagligare, som lik göra sig så bra i staffaget och utgöra onekligen en af mina speci-

aliteter. Och jag tror ej att man skall kunna slå mig på fingrarna med det minsta detaljfel i sjelfva min behandling af liket; jag har för resten än en gång konsulterat vår nya handbok och finner intet att ändra.»

»Hvad är det för en handbok», frågade mig åsnan; jag pekade tyst på en af bokhyllorna, och der stod den:

HANDBOK

I

ANATOMI, FYSIOLOGI, PATOLOGI OCH TERAPI
FÖR ROMANFÖRFATTARE OCH POETER

MED

ETT BIHANG INNEHÅLLANDE EN ALFABETISKT
ORDNAD FÖRTECKNING PÅ DE OLIKA DÖDS-
SÄTT SOM LÄMPA SIG FÖR SÅVÄL ROMANEN
SOM TEATERN.

TRYCKT ÅR 1984.

»Men barnet, barnet! Att taga bort det är ju omöjligt, hela intrigen brister ju i så fall sönder, förvexlingen af barnen genom den mutade amman, märket på barnets arm som leder till upptäckten af hvem som är rätte arfvingen till slottet.»

(»Allt det der visste vi förut», sågade åsnan, som nog också läst romaner förr) —

»Nej barnet måste existera, måste dö, och måste dö just nu, ty det tragiska elementet fordrar det ovilkorligen.»

Just då förf. säger detta om »det tragiska elementet», kommer en betjent in i rummet och anmäler att kocken fruktar soppan blir kall — det var redan andra gången det ringde till middag.

Så stor kan inspirationens makt vara, så högt öfver jordens lumpna frågor kan anden höja sig på idealets vingar — att man glömmet att soppan kallnar! Men en sådan skaldeyra kan ej räcka länge, och förf. går in i matsalen, dit vi smyga oss efter. Under middagen ingenting anmärkningsvärdt, skalden äter med andäktigt tystnad sin middag, som den ihjelhungrade familjen skulle kunna ha lefvat på i fjorton dar. Men när Pâté de foie gras är serverad, börjar han tala för sig sjelf igen: »Jag håller allt mer och mer på denna hungersdöd — den är både originell och gripande, och det fins inte många sådana passager inom den samtida literaturen — (»Äro de alla lika blygsamma?» frågade åsnan — »ja, svarade jag, alla»); hjälper intet annat, får jag väl försöka få in något som att: *Förunderligt nog* tycktes barnet blott helt kort ha öfverlevat modern.»

(Obs! barnet klenst af naturen, modern af sjukdom och sorg oförmögen att gifva det tillräcklig näring, barnet sjukt sjelft på sista tiden, af hvad?)

Och middagen är slut, och han går in och skrifer igen, den flitige författaren — om qvällarne skrifer han på en annan bok, en sjöroman, der skeppet sjunker med besättning och allt, utom en skeppsgosse och en New-Foundlands-hund. Hundens tjut ljuder så klagande och hemskt ut i natten, och på stranden stå fiskare och höra det; men sjön går så hög, och ingen vill våga sig ut för att söka rädda honom — *»han var ju blott en hund!»*

(Här småler förf., ty han ser många hundvänners ögon fuktas, då de läsa detta kapitel om hundens dödskamp, och slutet *»han var ju blott en hund»* är han mycket nöjd med.)

Men skeppsgossen, som blef öfver — han skall räddas, ty han är son på sidolinien till en mycket hög herre, som för att bli af med honom skickat honom till Australien, han skall se'n komma hem och hämnas o. s. v. — han drifts naturligtvis af vinden utåt hafvet och får segla ikring i tolf dagar utan ett spår till föda . . .

Här hejdas författarens penna — *»ja men tolf dagar utan någon föda alls, är inte det för länge enligt handboken?»*

Gossen äter naturligtvis den vanliga kost som romanerna servera åt sina skeppsbrutna, skosulor och skinnremmar, och får naturligtvis också tag på den der sentimentala sköldpaddan

som af medlidande lägger sig på ryggen och låter fånga sig — men tolf dagar? Vin är omöjligt att låta honom ha med sig (han får bara saltvatten), ty skeppsbrottet skedde ju midt i natten, och fartyget sjönk genast, så der var ingen tid att proviantera; men något borde han kanske ha med sig, som hjälper honom att hålla lifvet uppe i de tolf dagarne?

Författaren tänder under grubblande tankar sin Havannacigarr — och medan han blåser den fina, blå röken långsamt ut öfver sjöromanen, låter han den stackars skeppsbrutne hitta ett paket tuggtobak i båten.

* * *

Ack, I författare, som i spännande romaner och välljudande poem beskrifva de fattiges lif, I behöfven visst ej anlita er fantasi för att skildra det mensklige eländet, I behöfven visst ej söka efter »effekter» och kombinera ihop hemska situationer, I behöfven visst ej fälla artificiella tårar öfver hopdiktade sorger! Vänden åter till den »gamla skolan», då man ej målade på atelieren efter hyrda Parisermodeller eller påklädda mannequiner, utan då man gick ut i den natur, man ville måla, då man lefde bland det folk man ville skildra!

Gån bort till de fattige, sen deras armod i
hvitögat och läggen handen på deras trasor!
Och I skolen se, att det fins ingen roman så
spännande, så gripande — och så sorgsen som
lifvets stora dikt! Och I skolen skämmas för
edra romanhjeltar, I skolen vakta eder för att
söka skapa mera elände än här redan finnes, I
skolen ej ha sinnen för att låta er fantasi föda
fram nya hungersnödens och armodets offer, som
I sedan fören kring på litteraturens marknad, in-
spärrade mellan bokens förgyllda permar för att
visas för pengar, som man visar intressanta djur!
Ju smidigare och elegantare stilens galler äro,
bakom hvilka edra fångade subjekt röra sig,
desto högre blir inträdespriset för att komma
inom titelbladets dörr, der förläggaren sitter och
gnuggar händerna. Men subjekten, de »intres-
santa djuren», medan I, som förevisen dem, kas-
seren in högar af guld, så ryta de af hunger —
men det bryn I er ej om!

Jag ser på åsnan Rosina, att hon tycker jag
förgår mig, både förut med min skildring af den
ryktbare författaren och nu med mitt öppna
förakt för hela detta kallblodiga kopieringssystem
— men jag kan ej hjälpa det! Ha'n I då intet
medlidande med edra modeller, I celebre skil-
drare af de fattiges lif?

Jag säger hvad jag tänker, och bort med alla bilder!

Jag tycker ej om er, I, de fattiges känslufulle historieskrifvare, I, som skrifven om hunger och nöd för två francs raden! Jag har väl reda på Napolis vänner inom literaturen, I svärmande beundrare af golfens klara vatten, af folkets poesi och sång, I, som skrifven långa noveller med edra hjeltar hemtade från Santa Lucias barnskara, I, som firen fester på den pittoreska beskrifningen af den handfull kastanjer, hvaraf lazzaronen lefver, I, som köpen sammet och siden för den skämtsamma bilden af det halfnakna barnets trasor!

Hvart har då er poetiska beundran för Italien tagit vägen, er mångbesjungna lust att »vedere Napoli e poi morire», är den då borta? Ha'n I då inte en rad att skriva om Napolis sorg, om dess hunger och om dess armod, I, som skrifvit så långa volymer om dess guitarrklang och sång? Och inte ett upprop att samla medel mot nöden, inte en erkänsam påminnelse om hvad I ha'n Italien att tacka för, inte en hand som sträckes mot en broder i nöd, ej ens för att ge honom en bit bröd, I, som så ofta sträckt ut er hand för att plocka hans fågrings rosor, för att dricka hans fröjders vin!

Men det är ingen som förstår mig — det är också ej första gången det händer. Det är ej längre modernt att ha ett ideal och våga säga det ut — idealerna ha flytt bort för den uppgående s. k. bildningens sol, och man tror ej mera på dem än man tror på de nattliga sagornas elfvor.

Men du, Rosina, du förstår mig bestämdt! Du är en liten, föraktad åsna, som känner på dig att du ej passar att stoltsera bland de andra i de soliga promenaderna, och jag är en meniska, som också blifvit kasserad i lifvets stora mönstring till parad! Och nu knoga vi ikring i fattigkvarterens mörka gränder — det är ej värdt vi våga oss fram på de stora bulevarderna, vi blifva stukade öfverallt, min stackars vän! Du är trött i benen, och jag är trött i hufvet, men du stretar med så godt du kan, och jag funderar ut det lilla jag begriper för att vara till någon nytta. Ingen vet hvarifrån vi komma, ingen vet hvart vi gå, och ingen frågar hvilka vi äro — vi gå vår väg fram lika bra ändå. Men vi stanna ibland och filosofera, och då bli vi så bittra, gamla vän, — men du har rätt, man skall tiga! Du har rätt med ditt klagande språk, som jag ångrar att jag liknade vid en såg! Jag förstår nu att det ligger mycket mer i din oförståndda, gnisslande suck; och luta hit ditt slokiga,

melankoliska öra, skall jag hviska dig hur jag öfversätter den på menskotungomål, med det valspråk som är ditt, likaså väl som det är mitt:

»Seul le silence est grand, tout le reste est faiblesse!»

* * *

Nej, det fins ingen roman så spännande och så sorgsen som lifvets stora dikt; men det är med den boken som det förr var med bibeln — det är blott ett fåtal som komma åt att läsa den. Men har du en gång börjat bläddra i den, så kan du ej mer lägga den ifrån dig, du läser deri, tills den boken faller ur din hand, till dess döden kommer och blåser ut din arbetslampa. Och huru andefattiga och tomma bli ej alla andra böcker vid sidan af denna! Huru skärpt blir ej din blick för att se trådarne, med hvilka romanförfattarne låta sina ynkliga marionetter dansa fram på den diktade teater, som de tro föreställa lifvet!

Och huru sträng blir ej din literära kritik, huru gles blir ej hyllan med dina favoritböcker! Du kastar bort dem den ena efter den andra, ty deras innehåll tillfredsställer dig ej mer, deras hjeltar äro döda, du vet det, ty du har hållit verklighetens spegel för deras mun och ingen lifvets andedrägt har blåst sin imma deröfver;

deras naturskildringar äro som landskapet kring Döda sjön, der inga blommor dofta och inga foglar sjunga, deras målningar äro som Pompeji's gamla bleknade fresker, som vittra ner, då dagens, lifvets sol skiner på dem!

Och här hjälper hvarken den »gamla» eller den »nya» skolan — din dom faller lika sträng ändå, du kastar bort dem, idealister och realister om hvarandra!

Och I, realister, den nya »stilens reformatorer», I, himmelstormande titaner, som tron er redan på tinnarne till konstens tempel och sträcken ut händerna att bryta ner dess tornspira, som årtusendens vackraste tankar format till ett kors — I fallen ned till jorden som de andra!

Tron I, nutidsskribenter, som, till dess vi andre hunnit ge eder vår odelade beundran, nöja er med att beundra er sjelfva, tron I att edra celebra »naturstudier», att edra med den moderna realismens skärpta stilapparater aftryckta fotografier hafva mera lif än de gamle »idealisternas» naiva målningar?

I talen blott om att vända åter till *naturen* i skrifveri som i konst, men I glömmen alldeles bort att *naturen sjelf ej är realist utan idealist!* Ty fins det någon så romantisk symfoni som hafvet, fins det något så högstämtdt sorgespel som furuskogens storslagna, ödsliga allvar, fins

det någon så skär poesi som violernas tysta dikt, fins det någon så känslfull sonett som näktergalarnes sång i Sorrento! Och fins det någon större idealist än solen, fins det någon mer oförfäddlig sentimental gammal svärmare än månen, som just nu tolkar sin skimrande dröm för den slumrande golfen!

Samtal mellan åsnan Rosina och mig.

Åsnan: »Ja men hvart vill du då komma med din hänsynslösa kritik, som ej nöjer sig med hvarken den gamla eller den nya skolans alster? Skall man då inte skrifva alls?»

Fag: »Nej, man skall inte skrifva alls.»

Åsnan: »Men du skrifer ju sjelf, jag har ju stått och sett på hur du sitter och skrifer dessa bref på en sten nere vid Mergellinan!»

Fag: »Jag kunde ej tro att du skulle räkna dessa tarfliga bref såsom författareskap. Och ser du, dessa brefs nytta är så påtaglig, de äro så *praktiska* dessa bref, att de ej kunna anses som literära.

Hvem tror du att du har att tacka för att du kan stå här och resonera filosofi långa stunder med mig och se'n gå hem och hvila dig på din rena hälm och få blomkål och sallad till middag och qväll? Jo just brefskrifningen nere

på Mergellinan som du talade om? Och Peppino, hvars förvandling du nog har observerat — hvad tror du kans nya kostym är gjord af? Jo, idel hopsyddas Dagblad, min vän!»

Åsnan: »I så fall tiger jag.»

Jag: »Det gör du rätt uti, och man skall alltid tuga! Man skall gå tyst fram och se på hur högt öfver ens hufvud de odödliga tankarne allvarsamt skrida fram som molnen, och man skall vara glad, om ens öga någon gång kan få följa dem på deras stolta färd — men man skall tuga.»

Åsnan: »Men om ingen skall skriva något mer, hvart skola då kritiker och recensenter taga vägen? — jag har många af mina kamrater som slagit sig på kritik — hvad skall det då bli af dem?»

Och hvart vill du för resten leda hän detta oerhörda bläckhaf, som väller allt mäktigare fram öfver bildningens nyröjda fält, hafvet, på hvilket allt flere seglare ge sig ut att taga del i den regatta som ryktet ställer till! Der kryssa båtar af alla slag, den eleganta stilens lustkuttrar, de solida kunskapernas tunga prämar, som mödosamt släpa fram de ur förborgade berglager utbrutna blocken, kronobåtar och civila båtar, colibri-båtar och roddarmadam-båtar m. m.»

Jag: »Jag förstår bilden med 'bläckhafvet' och fortsätter den. Nå väl! Der borta sitter den sjelfvalda kappseglingsjuryn — försigtigtvis sjelf på det torra — och beskådar täflingen genom kritikens fjerrglas; låt oss blott se sakens ljusaste sida, låt oss glömma alla dem som törnat på grund, alla dem som blifvit öfverseglade, alla dem som gått till botten, och antagom att du hinner ryktets mål och får en liten fladdrande vimpel på toppen — än se'n? Ser du, målet, som juryn-kritiken satt ut, är ej din resas mål — du skall mycket längre bort. Och när du farit en tid bortåt, tycker du att hafvet liksom trängs mer tillsammans, stränderna rycka närmare, och snart ser du land framför dig; du tror kanske att det är odödlighetens ö, som vinkar dig välkommen — misstag, min vän, det är andra stranden af lifvets flod, och dit skall du öfver. Du som förr blott sett framåt, du vänder dig nu om och ser tillbaka på den tillryggalagda vägen, som syntes dig oändlig. Du ser till din bestörtning att der äfven är land strax bakom dig, du ser att du hela tiden blott knogat fram på en liten flod, och du börjar förstå att du först skall få se det vida oändliga hafvet när du hunnit öfver till andra stranden. Och alla distanser ha blifvit så korta; du, som trodde dig hunnit så långt framför dina med-

täflare, som inte fingo någon vimpel alls, du ser dem nu tätt bredvid — ty de skola också dit-öfver.

Och så kommer der en ful gammal färjkarl roende i en bräcklig båt tätt inpå dig; du frågar hvem han är, och han svarar att det är han som skall lotsa dig dit öfver till andra stranden, der den stora prisutdelningen skall ske. Du svarar honom att du kan reda dig sjelf, ty du har ännu ej landkänning, du vill segla ensam, ja, du vill vända om. Du frågar honom om han vill se dina medaljer, och du pekar på din fladdrande vimpel och säger du är prisbelönt — men det bryr han sig ej om; och han tar ner den lysande trasan och hissar i stället svart flagg på toppen. Och så tillsäger han dig att stiga i hans båt, ty du skall föras till ett ställe der man ligger i karantän — han påstår att dina papper ej äro klara, att du kommer från pestsmittad hamn. Du är rädd för karantänen, ty man har skrämt upp dig med att der luktar så starkt svafvel, och du säger honom att en stor Wittenbergdoktor, som heter Luther, har upptäckt att karantäner äro gammalmodiga och onödiga — men jag tror knappt du slipper i alla fall. Och så»

Åsnan: »Jag afbryter dig, ty nu kan jag inte alls följa med i ditt dunkla språk. Hvad heter

karantänplatsen, hvad heter andra stranden, hvem är seglaren, hvem är färjkarlen?»

Fag: »Kära lilla åsna, du skall få lösningen på gåtan; vi ha ändrat om mytologien en smula och skaffat båtar, därför att du, som är klen simmare, skall kunna följa med. Karantänen behöfver du ej bry dig om, ty den slipper du bestämdt ifrån — men den heter 'Il Purgatorio', färjkarlen heter Karon»

Åsnan: »Och floden, den svarta floden, hvad heter den?»

Fag: »Den heter Styx, min vän, — Glömskans flod!»

Vi, som lefva i ordnade och upplysta samhällen, vi kunna knappast tro på dessa tidningarnas upprepade klagomål öfver folkets fiendtlighet, vi kunna ej fatta att dessa människor hellre lida och dö i sitt öfvergifna armod än att de vända sig till myndigheterna för att få någon hjälp. Men så är det. Ordningsmaktens upprätthållare ha med rätta känt sig högst osäkra under sina inspektioner i fattigkvarteren, och läkarne ha mycket ofta sett sin bästa vilja stranda mot folkets orubbliga misstro till dem sjelfva och till deras medicin. Det är sant, det öförmälda ryktet att doktorerna troddes få en premie, då de kunde uppvisa ett visst antal kolerasjuka. Åsigten att läkarne voro betalda af regeringen för att sprida farsoten är redan gammal, nu hörde jag den blott någon gång mumlas af några gubbar, som lärt sig den teorien under 1836 års epidemi; nu hade den dock i regeln

så till vida modifierats, att man trodde att myndigheterna ville minska trångboddheten (ekot från de sedan länge pågående diskussionerna om Napolis överbefolkning har i denna form trängt ner i fattigkvarterens gränder) och därför *släppt in* koleran för att ge mera utrymme! Denna åsigt hörde man allmänt hyllas af folket, och tyvärr blef den nog också ibland öfversatt i handlingar af fiendtlighet och våld. Men just det oerhörda i dylika funderingar synes mig vara nog för att förlåta de mörka hjernor som arbetat ut dem, ty *de rå ej för det*, dessa menniskor, de rå ej för sin okunnighets misstro mera än feberpatienten rå för att han i yrseln vill köra ut sin doktor, än dåren rå för att han med förtjusning tänder eld på hospitalet.

Och därför förstår jag ej att någons professionella stolthet kan lida af denna oförtäckta misstro till ens läskicklighet, att ens sympati för detta folk kan minskas genom deras afvoga vresighet, då man ville hjälpa dem. I så fall är det bra att såsom jag ej ha något alls att vara stolt öfver — ty min sympati står orubbad kvar. Och dock har jag aldrig varit föremål för sådan ringaktning som här, man har många gånger kastat ut mina undergörande mixturer genom dörren och mig sjelf nära nog också, och stryk har jag också fått.

Ja, det går väl an, när man kastar ut medikamenterna genom dörren, men vet du hvad en käring uppe i Pendino gjorde en gång med mig? Gumman, som var af gamla stammen, stretade med sina sista krafter emot i allt hvad vi ville göra för henne. Hon var så usel, att hon inte kunde tala; se'n vi ändtligen efter flera fruktlösa försök lyckats hålla i henne medikamenterna, gjorde hon ett slags tecken som jag ej förstod, men som en närstående »commare» tolkade såsom att hon ville tala vid mig. Jag lutade mig ned öfver den stackars gumman, som för resten såg ganska snäll ut, och när jag kommit alldeles intill henne — spottade hon ut medikamenterna midt i ansigtet på mig. Det var gummans sätt vis à vis doktorer, inte var det värdt att söka leda in hennes gamla mörka tankegång på nya banor — och jag torkade mig om mun, och vi voro lika goda vänner för det.

Ofta, när man ströfvade kring i fattigkvarteren, såg man framför en af dessa armodets boningar några qvinnor, som höllo på att värma täcken och kläder vid en kolpanna, medan andra lågo framför dörröppningen på knä under ifriga böner. — säkra tecken på att koleran fans der innanför. Frågade man då, om der var någon sjuk och om de behöfde läkarehjelp, svarades det i regeln vresigt och ovänligt: »Siete

del Municipio? Qui non v'è nessun ammalato! (Är ni från municipiet? Här fins ingen sjuk).

Jag lärde mig snart att der var blott att stiga på och se så litet officiell ut som möjligt, och framför allt låta dem ostörtdt hållas med sina kurer vid sidan af de andra, man möjligen lyckades få i gång. Ofta nog funnos der ett par stycken sjuke derinne, alltid nedbäddade med hufvud och allt under hvad som kunnat anskaffas af täcken och kläder (folket håller sig naturligtvis till sjukdomens mest påtagliga symptom, nämligen kroppens afkylning). Kunde man ej hjälpa med annat, så kunde man åtminstone ge dem litet vin eller en bit is mot den svåra törsten och några soldi till bröd åt den hungrande familjen ikring.

Och ofta nog, när man gick derifrån, hade de hotande mistrogna ögonen mildrats, och ett: »Iddio vi benedica! La Madonna vi accompagna!» ljöd vänligt efter en ut i den skumma gränden.

* * *

Du har läst i alla tidningar om de frivilliga sjukvårdsföreningarna här, Croce Bianca, Croce Rossa, Croce Verde m. fl., och om deras utomordentliga verksamhet, för hvilken intet loford syntts för högt. Jag bör väl nämna några ord derom äfven jag.

Ja, de ha gjort ett vackert verk, dessa sjukvårdsföreningar. Främst bland dem står Croce Bianca, såväl genom de krafter den hade att förfoga öfver, de stora penningmedel den hade i sin hand — och den kolossala reklam den gjort för sig. Denna ytterliga ifver att sträfva efter beröm, detta oupphörliga omskränande i tidningarna af egna hjeltedater är hos denna sjukvårdsförening så påfallande, att den stör intrycket af det verkligt stora och goda den uträttat. Ingen förnekar att i synnerhet denna »Hvita korsets» verksamhet varit välsignelserik — men än se'n? Saken är ju så enkel och bör ej omnämnas annat än med dess riktiga namn som är vackert nog — man gör sin pligt, voilà tout!

Att dessa föreningars arbete ej varit något lekverk ser man af Hvita korsets nyligen publicerade rapport; hvar 10:e af föreningens medlemmar och hvar 7:e af dess läkare blefvo angripna af sjukdomen de bekämpade. Af samma rapport framgår, att föreningen har vårdat 7,015 kolerasjuka och »salvato» 3,500. Lyckliga Croce Bianca! Jag vet läkare, som gjort allt hvad som stått i deras makt för att hjälpa, och som knappast våga säga att de »räddat» en enda — på sin höjd våga de måhända mumla för sig sjelfva: »guérir quelquefois, soulager souvent, consoler toujours!»

Hvita korset upphörde redan efter 20 dagar, ej blott på grund af kolerans aftagande, men nog också till en liten del på grund af den spänning, som uppstått mellan denna förening och municipiets läkarekår. Denna senare, som gjorde sin pligt så väl som den förra, började tröttna på att man blott talade om Hvita korset, att alla tidningar blott upprepade dess medlemmars bragder.

Denna pressens utomordentliga beredvillighet, då det gälde Hvita korsets lof har sin förklaring deri, att presidenten för nämnda förening var en af stadens förnämste tidningsmän, direktören för »Piccolo» de Zerbi (deputerad, känd författare, intelligent karl för resten och ej alls narraktig som hans kolleger i Croce Bianca).

Jag trotsar dig att läsa en enda af Napolis tidningar under de sista månaderna, der du ej påträffar dessa reklamer, jag tror snart att knappast en enda af stadens invånare ej lyckats få dit sitt namn med ett superlativ af »beundransvärd», »superb», »heroisk» o. s. v. bredvid sig. En apotekare, som lemnat gratis en flaska laudanum, då han väckts upp om natten — ja, morgonen derpå är han odödlig (med namn, adress och allt), och vänliga tidningar fläta kring hans panna en lagerkrans, stor nog att den bör be-

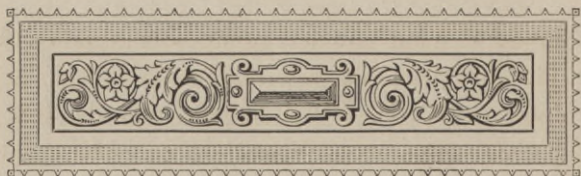
spara honom höstinköpet af torra lagerbärsblad till sitt apotek.

En vinhandlare, som sänder till understödsfonden några buteljer Marsala, han blir »ammiabile» — och han blir väl »ammirabilissimo», om han ej tar igen tombuteljerna!

En af stadens fruar, som skickar ett dussin linnen, hon blir en »angelo» med detsamma och svepes in i englarnes fotsida mantel — så att hon kunde gerna sända dit hela sitt förråd af det numera öfverflödiga jordiska plagget. Och hennes man, som sänder tre par stöflar — han behöfver ej heller sina egna längre, ty han flyger på ryktets tidningspappersvingar högt öfver jordens stoft.

Manvarnade öfverallt för ficktjufvarne, men jag tyckte korrespondenter och reporters voro långt farligare folk — det fordrades stor försigtighet, ja, list för att undgå att komma i tidningarna vid sidan af apotekarens apoteos och stöfvel-donatorns himlafärd. Jag var för resten fast en gång, och det var endast en tillfällighet som räddade mig från att bli ryktbar — det hade bara fattats min ståtliga företeelse för att Panteon hade varit fullständigt.

Du har följt mig kring i eländets boningar, du har fått en inblick i det lif, som Napolis fattigbefolkning lefver, och den hemska synen af detta namnlösa armod kommer dig att rysa. Och du frågar huru detta kan vara en verklighet, huru människor än i dag kunna lefva och dö så, som du sett dessa stackare lefva och dö? Du frågar hvarför detta folk stått stilla, när hela det öfriga Italien gått framåt mot bildning och frihet, och hvems skulden är till denna gränslösa nöd bland Napolis folk?

Jo, jag skall säga dig på hvem skulden faller — och den faller tung. *Man har aldrig gjort något för detta folk, aldrig!*

Det fans en tid, då de mäktige hade intresse af detta folks förnedring, då det var politisk klokskap att underhålla den okunnighet och det förtryck hvare det lefde. Denna tid är förbi, men det nya Italien har ej gjort mer än det

gamla, det har alldeles glömt bort Napolis folk i sin välsignelserika reformation. Nu klagar man blott öfver folkets okunnighet och misstro — men man glömmet att man aldrig gjort det minsta för att taga bort denna misstro, att man aldrig räckt detta öfvergifna folk handen för att hjälpa det resa sig upp till pånyttfödelse.

Jag skulle önska jag kunde säga det så högt, att det ljöde ända upp till Roma — *det är en skam* för det unga Italien, denna fullkomliga glömska hvari man lemnat Napolis folk. Det fins ingen ursäkt härför; man har länge vetat af det gräsliga elände som herskar här, och förslagen att lindra nöden ligga färdiga sedan länge.

Alltifrån 1860 ha Napolis alla municipalstyrelser studerat denna fråga, komiteer af dugliga män ha utarbetat mångfaldiga förslag till ombyggnad af fattigkvarteren; åtta af dessa förslag har jag sett.

År 1871 öppnades en ny offentlig täflan för projekt till det gamla Napolis ombyggnad och förbättring af dess usla hygieniska vilkor; jag vet alla då inlemnade förslag fingo medaljer, fyra af dem belönades med en premie af 6,000 lire vardera och två med 3,000 lire. Men resultatet? Jo, hvart år som går faller dammet allt tjockare på de mödosamt utarbetade luntorna, der de ligga och slumra i municipiets

arkiver, och intet har gjorts. Af brist på medel, tror du — nej visst inte, under tiden har man med oerhörda kostnader byggt om de aristokratiska kvarteren, skapat offentliga trädgårdar och squarer åt de rike, byggt Banchina Caracciolo, Rione Amedeo, Via del Duomo, Galleria Principe di Napoli, och offrat årligen 300,000 lire på San Carloteatern. Och folket har man tystat ner med »Banco di Lotto», lotteribankerna, som för detta folk är hvad krogarne voro hemma förr. Och medan det öfriga Napoli fröjdas åt sina vackra trädgårdar och stora ljusa gator, har man lemnat fattigkvarteren åt sitt öde; här lever folket som förr, och i dessa eländets hem har nu också koleran gått fram med fruktansvärd förödelse. Här trifvas alla sjukdomsgifter, här jäser febern i de sumpiga gränderna. Här växa utmerglade, ljusskygga barn upp utan ans för sin kropp och utan odling för sin själ, i den fullständigaste saknad af begreppen om godt och ondt, här förlorar synden sin karakter af skuld, här svälter man en stund och så blir man tjuf, här hemta camorran och lasten sina rekryter, och här dör detta förmörkade och förnedrade folk lika öfvergifvet som det har lefvat! Men här födes också under ohörd qvidan och namnlöst elände hatet mot de rike, här ammas de förtrycktes hot upp, här blänker knifven under trasorna!

Och kommen ihåg att huru förnedradt detta folk än varit sedan sekler, har det dock visat att det kunde resa sig till revolution, när förtrycket tyngde för hårdt, kommen ihåg att Mercato's och Porto's fattige dock en gång hafva kommit en mäktig tron att darra, fastän de ej hade annat än stenar till vapen och en fiskare från Amalfi till höfding*!

* * *

Har du märkt hos en af Napolis qvinnor att, huru eländigt det än är i hennes hem, huru trasig hon än är sjelf, så bär hon dock nästan alltid kring halsen eller invirade i de svarta hårflätorna några sällsynt vackra perlor eller koraller? Så är det också med detta folk, hvars dotter hon är — det har något hos sig som är oåtkomligt för all förnedring, som dock lefver qvar trottsande seklers elände och förtryck. Det är arvet från Greklands och Romas skönhetslif.

Och än i dag kan du här midt bland trasor och smuts möta typer som bära formskönhetens adelsmärke på pannan, än i dag kan du bland de unga qvinnorna, som likt lastdjur långsamt skrida förbi dig med de tunga bördorna på hufvudet, se lefvande modeller till antikens kariatider, än i dag kan du bland Mergellinas fiskare

* Masaniello.

se den juliska kejsarättens nobla hufvuddaning, än i dag kan du bland de lekande barnen se Antinous' helleniska profil med den aningsfulla pannan och de drömmande ögonen derunder, än i dag kan du se en lazzaron drapera sig i sin trasiga kappa så, som Cæsar svepte manteln kring sig, när han föll vid Pompeji stod!

Och bland alla lytena i detta folks karakter möter dig ibland något ädelt, något högsinnadt, som kommer dig att ofrivilligt tänka på en svunnen storhetstid — det är dig, som då du står på Romas forum, der midt bland den moderna tidens fula och låga byggnader ditt öga faller på grusade tempels kolonner och på kejsares triumfbågar!

Ja, det är så lätt att skratta åt detta folks okunnighet och vidskepliga mörker — men jag har intet skämt att göra häröfver, ty jag har sett för mycket af det elände som lider i tystnad här, derfor att det ej kan säga ut sin nöd på vår moderna civilisations språk.

Det är mig, som trädde jag flere sekler tillbaka i tiden, då jag lefver in i dessa människors lif, der intet af modern utveckling så till godt som ondt skönjes, der än i dag medeltidens hela mystik höljer folkets sinnen. Men denna medeltidsnatt är ej idel mörker, de eviga stjernorna tindra dock fram äfven här — här lyser madon-

nans lampa så blid öfver de knäböjande arme, här skimrar än i dag fram det vackra af de hänsofna klostrens lif i den tysta barmhertighet, som lyser upp de hänade munkarnes väg från boning till boning. Låt vara att du kallar allt det der vidskepelse hos dem och romantiskt känslöjunk hos mig, att några munkars uppoffrande menniskokärlek ej kan plåna ut en rad af klostrens långa skuldregister — jag glömmmer här ditt förståndiga tal, ty jag tänker blott på hvad jag så ofta, ofta sett under denna tid, att de ge tröst, att de hafva hjälp mot förtviflan, att de hafva lindring mot plågorna! Och än en gång tar jag af mig hatten för de gamla munkarne — jag gör det med ledsnad, ty det är till farväl. Jag lemna nu deras land, deras tid är snart förbi, och hvem vet om jag skall finna dem mer, då jag en gång vänder åter?

Ja, jag reser snart härifrån, i qväll re'n. Jag är blott en skolpojke som rymt bort från skolan hit ner, och nu har pligten, den gamle buttre skolmagistern, med rotting i hand kommit efter mig för att hemta mig tillbaka till hvardagslifvets lexläsning. Jag har sagt magistern att jag trodde det var söndag, jag har känt mig i sådan andaktsstämning hela denna tid, och att på söndagarne får man ju alltid skollof. Men jag lär hafva räknat fel, ty han svarade mig att

vi äro midt i arbetsveckan. Och han frågade mig, den stränge pedagogen, om jag glömt bort allt hvad han med sådan möda pluggat i mig; och han började på stället förhöra mig i geografien och frågade mig, om jag visste hvar Paris låg.

Och så tittade han på min slokiga hatt och på mina luftiga sommarkläder och bad mig beskedligt taga på mig redingote noire och hög hatt och så säga farväl åt lazzaronerna, farväl åt åsnan-filosofen, farväl åt golfen, farväl åt Vesuvius, farväl åt sommaren, farväl åt rosorna utanför mitt öppna fönster! Farväl åt koleran — nej det sade han att jag ej behöfde göra annat än med ett »au revoir», ty vi skulle ses igen om ett par dagar, menade han. Hade han vetat af mitt skrifveri, hade han nog tillagt att jag skulle säga farväl åt Dagbladet — men han har ingen aning derom — och hjälp mig så att han aldrig får reda på det, ty då blir jag bestämndt kuggad i nästa [examen. Farväl i alla fall — vi skiljas åt, som vi möttes, utan att byta ut visitkort, icke sant, det gör ju dig ingenting och är behagligare för mig.

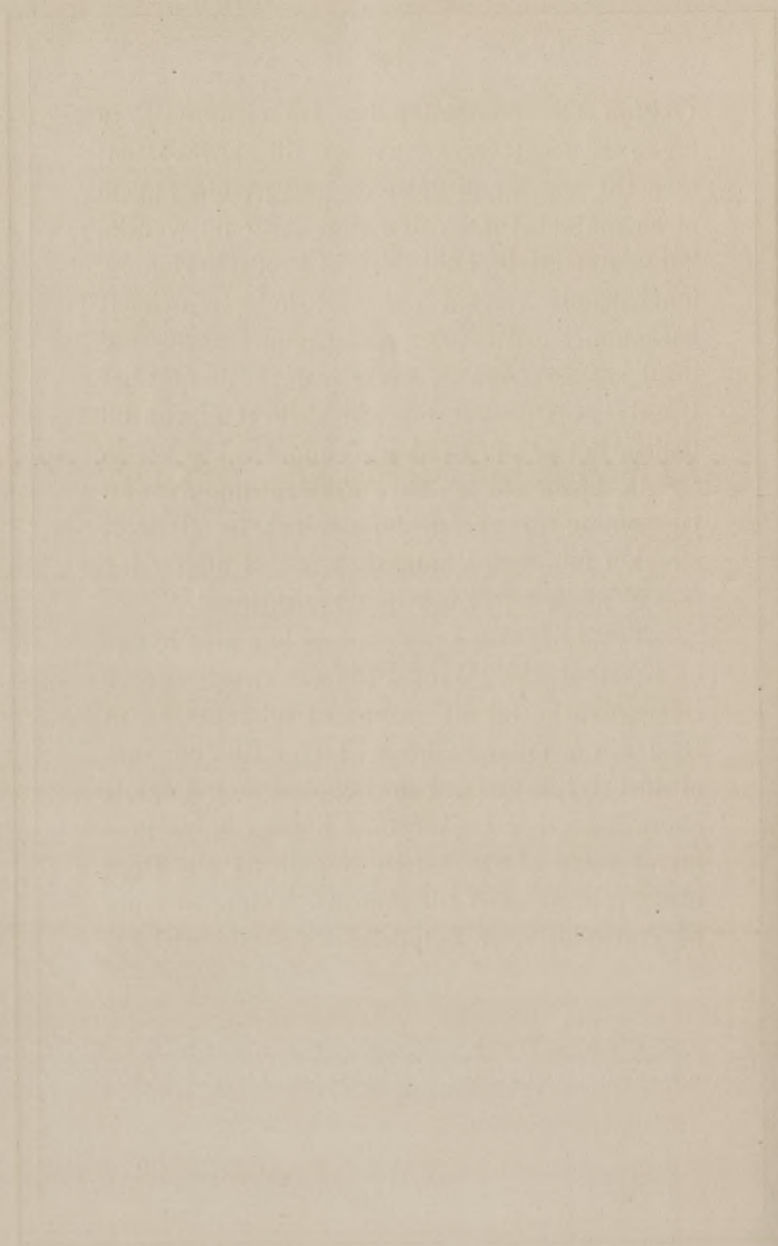
Men hvilka äro de vänliga författarne till de många brefven, jag fått härnere? Den anonyma handen, som sändt mig den stora sedeln »att dela ut bland mina fattiga patienter», hvems är den?

Qvitton till redovisning kan jag ej uppvisa, ty ingen af emottagarne känner till skrifkonsten; men tro mig att ni gjort en god gerning, hvem ni än må vara! Och den som skref till svenska konsulatet ett bref till »förf. af Bref från Napoli», innehållande vänliga råd mot koleran och ett kärkommet ord att det fans någon som förstod hvad jag skref om — hvem är det? Brevet bar Upsala poststämpel och var skrifvet af vän till Italien, det är allt hvad jag kunnat räkna ut.

Ja, äfven om jag fått smaka rottingen för att jag rymde ur skolan hit ner och får ett stort streck i min anmärkningsbok — så ångrar jag mig ej ändå, ja, ej ens mitt brefskrifveri.

Ty af några hopradsade bref kan man bygga en fiskarbåt, två Dagblad (du vet det är en stor tidning) räcka till att spanna ut till segel, åsnan Rosina, om du mins henne, lefver till döddagar af idel trycksvärta, och Peppino och tjojtals andra hungriga pojkar med honom hafva profiterat mera af »Bref från Napoli» än alla Dagbladsprenumeranter tillsammans. Tviflar du ännu på »pressens stora betydelse för samhället»!

QVARGLÖMDA BREF

FRÅN

NAPOLI.

Dessa begge bref äro skrifna under något lugnare förhållanden, efter afresan från Napoli.

»Golfo di Napoli.»

Jag stod här om dagen ner på Immacolatellan, och bredvid mig stod Rosina, sänkt i djupa tankar. Hvarför vi stodo der, kan jag ej så noga svara på — nog af, vi hade hamnat der.

Immacolatellan är landningsplatsen för alla golfens fiskarbåtar, men nu då Napoli är afstängdt från sjösidan, var den öde.

»Un bajocco, Signoria! Eccellenza! un bajocco!»

Ja, det der äro vi så vana vid, och jag skulle försöka låtsas som jag ej hörde det. Men tiggaren höll i sig — han måtte vara psykolog, tänkte jag, och stack handen i fickan för att ge honom hans procent af Dagbladsbrefven, han, den träsiga figuren, har minsann större rättighet till det arvodet än jag.

»Pietà, Signoria!» ljöd det med sådan djup förtviflan i tonfallet, att jag genast beslöt mig

för ett extra dyrtidstillägg i utdelningen och i största hast sökte ge mig i väg — jag anade att hunger och nöd hade bleknat de läppar, som nyss bådo mig om barmhertighet, och jag tor-des ej se på tiggaren, ty då visste jag att en hel spalt af Dagbladet skulle stryka med, och man måste ekonomisera i dessa svåra tider.

Jag sporrade Rosina, d. v. s. jag framka-stade idén att vi skulle se hur det såg ut litet längre ned på hamnen. Men händelsen ville att hon just då var absorberad af någon knagglig slutledning, och vi kommo ej ur fläcken — jag har ju sagt dig förut, att jag respekterar den fria forskningen; och det var för resten det enda jag hade att göra, ty som du kanske mins, har Rosina åtskilligt att anmärka mot Kants filosofi, och enkannerligen har hon aldrig kunnat sätta sig in i hans »kategoriska imperativ».

Tiggaren stod der qvar med slantarne i han-den, och i detsamma kom jag att se på den tra-siga skepnaden — sapristi! det är ju Francesco, han, som var med den der stormiga höstqvällen för fem år se'n, då vi drefvo i land i Pola, och det var ju under hans kappa som jag, frusen och våt, låg och sof hela natten! Povero Francesco, hvad vill det här säga?

Och Francesco, lika öfverraskad som jag sjelf att träffa vänner och bekanta så der oför-

modadt ner på Immacolatellan, helsade mig med sydländingens ifriga känsloutbrott, och den store gossen började gråta, då han berättade mig om huru han för två månader sedan kom hit från korallfisket i »Barbariet» (Algeriet) och sedan dess förgäfves legat och väntat på att få komma i land på Capri.

Arbete hade varit omöjligt att få, alla hans besparingar hade strukit med, och i dag hade han nödgats tigga för att få en bit bröd.

Francesco kinesade hos mig öfver natten — då man som han legat flera veckor under en båt, är man inte så kinkig i afseende på bekvämlighet; nu var det han, som sof under min kappa.

Alla de öfriga olyckskamraterna lågo i Sorrento, berättade han, väntande på att få komma hem.

Sorrento hade just öppnats från Napolisidan dagen förut, och morgonen derpå foro vi dit med ångbåten. Vi hade knappt lagt till vid Marinan, förrän jag träffade på flera af mina gamla vänner från Capri, och det var mig riktigt svårt att se deras nöd.

Första veckan hade de fått 5 soldi om dagen hvardera från Capri, men sedan drogs hjälpen in, Sorrentos kommun hade all möda att föda sina egna fattiga, och dessa hemlösa stackare lefde nu till största delen inhysta hos sina

sorrentinska kamrater nere på Marinan. De flesta af dem voro korallfiskare, hemkomna från Afrika*, några voro sjömän, som efter flerårig bortovaro vände hem igen, och resten var fiskare, som varit ute på långfiske. Två gånger hade de seglat öfver till Capri och förgäfves sökt landa, och sista gången hade karantänbevakningen skjutit efter deras båt. På eftermiddagen höllo vi ett »meeting» nere på Marinan för att diskutera hvad som borde göras; talen som höllos voro hvarken långa eller lysande, men vi kommo alla öfverens, det var hufvudsaken, vi voro alla beslutna att segla dit öfver en gång till, och expeditionen utsattes till morgonen derpå.

Innan vårt meeting började, hade jag som hastigast sprungit och helsat goddag på donna Mariucci, den vänliga padronan i osterian der jag i forna tider alltid brukade hålla till. Och medan öfverläggningarna pågingo som bäst, kokade macaronerna i padronans största kittel, och en stund derefter satt hela Caprikolonien kring det dukade bordet i osterians trädgård.

Hvilken festmåltid, min vän, der under orange-trädens skugga med strålande qvällssol derutanför, vågbruset under oss och fullmogna drufvor,

* En stor del af Capris manliga befolkning tager hvart år hyra för att fiska koraller på Afrikas kust.

blåskimrande fikon och guldglänsande oranger öfver våra hufvuden! Du, som aldrig fått smaka annat än hotellernas förfalskade, sura vin, duskulle ha druckit af donna Mariucci's gamla vänliga landtvin, pressadt ur den ädlaste drufva med samma enkla tillredning i dag som för två tusen år sedan, jungfruligt från alla moderna tillsatser, doftande som af blommor och fröjdfullt som sommarens sol! Vinet är gammalt, min vän — det är samma vin som Horatius drack med sången på läpparne och murgrönkransen om pannan!

Sorrento är inte stort, ryktet om vår fest har snart sprungit kring på några bara pojkfötter till hvar enda båtlag, och den ena fiskarlufvan efter den andra tittar fram öfver trädgårdsmuren.

Välkomna, go' vänner, här fins ett glas vino vecchio åt er alla för att önska oss »buon viaggio» tills i morgon! Många af sorrentinarne känner jag sedan gammalt — vänliga, ärliga, brunhyade fiskartyper allihop. Presentationen med de obekanta sker ostörd af allt ceremonielt tvång, af gemensam smak.

»Chi è?» hör jag en och annan fråga, pekande på mig. Och med viktig och hemlighetsfull min hviskar honom närmast sittande capriot i örat: »è il signor con lo cane». Il signor con lo cane! — ja, den titeln kan vara så god som

en ann', den har burits af en mycket lycklig menniska, och jag är mycket stolt deröfver*. Och i dag är min stoltaste dag, jag är så lycklig öfver att dessa vänliga menniskor haft mig i godt minne, och det är ej det gamla vinet, nej, det är min svärmande kärlek till detta land, som fyller mitt sinne med jublande fröjd.

Nu kommer Narella, padronans yngsta dotter, och frågar om »il signor» kommer ihåg att vi begge dansat tarantellan mer än en gång tillsammans. Ja, Narella mia, nog mins jag det alltid, och skaffa hit tamburin och guitarr, i dag, då jag vill ta hela verlden i famn, kan du vara viss att jag gerna dansar tarantellan med Sorrentos vackraste flicka!

Och medan ungdomen dansar der nere på terrassen, röka de gamle belåtna sin pipa och snegla fundersamt utåt golfen och undra hvad för vind vi skola få tills i morgon.

Och så bryta vi upp för att mötas i morgon bittida vid Marinan, der båten ligger färdig och väntar oss.

Och tack för i dag »tutti quanti!» och tack, för att ni ej glömt bort mig under dessa år!

* Puck har varit här nere många gånger. Sista gången låg han ett helt år i »villeggiatura» på Capri. Han är den största hund i södra Italien och åtnjuter kring hela golfen stort och berättigadt anseende.

»Grazia a voi, signori!» — Nej, tacka inte mig, tacka Dagbladet; vi ha ätit upp hela artikeln om »två pessimister»!

Nu faller skymningen öfver Sorrentos berg, hafsbruset tystnar af, och klockorna ringa Ave Maria — godnatt!

* * *

En sorrentinsk sommardag, min vän!

Solen står redan högt öfver Monte St. Angelo och kastar sitt strålände ljus öfver den blåskimrande golfen. Der borta i vester ligger Ischia och drömmer ännu i morgonens rosiga dimma, och Posilipo ikläder sig sin grönskande rock. Napoli vaknar i purpur och guld, och Portici, Resina och Torre del Greco slå sitt glänsande permband kring Vesuvius' fot. Vulkanen ligger der i sin väldiga hvila; sommaren virar sin grönskiftande mantel kring dess midja, men högre upp vågar han sig ej — blott solen får nalkas den skrofliga käglans topp och strö sitt guld kring titanens grå hufvud. Ett litet moln, rodnande barn af den unga dagen, tittar oförväget ner öfver jättens gap, men jätten soffer, och imman af hans flåsande andedrägt förtonar sig mot den klara luften. Derborta komma några skyar sväfvande öfver de dunkelvioletta bergen och styra utåt golfen. De skola samma

väg som vi, de fara deruppe i sitt stolta tåg, och vi spänna vårt segel härnere vid Sorrentos strand, men samma blånande ljus skimrar öfver himmel och haf och samma vänliga vindar styra vår färd.

Seglet sväller för den friska morgonbrisen, och med yrande skum kring bogen, babords reling i vattenbrynet och en sorlande ström i kölvattnet, säga vi farväl åt Sorrento.

Slit af dig hatten och låt vinden blåsa dig i pannan. Knäpp upp rocken och drag några djupa andedrag af den sköna luften, jungfrulig och ren som våren, sund som naturens ungdom! Länge nog har du dvalts i stadens kvalm, länge nog har du andats in gatornas dam och sjukrummens smitta, länge nog har elände och sorg kastat sin skymning öfver ditt sinne — låt nu den fria rymden sträcka dig sin helsas famn, låt nu hafvet blåsa dig sin friska fröjd till möte!

Se på reskamraterna deruppe, se på molnen som nyss skymde solens ljus, har ej vinden re'n jagat dem långt, långt bort, och är ej himlen lika klar igen — skulle ej då dess friska flägt kunna drifva bort sorgen, som skymmer glädjen i ditt sinne! Se på golfen, som tar emot all Napolis slagg och ändock är lika skimrande blå — skulle ej då dess skummande vatten kunna bada dig ren från strändernas dam!

O, hur vidgas ej ditt bröst, känner du ej hur vinden blåser dig ända ner i själen och spänner seglen på många unga tankar, som länge legat för ankar! Du hör hur ditt hjerta slår i rytmiska, jemna pendelslag, du känner att du är på lifvets middagshöjd och att spiralfjäderns stål ännu är spänstigt och godt — verket kan gå länge ännu, det var blott oron som krånglade ibland!

Vinden tar till, och båten dansar fram öfver hvita, yrande vågor. Låt det salta skummet stänka dig i ansigtet, det är ädlare än det härligaste vin, det är den hvitskimrande modersmjölken från naturens böljande barm, som skall amma dig upp till helsa och kraft!

Du som vågat tvifla på underverk, nu falla fjällen från dina ögon och du ser att verlden är skön ännu, skön som på skapelsens första dag. O! hur ljust blir det ej inom dig! Din sjuka hypokondris spöken fly, och vingbruten och ljusskygg flaxar Minervas uggla kring ödemurarne af din pessimistiska filosofis hednatempel. Snart sjunker hvad som är kvar af hela den stolta lärdomsbyggnaden i det vida hafvet, och muntra böljor dansa sin yrande lek öfver bittra menskotankar, och nere på djupet växa koraller och perlor kring sterila system och hånfulla teorier. Dina filosofer gå till botten med de vises sten om

halsen, och dernere i hafssalen sitter Neptunus och stryker sitt våta skägg och skrattar, så att det skummar uppe bland böljorna, åt de nykomna gästernas ynkliga uppsyn, och sjönymerna rycka de stackars professorerna i peruken, och fiskarne kila in och ut mellan hålen i filosofernas mantlar.

Men du, som sitter deruppe i din båt, du vågar ej mer mumla ett enda ord af knotande sorg, du ser stum upp mot den blånande rymden, under hvars höga tempelhalf solen förkunnar dig sin strålande filosofi, och ödmjuk och glad sträcker du armarne mot lifvet!

Stranden vi ila förbi är så skön, att du nästan önskade att vinden mojnade af och saktade vår snabba fart, så att du finge njuta längre af den tjusande taflan.

Der ser du Capo di Sorrento, och murarne der på klippan stå qvar sedan romartiden; folket kallar dem Bagno della Regina Giovanna, men de äro ruinerna af ett antikt bad. Kolonnerna der bredvid äro lemningar af ett tempel — några säga åt Herkules, andra åt Neptunus. Jag tror det var Hafsguden som bodde här, och känner du ej på vår snabba fart hur »fader Neptunus med sin breda hand skjuter på bakstammen i båten»? Gamle Virgilius går så bra att citera här; ty här på golfen seglade skalden

sjelf så ofta, och samma latinska segel som vårt spände han för vinden. Och kring dessa stränder vandrade Aeneas, och der framför oss på udden reste Ulysses ett tempel åt Minerva. Stället heter nu Punta di Campanella; allting är här så gammalt, att du tycker det namnet ljuder så modernt i dina öron — det är bara sedan Karl V:s tid, då ringdes här i stormklockor för att varna golfen för annalkande sjöröfvare.

Deruppe på sluttningen glänsa de hvita husen af Massa Lubrense, kransad af orange- och citronlundar, och der högt uppe på berget ligger Deserto's grå gamla kloster.

Ja, nog är stranden skön, men skönare ändå är golfen, och härlig går vår färd öfver skummande vågor!

Du seglar i Sorrentos bästa båt, ej i en af hotellernas finmålade främlingsbåtar, blott i en enkel fiskarbåt, men är du kännare, så se på dess smäckra linier och du begriper att det är race i den. Med den kan du fara ut på långfiske ända bortom Gaëta och Terraccina-bugten, och vinddrifven nedåt Sicilien kan du också bli af höststormarne — men det gör ingenting, båten står sig i hvad väder som helst, ty han är satt i sjön på Madonnans fest, och ingen störtvåg vräker ikull honom, så länge vår skyddspatron St. Antonio's bild sitter qvar uppe i fö-

ren. Se hur den skarpa kölen klyfver böljorna, känn hur lydigt båten följer hvarje minsta tryckning af din hand på rodet! Det är som hade den lif, som flöge du fram på en eldig häst med gnistrande hofslag och fradgande skum i betset!

Han som sitter vid rodet lär vara pessimist — nå ja, se de ut på det viset, pessimisterna, så måtte dock den åkomman ej vara obotlig. Det är han, som tror, att smärtan är positiv och glädjen är negativ här i världen — begriper du hvad det vill säga? Nej, inte jag heller. Det är han, som påstår att resignation öfver sitt öde är det högsta en menniska kan komma till — då är det väl resignationen som glänsar i hans ögon och leker på hans mun. Det är han som i hemlighet skrivit en lång uppsats om det drag af melankoli, som lär återfinnas i alla djurs anlete — se på delfinerna som hoppa der framför vår båt, har du nånsin sett något så melankoliskt som deras yrande lek bland skummande vågor! Hvad skulle Schoenhauer säga, om han finge se eder, både dig, pessimistiske rorsman, och er, ystra delfiner! Men det står för resten bestämdt aldrig rätt till med de der svartglänsande delfinerna — just här midt för der de leka som bäst, der stod i forna tider på stranden ett tempel åt Circe. En gång

för länge sedan låg jag och sof der på den mjuka sanden vid hafsnymfens slott, och jag vaknade vid att böljorna började sjunga så trolska gamla sagor, och när jag öppnade ögonen, såg jag den fagra sirenen bada derborta i månljuset, och långt ut på golfen hörde jag tritonerna blåsa på perlbläsnande musslor.

Nu passera vi Campanellans udde och vinden från hela Salerno-golfen ligger på.

Vincenzo hade rätt — sjön går hög derute, och kom hit och sätt dig bredvid mig och håll styft i skotet, medan vi språkas vid. Vincenzo har alltid rätt, han kan sjön utantill lika säkert som han kan sitt Pater noster, och det är han som lärt mig att sköta en båt. Han är nöjd med sin elev, och nu sitter han deruppe i fören, den gamle väderbitne sjöbjörnen, med kritpipan i mun, Caprifiskarens yllelufva neddragen i pannan och de plirande ögonen sneglande ut öfver Salerno-bugten, der vinden kommer dansande på skummande vågor.

Den unge sjömannen, som sitter bredvid honom, det är min vän Andrea. Vet du hvem Andrea är? Jo, han är »il fratello della Margherita», Anacapris skönhet, som alla främlingar skulle se lika väl som de sågo Villa di Tiberio och blå grottan. Nu är hon gift med en »forestiero», och jag stod fadder åt hennes förstfödda,

då jag var här sist. Brodern Andrea har nu varit borta lika länge som jag, hela fyra år, han har rest jorden rundt som matros på ett franskt skepp, och nu skall han hem för att helsa på »la madre e la sorella».

Vi äro fyratio man i båten, och det blefve för långt att berätta dig om alla, och historien blefve för resten ungefär densamma för hvar och en af oss. Vi äro enkla människor allsammans, fiskare allihop, om du så vill, somliga ha gjort god fångst och andra ha gjort dålig, skeppsbrutne fins det nog också ibland oss, skeppsbrutne både på korallfiske och på medicin; men i dag lyser samma glädje i allas våra ögon, glädjen att få nalkas vårt sköna hemland igen.

Vi ha varit långt borta i främmande land, andra kuster, der vi kunnat slå oss i ro, ha vi nog sett, men vi ha varit vår kärlek trogna, och hit ha våra längtande tankar alltid gått. Och nu äro vi vid våra drömmars mål, blott en stund ännu och vi skola fälla seglet vid den älskade stranden!

Har du sett den skönsta perlan i Napolis krona, har du sett Isola di Capri, simmande på golfens vatten? Böljorna slå mot stränder rikare än dina, o väna ö, ljummare fara vindarne genom Sorrentos lunder, och yppigare strör natu-

ren sin grönskande prakt öfver Ischias kullar än öfver din klippburna sommar, men aldrig lyser solen så strålande skön som öfver Capri, aldrig glänser golfen så skimrande blå som kring din fagra strand!

Napoli-drottningens frivola lyx når ej hit. Alla de öfriga vasallerna kring golfen böja knä för den sköna synderskan, som sagan gaf sitt namn af en lockande siren och som sedan helgade sina tempel åt den Venus, som Anakreon och Ovidius besjöngo och som marmorn gaf form i Venus Kallipygos, i den capitolinska och mediceiska Venus' sinliga fågring. Men du, allvarlig och ren, oberörd af all förnedring, du står der på din vågombrusade piedestal lik den meliska Afrodite, lefvande af gudarnes oförvanskliga lif, omstrålad af Hellas' ungdom, kysk som skönhetsens ideal!

En gång skändade Roma din jungfruliga fågring med skuggan af sin sjunkande herskarsol, men du vrok Tiberius' tempel i hafvet, der de korallspunna pelarne ligga än i dag, och nu växa vinrankor och kaprifol öfver de grusade ruiner, som vittnade om din förnedring.

Poeterna ha rimmat dikter till din ära och liknat dig vid en drömmande sfinx eller vid en antik sarkofag — jag har intet ord för dig, tjuvande ö, jag står stum inför din gudaborna fåg-

ring! Ack! tankarne tala, men tro mig, hjertat är tyst, så tyst, att du kan höra vingslagen af din själ. Och här är mitt hjertas fridlysta hem, här utanför tystnar sorlet af dagens larm, här vill jag ensam fira andakt med mina förbleknade minnen.

* * *

Der lysa de hvita husen på Marinan så vänligt emot oss, och bort i fören ropar Francesco, som har ögon som en korp, att stranden är full af folk.

Nu plockar Vincenzo fram ur det omsorgsfullt inlagda knytet den medförda presenten, som än en gång skall synas och som vi också måste beundra. Gubben har haft det så svårt på sista tiden, att han måst sälja sina helgdagskläder för att få bröd, och röka har han inte haft råd till på länge förrän i dag — men silkesduken som hustrun skall få att vara fin med, då hon går i messan, den har han inte rört vid. Gumman är säker, hon har utan att blinka låtit mången stört-sjö slå öfver sig, när hon satt och höll styft i skotet under nattfisket om höstarne; och nu sitter hon deruppe i Anacapri och ser utåt sjön, medan hon lagar näten tills gubben skall komma hem.

Ungdomarne äro mestadels korallfiskare, och de ha nog hvar sin »Nenella», som går der borta

och längtar efter dem. Och nu skall hon också få ett korallband eller en vacker perla, som han gömt undan för hennes räkning. Hon har nog haft andra tillbud under tiden, den vackra flickan, och mången »signore» har nog hviskat henne några lockande ord i örat, men hon tänker på honom som drog bort, och har hon en gång gifvit honom sitt ord, så sviker hon ej. Bref har det ej vankats under den långa skilsmessan, ty ingen af dem kan skrifva, men hvar morgon har hon för honom satt friska blommor vid Madonnans altare, och när stormen tog till och han gick der borta ensam på vakt, tog han nog fram helgonmedaljen, som hon band om halsen på honom när han for. Nu anar hon att han är nära, och hela dagarne spanar hon utöfver sjön om han ej skall komma, och du kan vara säker på att hon är nere vid Marinan, då vi lägga i land. Har han haft god tur, så har han sparat ihop pengar till att köpa sig egen båt, och mer behöfver man ej för att sätta bo, om man håller af hvarann. Och kommer han aldrig igen — korallfisket är farligt, och hvart år kräfver hafvet sina offer — ja, då hänger hon upp ringen, han gaf henne, der borta i koret bredvid altaret. Gå in i kyrkan deruppe, och du kan få se att der finnas många af dessa vittnen på rörande trohet.

Stranden är verkligen full af folk, och vi kunna se huru andra komma springande på vägen, som slingrar sig genom vinjerna neråt Marinan. Längst ut på bryggan står kustvakten, karabinierernas blanka bösspipor lysa i solskenet. Nu viftar man med en röd flagg, hvilket lär vara första varningsgraden, och de skrika något som vi ej kunna höra, men tyvärr förstå likaväl — seglet faller och vi kasta ankaret. Vakten har nog rätt, jag har läst karantänsreglementet, vi få ej komma närmare än på 25 meters afstånd*.

Der lågo vi framför Marinan en hel oförgätlig dag; jag skulle kunna skriva dig långa bref om den dagen och hvad allt vi då upplefde. Men mina Capri-minnen behåller jag för mig sjelf.

Vi kommo aldrig i land.

Jag satt tyst i båten och hörde på huru mina stackars vänner helsade på sina kära. Der

* Capri afstängdes genast vid kolerans utbrott i Napoli. Ingen båt fick nalkas ön under första tiden, hvilket sedermera förändrades till 25 meters loflig distans. Detta stackars sjöfolk hade man helt enkelt vägrat tillträde så länge epidemien varade i Napoli, utan att alls vilja låta dem genomgå en bestämd karantänstid. Det är sant, att man sköt flere gånger på annalkande båtar (tidningarna visste också att berätta derom), men det är också sant, att min vän Il Sindaco, Illustrissimo Signor T—a fick stryk söndagen förut af det uppretade folket nere på Marinan. Vår expedition uträttade åtminstone det goda, att dagen derpå hemtades alla Capriboarne på länets bekostnad till karantänsinrättningen å Nisida med löfte att efter en tids observation få komma i land.

fans mer än en i vår båt som varit borta i långa år och som tröstat sig i mången svår stund med tanken på återseendets dag; der stodo nu de anhöriga på stranden, och han kunde ej ens få ta dem i famn! Gummorna stodo der och skuggade ögonen med handen för att bättre kunna urskilja den hemvändande sonens ansigte, hustrurna höllo upp den sistfödde bambino'n i luften för att fadern skulle se hur »carino» han blifvit, och flickorna stodo der finpyntade och vackra för att helsa sin solbrände »amoroso» välkommen. Alla trängdes de om hvarann på hamnarmen för att komma så långt ut som möjligt, ifriga pojkar trillade i sjön (var ej rädd, de simma som löjor de brunbenta bytingarne), somliga skrattade, andra greto, alla skreko de på en gång för att öfverrösta vågsorlet. Och nog uppfångade hvar och en sitt välkomstord. Den fagra stranden bildade ramen kring den vänliga taflan, och Italiens solljus föll deröfver.

Och så sprang »Il Signore con lo cane» upp i fören och helsade på alla sina goda vänner. Han har lefvet så länge bland detta folk och de känna honom väl. Se der kommer Serafina springande, »buon giorno, cara Serafina!» Hon var hans »serva» ett helt år härnere, hon var så snäll mot honom, då han låg sjuk här, och han håller så mycket af henne. Hon har nu i fyra

år hvar morgon dammat hans gamla rum fina, hon tror så säkert han skall komma igen, och han tror det sjelf när han är glad.

Hela dagen lågo vi der för ankar, och hela dagen stod Capri's vänliga folk på stranden, vinkande oss sitt välkommen och sitt farväl. Och qvällen kom, solen sjönk bakom Monte Epomeo, och mörkret föll öfver golfen. Napoli tände ljusen i sin skymmande festsal, och derborta satt Vesuvius och rökte lugn sin aftonpipa. Vinden blef så smekande ljum och vågorna somnade in. Tyst som i sorg gled vår båt utåt golfen, bort från den väna stranden. Tigande sutto vi der och sågo hur Capri försvann allt mer i dunklet; vinden förde till oss ännu ljudet af de kära rösterna på stranden, och mången af oss såg ljusen tändas i sitt hem. Snart blef allt tyst, och natten svepte sitt svarta dok kring vår älskade ö.

Ja, poeterna ha kanske rätt, du liknar en sarkofag! Men stör då ej lugnet hos de döde, låt tystnaden viga sin frid öfver din hänsofna fröjd! Här slumrar under rosor och immorteller en ungdomsdröm.

Vinden har domnat af, och båten rör sig knappt på den tigande golfen. Men ingen af oss har brådtom till Sorrento, tids nog hinna vi dit, när dagen gryr.

Vincenzo sitter och håller gummans silkesduk i handen, och blir det fläck på den, så skall den pryda henne så mycket mer, när hon en gång får bära den i kyrkan, ty den gamle sjöbjörnen gråter. Och Francesco lägger varsamt in sina koraller igen, som han trodde skulle pryda sin »Nenella's» hals i qväll. Men bredvid honom sitter Giovanni och sjunger sången om »Il Pescatore di Coralli»:

Addio, Lucia, m' appellano,
 Il vento già compare,
 Abbiám salpata l'ancora,
 La luna è in mezzo al mare,
 Mi sento il cor dividere,
 Partendomi da te;
 Speranza mia, non piangere
 Ch' è il marinar fedele.
 Vedrai tornar dall' Africa
 Fra un anno queste vele.
 Ed all' ara della Vergine
 Allor sarai con me.

Addio, addio,
 Addio, addio!

Det är natt på golfen. Och sagan väcker de tysta stränderna ur deras tusenåriga drömmar. Den tjusande sirenen, som en gång helgade denna nejd, lockar dig än.

Här lågo de gamles Elyseiska fält, här var Homeros' dödsrike, hit lät Virgilius föra Aeneas vid Sibyllans hand för att söka sin döde fader, här flöt Cocytens mörka flod.

Och här hvilade sig Augustus från herskarmakten öfver verlden, här i Julius Cæsars forna villa dog Marcellus, hit flydde Tiberius att söka bot för den djupaste människosorg, här rufvade Nero på sitt svartaste brott, här är Agrippinas graf. Här lågo Cicero's och Lucullus' landthus, här sjöngo Ovidius och Horatius om nejdens tjusning, här redde Virgilius sin graf vid den strand han höll så kär.*

Och natten skriker långsamt hän, och det flyger en ljusning öfver golfen. Men ännu sofva stränderna under slöjan, virkad af de bleknande stjernornas ljus och månens dröjande skimmer. Ser du det glänsande molnet, som stiger öfver bergens kam — det är solens härold, som strör rosor på vägen der dagens drott skall åka fram.

Nu vaknar vinden och skakar vallmon ur Sorrento's lockar, flyger på morgonrodnadens vingar bort till Capri och lyfter varsamt på den väna öns dunkla skir, stryker med andehand sömnen ur Napolis ögon och smeker med sin ljumma fläkt Posilipos rodnande kind. Så faller nattens slöja, som höljde nejden, liksom draperiet skylande de skönformade lemmar af en an-

* »Mantuae me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc Parthenope; cecini pascua, rura, duces» — epitafiet, som skalden skref för sin egen graf.

tik marmorstod, och smyckad i sin gudaborna fägring helsar Napoli den uppgående solen. Klar som Dianas spegel ligger golfen, och rymden blir så hög, att det är dig som såge du ända upp i himlen.

Och du, tarfliga, prosaiska hvardagsmenniska, du känner ditt förkrympta sinne genombäfvad af naturens väldiga andakt, du känner att du står på tröskeln till ett tempel, och du ropar: »Här bo förvisso gudar!» Ja, här bo gudar, och lefvande genom årtusenden skrida de förbi dig i den penteliska marmorns drägt, de brustna tempelkolonnerna resa sig igen mot det odödliga idealets himmel, och det är ej morgonrodnaden af den nya dagen, nej det är det dröjande återskenet af antikens sjunkna sol, som glänsar fram öfver Golfo di Napoli.

Sœur Philomène*.

De hade börjat tjenstgöra samtidigt på det stora Paris-sjukhuset. Hon var barmhertighetssyster, och han läste på examen och skötte under tiden sjukhustjensten för en kamrat. Hon bar Les Sœurs' de S:t Augustin hvita dräkt, men novisernas slöja höljde ännu hennes fina sorgsna ansigte, så ungt för allt det elände hon vaktade. Ingen visste hvarifrån hon kom, hon var Sœur Philomène, det var allt. Flere af de unga läkarne i Salle de Garde hade sökt få några upplysningar om henne, men den enda som kanske visste något var »La Supérieure», och hon iakttog en hemlighetsfull tystnad hvar gång det talades om den unga barmhertighetssystemern. Alltid var det Sœur Philomène, som visste ge

* Derför att de Goncourt skrifvit en roman som heter »Sœur Philomène», ser jag ingen anledning för mig att ändra namnet på den snälla barmhertighetssystemern.

bäst besked vid morgonronden om hur natten varit för någon af salens sjuke, alltid var det hon som bäst förstod att lägga kudden till rätta under det trötta hufvudet på någon stackare, som plågorna gjorde orolig och kinkig, alltid var det hon som skulle tala hoppets ord timmen före operationen när modet svek. Och när nattklockan ringde der nere i Salle de Garde och han som hade vakten, yrvaken och vresig, kom upp för att se hvad der var på färde, var det alltid henne han fann der i förväg, nedlutad öfver den sjukas säng, med len hand läggande förbandet till rätta eller med tröstande ord stillande den kvalfulla nattens oro.

En natt inbars der från närmaste polisvakt en pojke, som påträffats sanslös på gatan. Han blödde ur ett stort sår i hufvudet och var alldeles stelfrusen. Sedan första förbindningen blifvit gjord, klädde Sœur Philomène snabbt af honom och lade honom i den uppvärmda sängen. Det var ett fattigmans barn, och några tunna, urväxta kläder var allt som skylt den lilla, magra gestalten derute i den kalla vinter-natten. Han låg länge afsvimrad. Men så började han sakta jemra sig, och han tog sig med handen åt hufvudet. Efter en stund slog han upp ögonen; stora, undrande barnögon, och såg på de hvita gardinerna kring sängen och utöfver

den halfskumma sjuksalen. Så tummade han med de små upptinade fingrarne på täcket, och så började han med begge händerna oroligt trefva kring sig i sängen liksom sökte han något; och han såg lugnare ut, när han fick reda på den lilla spruckna fiolen, som han haft med sig under rocken och som utgjort hans enda bagage.

Han grep fast om den och reste sig plötsligt upp liksom för att löpa i väg. Den lille hemlöse stackarn, van att blifva bortkörd öfverallt, trodde helt visst, att här var fara på färde, och nu sedan han fått fatt på fiolen, sade honom det uppvaknande medvetandet, att det var bäst att ge sig i väg. Men hufvudet var för tungt, och han föll tillbaka på kudden igen. I det samma fick han sigte på honom, som stod der vid hans hufvudgärd, och med vidtuppsspärrade, misstänksamma ögon stirrade han på hans blodfläckade förkläde. Doktorn såg att han blef rädd och vek åt sidan. Men då Sœur Philomène i det samma lutade sig ned öfver den lille, blef han lugnare igen, och han såg henne nyfiket, men så förtroendefullt rakt i ögonen.

Och doktorn gick ned och lade sig i vakt-rummet. Han var den tiden i den period af en ung läkares lif, då man tror det vara rart att ej visa några medlidandets känslor för de sjuke,

då man skall spela likgiltig och lugn, då man nere i Salle de Garde söker öfverbjuda hvarandra i att slå karlord om hur kallblodig man är, då den sjuke blott är ett nummer i det stora, lefvande planschverk, som sjukhuset ritar till ens patologiska handböcker, då den döde blott är ett »kadaver», som man synar med anatomens kännarblick . . .

Och medan han låg dernere i vaktrummet, trodde han, att han inte alls brydde sig om den lille stackarn deruppe i Salle S:t Paul.

Men han kunde ej somna, och när han legat en stund, funderade han ut att han kanske dock borde se efter en gång till att förbandet kring pojken hufvud satt riktigt qvar och att blödnigen upphört. I trappan stannade han och sade till sig sjelf, att han egentligen ingenting hade deruppe att göra nu i natt och att bäst vore lemna pojken i fred. Men han gick dit upp i alla fall. Sista natttronden hade gått, och det var alldeles tyst i salen. Han smög sig bort till den nykomnes säng. Der satt Sœur Philomène ännu, den lille hemlöse spelmannen sof med armen kring barmhertighetssystems hals och sin fiol i andra handen.

Och dagen derpå vid morgonronden fick han förklaringen på, hvarför han, den likgiltige doktorsadepten, ej kunnat låta bli att smyga

sig dit upp under natten och än en gång se på pojken. Ingen visste hvarifrån gossen kom, och på alla frågor svarade han blott med att stirra på professorn och alla studenterna, som stodo kring hans säng. Men just som en djupsinnig intern (assistent) höll på att notera på taflan öfver sängen »*commotion cérébrale, perte de la parole*», stack den lille tummen i munnen, blinkade med ögonen och lät så till allas förbluffelse höra en ljudlig smackning med läpparne. Och der fans vid sängen en, som förstod — den gesten kände han väl från Mergellinan och Santa Lucia. »*Tu sei italiano?*» frågade han.

»*Si Signore, ven goda Napoli*», svarade den lille lazzaronen. Han var inte stum alls, men bara rädd för alla dessa främmande menniskor och deras okända språk.

Och dermed hade pojken fått en god vän, som var så glad att få pyssla om honom.

Gossens historia var den vanliga. Han var från en af de fattiga byarne uppe i Salerno-bergen och dref kring på Napolis gator med sin fiol under armen för att få bröd. Derifrån hade han tagits på entreprenad till Paris. Hvert år infinna sig dessa de hvites slafhandlare i Napoli och välja sina offer bland gatornas trasiga barnskaror för att sedan i London och Paris förtjena pengar på dem såsom gatsångare eller modeller.

Barnet får nya kläder, och föräldrarne (om de finnas) luras lätt med litet pengar och löftet att gossen skall komma igen om ett år med 100 lire på fickan. Detta är historien om de flesta af de på Paris' gator kringstrykande italienska barnen. Slantarne de få tillfalla ej dem; hvarje qväll tar deras »impressario» den hop-tjenta dagspenningen ifrån dem.

Gossen hade kommit till Paris för några dagar sedan, men kommit på villospår, och efter att länge ha irrat kring hade han till slut, utmattad af hunger och köld, fallit omkull på gatan.

Men vinternatten hade varit för kall för den lille trasige sydländingen. Fram på dagen började han hosta, på qvällen låg han i feber, och morgonen derpå stod der »*pneumonie double*», (dubbelsidig lunginflammation) på taflan öfver hans säng — och tyvärr var diagnosen den gången riktig.

I tre nätter vakade Sœur Philomène öfver honom, och på fjerde dagen dog den stackars lille musikanten.

Ingen hade brytt sig om honom förut, ingen hörde han till under lifvet, men efter döden tillhörde han enligt reglementet anatomisalen. Och han hade ej hunnit kallna, förr än likhusdrängen kom för att bära honom dit ner, der den lilla

späda barnkroppen skulle styckas under studenternas dissektionsknifvar. De stode der på hvar sin sida om sängen, Sœur Philomène och doktorn, och de sågo på hvarandra. Och han, som ingenting kunnat göra för att rädda den lille vännens lif, han drog lakanet öfver barnets hufvud och gjorde ett tecken åt drängen att vänta; och han gick ned till »monsieur le directeur». Han stod väl hos myndigheterna den tiden, och hans bön blef beviljad.

Och i skymningen bars en liten kista ut från sjukhuset; begrafningståget var inte långt, det var blott en barmhertighetssystem och en student som gingo bakom bären. Den lille hemlöse stackaren låg der i fred med sin brustna fiol i handen. Och af blommorna, som den vintriga verldsstadens lyx hvar morgon hemtar från Söders sommar, hade en handfull violer hittat vägen till den svartlockige lille spelmannens kista med en doftande helsning från hemlandet, der modern samma qväll uppe i den undangömda kyrkan borta bland bergen bad madonnan hjälpa barnet, som irrade kring ute i vida världen.

* * *

Sœur Philomène var lika tyst som förut, hon talade aldrig med någon annat än de korta frågor, som sjukhustjensten fordrade. Men det var,

som hade de något gemensamt sedan dess, det döda barnets begge vänner. Än var det hon, som hade någon skyddsling i sjuksalen, och då lagade han alltid så, att han fick den på sig, och än var det doktorn, som intresserade sig för någon af de sjuke, och då såg det ut som hade den snälla systemen några särskilda omsorger om honom.

De voro tolf barmhertighetssystrar på det stora sjukhuset. La Supérieure, »ma mère» som de alla kallade henne, hade nog ibland gjort sina små omvändelseförsök med den främmande underläkaren, ty hon visste att han ej tillhörde samma lära, som bjudit henne att hängifvet offra sitt lif under barmhertighetssystrarnas dok, hon hade en gång frågat honom, om man aldrig bikade sig i hans kyrka och aldrig tände ljus vid madonnans altare, och vid hans nekande svar hade den gamla nunnan medömkannde men undergifvet skakat på hufvudet.

Men de voro ej ovänner för det; han hade till och med en gång fått spela på den lilla orgeln vid »la grande messe» nere i det lilla kapellet en dag, då den gamle patern som brukade spela var sjuk.

Till tack tog han alltid så godt han kunde barmhertighetssystrarna i försvar vid de dagliga diskussionerna nere i Salle de Garde. Den orätt-

visa och skamliga förföljelsen mot barmhertighets-systrarna var just då påbörjad, »*la laïcisation des Hôpitaux*» var dagens brännande fråga, och all systrarnas hängifvenhet och uppoffrande meniskokärlek var ej nog att tysta ner talet om, att de borde bort, dessa Sœurs de Charité, att sjukhusen borde göras oberoende af all religionens inverkan.

Hvar qväll lästes messan nere i kapellet för dem, som kunde komma dit ned, och deruppe läste systrarna i hvar sin sal en bön för natten. Ofta stannade doktorn kvar deruppe i Salle St: Paul efter qvällsvarden. När Sœur Philomène tände ljusen vid det lilla altaret, saktade jemmer och klagan af, och det blef så tyst i den stora sjuksalen; på knä midt på gången bad la Sœur med klar röst för nattens ro, och när hon slutade med »Ave», läste alla de sjuke efter. Några hunno ej följa med, och här och der kom en darrande röst långt efter med slutorden: »priez pour nous, pauvres pêcheurs, maintenant et à l'heure de notre mort!» och från en och annan säng hördes blott ett qvidande mummel — men det fann nog sin väg det också.

Philomène såg så blek ut. En morgon syntes hon ej vid ronden, och man sade, att hon hostat blod under natten. Men snart började hon sin tjenst igen, lika offervillig som förut; natt och dag fann man henne i salen, hjälpande

och tröstande som förr, och aldrig unnade hon sig någon hvila.

Så gick vintern hän. Fönstren stodo öppna hela dagarne, och våren kom in i de dystra sjuksalarne och flög från säng till säng och lyfte sakta på gardinen, bakom hvilken den bleke sjuklingen låg och väntade på den sista hjälpen — sommaren.

Nere på gården började träden grönska, och ute på terrassen sutto konvalescenterna flere timmar om dagen och värmdes i solen.

Det var fest nere i Salle de Garde, och alla kamraterna drucko sista skålen för den nykreerade doktorn. Der på väggen hängde hans gamla sjukhusrock, nerfläckad och karbolsyreinpregnerad, och der bland böcker och kollegier låg hans gamla inrökta studentpipa, som hållit honom sällskap så många genomvakade arbetsnätter. Doktorn satt der resklädd med det efterlängtrade diplommet på fickan, och deruppe i hans gamla rum stod kappsäcken färdigpackad till morgonens afresa. Alla höllo tal, och ingen hörde på. Doktorn smög sig ut och gick än en gång genom den välkända korridoren upp till Salle St Paul. Han stannade vid dörren, och han hörde hur det hviskades från säng till säng »la ronde de la mère!» Och der kom Sœur Philomène med nattlampan i hand bort från andra

ändan af den skumma salen. Han såg på det sorgsna, bleka ansigtet, och han kände hur mycket han höll af den snälla, milda systemen, fast han aldrig talat vid henne. När hon slutat sin rond, gick han fram till henne och sade henne farväl. Han skulle fara långt bort och finge väl aldrig mer se henne, men innan han for, ville han säga, att det gjorde honom så ondt att se hur blek och sjuk la bonne Sœur var, och han bad henne tänka på att hon dödade sig sjelf genom att ständigt vaka öfver de sjuke. »Jag är lycklig», svarade hon blott. Han glömde hennes stränga klosterregels förbud och räckte henne handen till farväl — men hon tog den ej.

Han var länge borta. En qväll stod han der åter vid det gamla sjukhuset. Allt var sig likt, de dystra murarne vaktade samma lidande och sorg som förr. Det var samma tid som Sœur Philomène brukade läsa aftonbönen uppe i Salle S:t Paul, och han gick dit upp. Men det lilla altaret var nedrifvet, krucifixet fans der ej mer, la Sœur Philomène var borta, alla de vänliga systrarna voro borta. Emot honom kom en student i den välkända sjukhusdräkten — der kunde han kanske få besked om hvad han ville veta.

»Ah! oui, les Sœurs! il y a longtemps qu'on les a mises à la porte!»

»Jaså, min unge vän, il y a longtemps qu'on les a mises à la porte.

Och den gamle hvithårige sjukhuspresten, är han här ännu?»

»Il n'y a plus de prêtres ici, il n'y a plus d'église, à quoi bon!

Men ni har då varit här förut?» frågade studenten och såg nyfiket på den främmande besökaren. »Det måste ha varit före min tid?»

»Ja, det måste ha varit före er tid.»

Det måste ha varit för mycket, mycket länge sedan, tänkte han för sig sjelf, medan han vände om och gick, ty han kände sig så gammaldags och främmande midt i den moderna tidens alla förbättringar. Han stannade en stund nere på gården och såg hur det lyste deruppe i det lilla fönstret till hans forna rum. Der satt väl en ny student och läste på examen — måste han hinna längre i den långa historien om människornas lidande än hans företrädare, som nu stod dernere på gården, ty han kom aldrig längre än till kapitlet om människornas hjälplöshet; och der ritade han ett kors till märke i boken.

* * *

Det var flera år derefter. Doktorn hade tagit sig ledigt från Paris-praktiken och farit ner att helsa på kära trakter igen. Alldeles sysslöslös var han ej, ty sysslöshet ger hypokondri. Studier blef det dock inte mycket af — men det var ju också hans ferier. Alla andra skrefvo långa afhandlingar om koleran — men han skrefv inte en rad, ty han hade ingenting att säga. Och mikroberna, de celebra mikroberna, som huru små de äro dock räcka till att göra en läkare stor — dem brydde han sig ej om. Han hade då lika liten lust att genom patologernas mikroskop titta på mikrober, som han skulle haft lust att genom astronomernas teleskop se på natthimmels fjerrblänkande stjernor — hvad han såg med blotta ögat var honom nog. Och han såg med sorg hur det fattiga folket led.

Koleran aftog, men hungersnöden tilltog. På sjukhusen kom han ej ofta, ty de som lågo der behöfde ingen hjälp; bättre läkare än han gäfvo dem sin vård, och barmhertigheten tog hand om deras anhöriga så långt medlen räckte. En qväll skyndade han dock dit bort till kolerasjukhuset, ty han hade hört, att en fransk barmhertighetssyster låg der för döden.

I korridoren mötte han en af underläkarne, som han kände se'n förr. Till svar på hans

fråga pekade kamraten blott på dörren till ett af de reserverade rummen — »*stadium algidum*»* tillade han och gick vidare.

Rummet var halfskumt, två barmhertighets-systrar lågo på knä derinne, och på sängen låg Sœur Philomène blek som döden. Hon öppnade långsamt ögonen, och blicken föll rakt på honom, som stod der sörjande vid hennes hufvud-gärd.

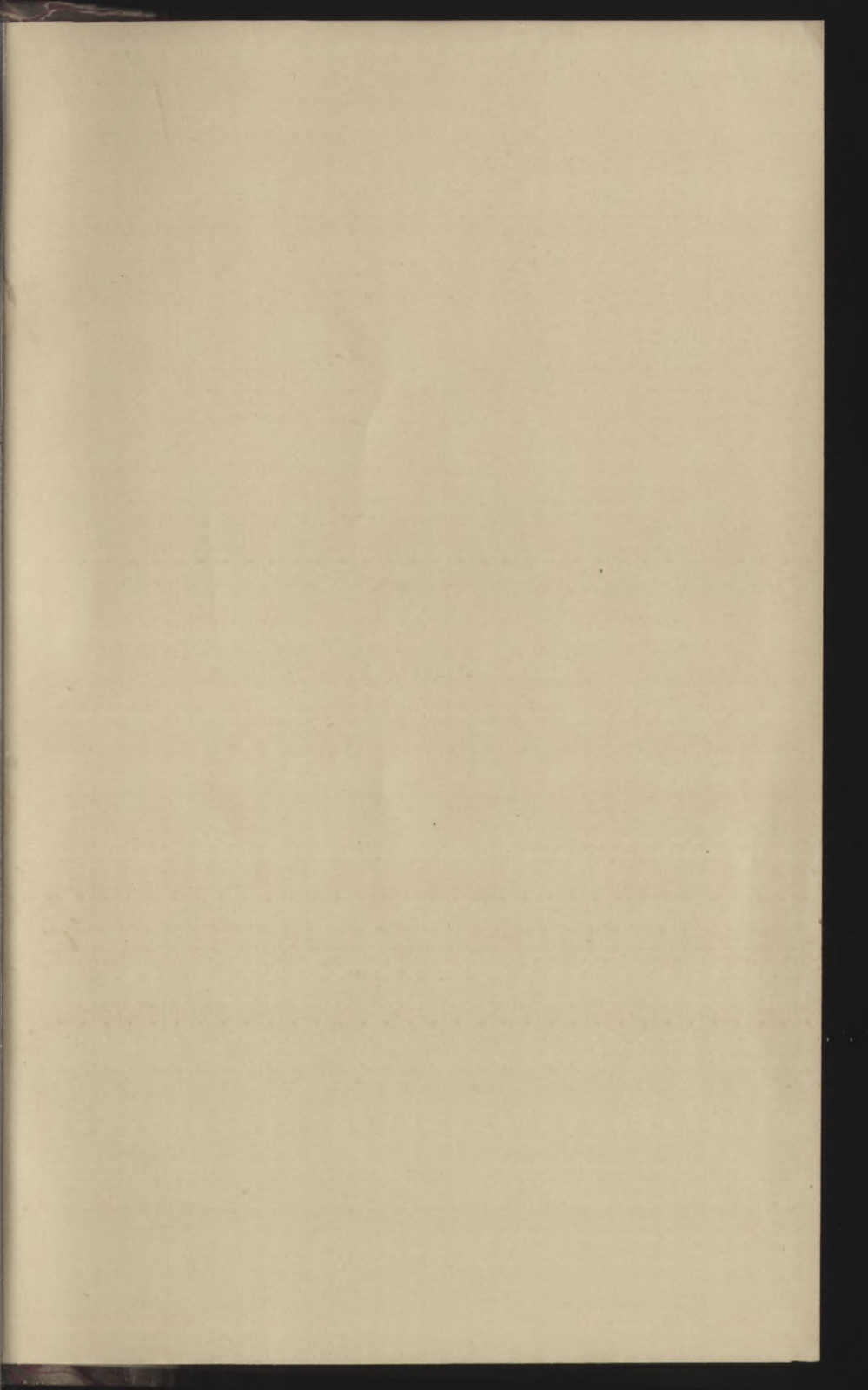
»Jag visste att ni var här», sade hon. Och nu räckte hon honom handen — men den var ej längre hennes, den hörde ej längre lifvet till, den var redan kall. Så föll hon i slummer igen och låg alldeles stilla, blott då och då öppnade hon ögonen och såg länge och oafvändt på dem, som stodo kring hennes säng. Framåt morgonen flög det som en frossbrytning öfver henne, och de svepte hennes hvita nunnedrägt kring henne. Hon var då alldeles kall, men de sågo på hennes ögon att hon var vid full sans. Hon rörde läpparne för att tala, men ordet hade flytt. Den smärtfulla skuggan öfver pannan, som han kände så väl igen, försvann allt mer, ty ögonen började glänsa af en fröjd, som denna jorden ej vet af. Och så fick hennes själ

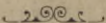
* Det för koleran karakteristiska algida stadiet, då kroppen är kall.

vingar, och dödens fridfulla ro föll öfver hennes ansigte.

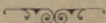
Och de som stodo der omkring, de kände att hon var lycklig.

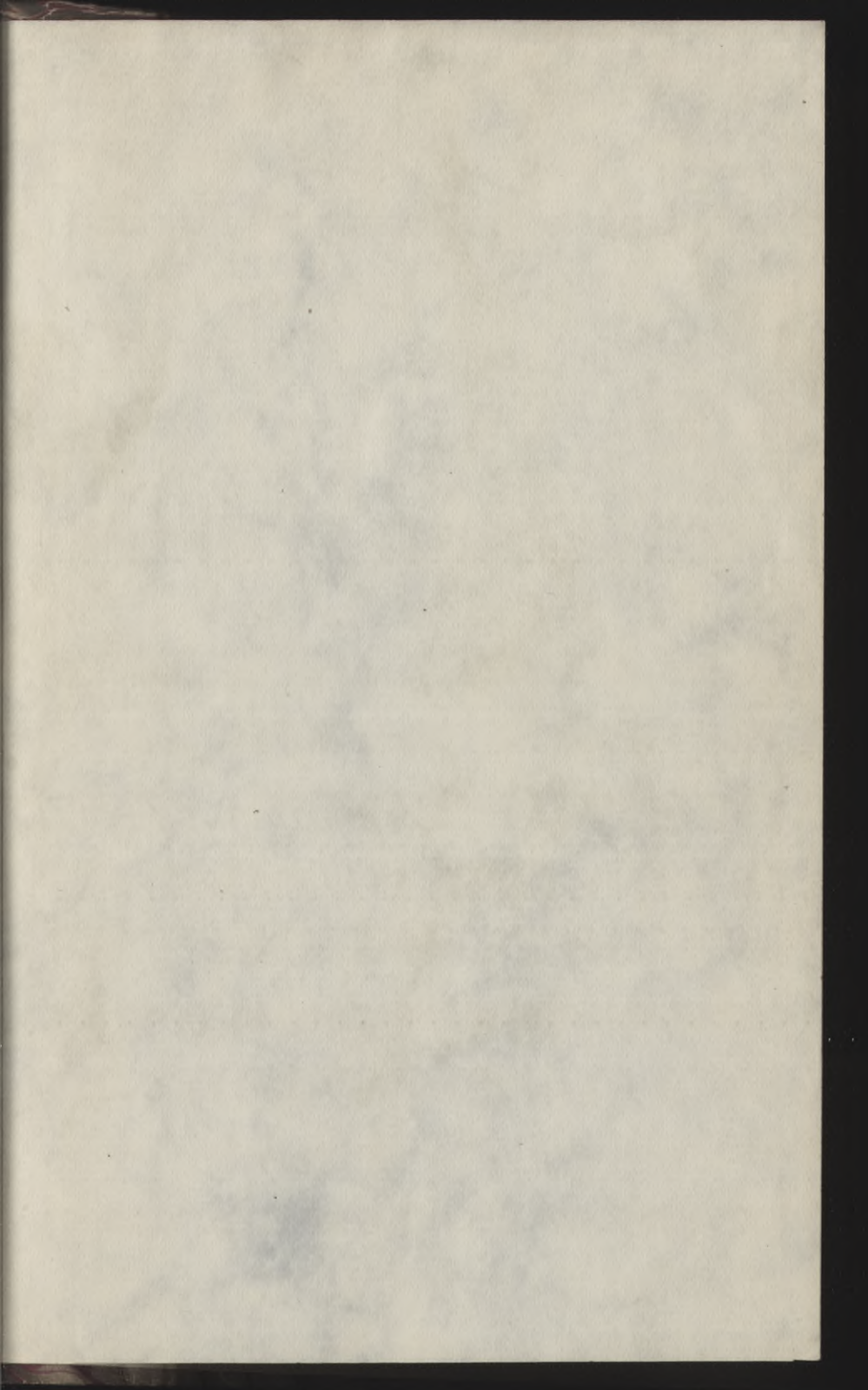

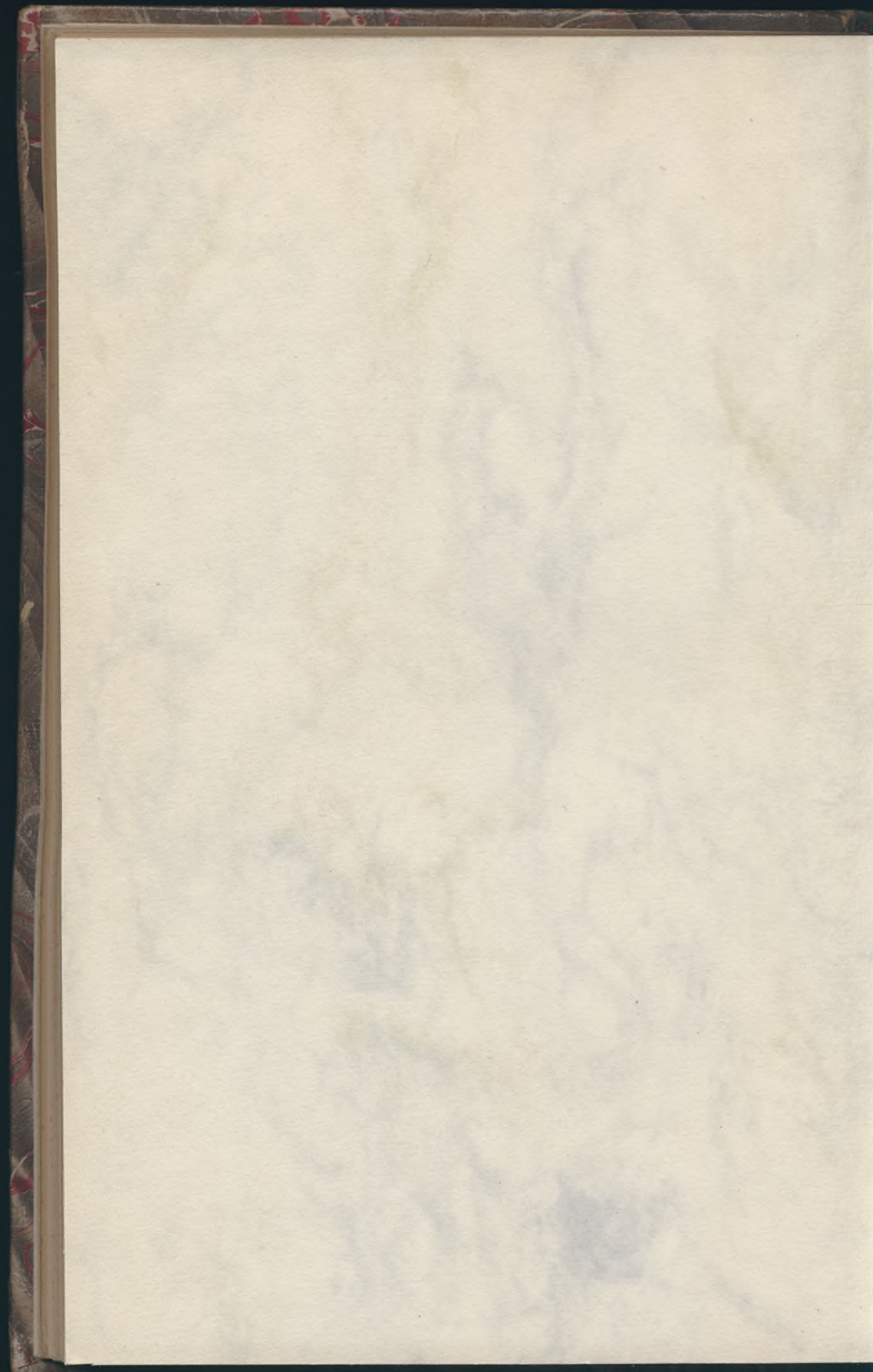

Pris: 2 kronor.

6000185507

Göteborgs universitetsbibliotek

3.50

